

ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΩΝ. ΤΕΧΝΗΣ, ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ

ΜΑΡΤΗΣ 1929 ΑΡ. 3 (15)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΚΡΟΥ: 'Η θέση μας γιά τὸ Λατινικὸ Ἀλφάβητο. Ἐνάντια στὴν ἀντίδραση καὶ ἐνάντια στοὺς σνομπισμοὺς. (Ἡ Πορεία μας).—ΝΙΚΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: «Ἐγὼ καὶ Ἐκεῖνος» (διήγημα).—ΑΝΤΡΕΑ ΖΕΒΓΑ: «Στὸ Ρεπορτάζ» (διήγημα).—Ο ΛΕΝΙΝ γιά τὴν Τέχνην.—Γ. ΠΑΛΕΧΑΝΩΦ: Ἡ Γαλλικὴ Δραματολογία καὶ Ζωγραφικὴ τοῦ XVIII αἰῶνα, ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ἰσοψῆς. (Μετάφρ. Μ.).—ΡΩΜΑΝΟΥ ΜΑΝΑΡΑ: Ἐδὼ καὶ 2000 χρόνια... «Σπαρτάκου θάνατος» (ποίημα).—ΒΟΡΗ ΠΙΛΝΙΑΚ: «Τὸ διήγημα τῆς χώρας τοῦ Ὀκά» (Μετάφραση ἀπὸ τὸ ρούσικο Δ. Χωραφά).—Η ΚΛΕΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ: Ἰωσήφ Ραφτόπουλου: «Στὸν Λήμπκνεχτ».—Χρ. Ἐσπερα: «Ὁ Ἐργάτης» (ποίημα).—Ο ΜΗΝΑΣ: Τὸ Διεθνὲς Ἀντιφασιστικὸ Συνέδριο.—ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: Ἄντρεα Ζεβγά: «Ὁ Παράφωνος ἀλλὸς» τοῦ Καίσι. Ἐμμανουήλ, «Βήματα» τοῦ Μ. Μ. Ζότου.—Ὁ Κινηματογράφος (ἀ.).—ΕΠΗΛΟΓΟΙ.—Παγκόσμιον Ρεπορτάζ.—Βιβλιογραφικὸ Δελτίον.—Ἀλληλογραφία.

SOMMAIRE: PIERRE PICROS: Nos Directives: Notre thèse sur l'Alphabet Latin. Contre la Réaction et contre le snobisme.—NICOS NICOLAÏDÈS: «Moi et Lui» (nouvelle). ANDRÉAS ZEVGAS: «Au Reportage» (conte).—LÉNINE pour l'Art.—G. PLEKHANOV: La Dramaturgie et la Peinture françaises du XVIII siècle, au point de vue sociologique (Trad. M.).—ROMANOS MANARAS: «La Mort de Spartacus» (poème).—BORIS PILNIAK: «Le récit du pays d' Oka» (Trad. de russe D. Chorafa).—Notre HÉRITAGE: Joseph Raftopoulos: «A Liebknecht», Ch. Esperas: «L'ouvrier» (poèmes).—LES FAITS DU MOIS: Le Congrès International Antifasciste.—LA CRITIQUE DES LIVRES: A. Zevgas: «La flûte dissonnante» de C. Emmanuel, «Au pas» du M. M. Zotos. Le Ciné.—Épilogues.—Reportage de Partout.—Memento Bibliographique.—Correspondance.

"NEW REVIEW,"

("NER EPITHEORISSI,")

MONTHLY, of STUDY, CRITIC and ART
Published in ATHENS — GREECE (P. O. B. 255).

Subscription payable in advance:

For England & Colonies £ 0. 6. 0.

Eor U. S. A. . . . . \$ 2.

Each number pens — 25 cents.

"REVUE NOUVELLE,"

("NĒA EPITĒORISSI,")

MENSUELLE, LITTÉRAIRE et CRITIQUE
Publiée à ATHÈNES — GRÈCE (Boîte P. 255).

Souscription payée d'avance:

France 40 fr., Turquie 6 sh., Égypte
6 sh., Russie 2 dol.

Le numéro 3 1/2 fr. — 5 piastres.

"ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ," ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: ΑΓΓ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ (ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ)

Συνδρομές: *Εσωτερικού χρονιάτικη Δρ. 50. — *Εξάμ. 30.
*Αγγλίας, Αιγύπτου, Κύπρου, Τουρκίας χρον. Σελ. 6.
*Γαλλίας φρ. 40., *Αμερικής και Ρωσίας Δολάρια 2.
Διαφημίσεις: *Η σελίδα Δρ. 00. Μισή και τέταρτο σελ.
ανάλογως. *Ο στίχος Δρ. 5.

Γράμματα, εμβάσματα κ. δ. τι άφορά τὸ περιοδικό, στη
δ/ση: Ταχυδρ. Κιβότιο 255. *Αθήνα.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΜΑΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ:

Για τὴν ΑΜΕΡΙΚΗ ὁ Γιάννης Θύμιος, 26, W. 98th St. NEW-YORK City
,, ΑΙΓΥΠΤΟ τὸ Βιβλιοπωλεῖο "Γράμματα,, B. P. 1146 ALEXANDRIE
,, ΚΥΠΡΟ ὁ Ἰάκωβος Νικολάου, Γεωργίου Γενναδίου Ἄρ. 16 - LIMASSOL

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ. Μην. περιοδικό. Σταδίου 24. *Αθήνα.
ΕΛΛΗΝ. ΓΡΑΜΜΑΤΑ. Δεκαπενθήμερο περιοδικό.
Μάγερ 28, *Αθήνα.

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ. Δεκαπενθήμερο φιλολογικό περιοδικό.
Ρόμβης 22, *Αθήνα.

ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ. Δεκαήμερη
έκδοση «*Ακαδημαϊκού».

ΙΟΝΙΟΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ. Μηνιαίο φιλολογικό περι-
οδικό. Ζάκυνθος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΗ ΤΕΧΝΗ. Μηνιαίο λογοτεχνικό πε-
ριοδικό. 10 Rue Lepsius. *Αλεξάνδρεια.

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ. Λογοτεχνική και καλλιτ.
ἐπιθεώρ. 831 Harrison St. Chicago U.S.A.

ΛΕΣΒΙΑΚΑ ΦΥΛΛΑ. Περιοδική έκδοση. Poste re-
stante, Μυτιλήνη.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ. Μηνιαία καλλιτεχν. *Επιθεώ-
ρησις. Ταχ. Κιβ. 250 *Αθήνα.

ΝΕΟΣ ΔΡΟΜΟΣ. Δεκαπενθήμερο Δελτίο *Εκπ. *Ο-
μίλου. Σταδίου 24, *Αθήνα.

ΗΝΟΗ. Λογοτεχνικό περιοδικό Πιπίνου 40α *Αθήνα.

ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ. Εβδομάδιον 6, *Αθήνα.
LIBRE. L. Roussel, Faculté des Lettres, Montpellier.

AU BUREAU D'ÉDITIONS:

M. NICOLETTI:

LE FASCISME

CONTRE LE PAYSAN

L'EXPÉRIENCE ITALIENNE

3 fr. 50

ANDRÉ MARTY:

LA RÉVOLTE DE

LA MER NOIRE

SECONDE PARTIE

8 fr.

"ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,"

ΤΕΥΧΟΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ - ΔΡ. 5

Πουλιέται στο Σοσιαλιστικό Βιβλιοπωλεῖο (*Αθηνάς 129)

MONDE

Εβδομαδιαίο φιλολογικό, καλλιτε-
χνικό και κοινωνιολογικό περιοδικό.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

HENRI BARBUSSE

Συνδρομή χρονιάτικη Δολ. 2 1)2 (Δοχ. 195)

,, εξάμηνη ,, 1 1)2 (,, 115).

Τὸ τελευταῖο φύλ. πουλιέται στὸ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ Δρ. 4 1)2

= ΜΑΡΤΗΣ 1929 - Αρ. 3 (15)

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ ΚΑΠ., ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:
"ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ", ΤΑΧ. ΚΙΒ. 255. —
ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ: ΑΝΤΡΕΑΣ ΖΕΒΓΑΣ
ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ: ΑΛΦΟΝΣΙΟΣ ΧΟΡΟΒΙΤΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΩΝ. ΤΕΧΝΗΣ, ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ
ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΔΙΔΗΝΟΥΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑΣ

Η ΠΟΡΙΑ ΜΑΣ

Η ΘΕΣΗ ΜΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΤΙΝΙΚΟ ΑΛΦΑΒΗΤΟ

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ
Κ' ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΟ ΣΝΟΜΠΙΣΜΟ

Στὴν «*Εθνικήν» *Ακαδημία—λίγες μέρες πρὶν
ἀπ' τὴς γιορτῆς τῆς ὀδονταετηρίδας του—ὁ κ. Χα-
τζηδάκις μίλησε γιὰ .. τοὺς ἔρωτές του. Μὲ τὴν ἴδιαν
αὐτὴν εὐκαιρία, ὁ κ. Καθηγητῆς ἔθιξε καὶ τὸ... ζή-
τημα τῆς γλώσσας.

Δὲ θὰ σταματήσουμε στοὺς ἔρωτες τοῦ κ. Χατζη-
δάκι. Ὅτε ἡ αἰσθητικὴ, ὅτε ἡ φυσιολογία τοῦ ἔ-
ρωτα ἔχουν νὰ χάσουν. Κι' ἄς μᾶς τὸ χρωστοῦν χά-
ρη οἱ ἀναγνώστες, γιὰ τὴν συγκρατοῦμε τὴν ἀηδία μας.
Θὰ τὴν ἐνοίσωθαι κ' οἱ ἴδιοι πρὸς σ' αὐτὴν τὴν
παρὰ φύσιν ἀσέλγεια, πὸν ἔγινε σὲ βάρος τοῦ φρενω-
τοῦ γυιοῦ τῆς *Αφροδίτης ἀπὸ ἄνθρωπο πὸν δὲ στά-
θηκε ποτὲ τὸν νέος. Ὅτε τὰ γλωσσολογίσματα τῆς
*σεβαστῆς ὀμηγύρεως θὰ μπορούσαν νὰ μᾶς ἀπασχο-
λήσουν ἐδῶ.

Μὰ ὁ κ. Χατζηδάκις δὲν εὐχαριστήθηκε μ' αὐτό.
*Απὸ λόγῳ σὲ λόγῳ πῆε καὶ στὴ γλώσσα. Καὶ γιὰ
πρῶτὴ φορὰ πὸν γνόρισε μιὰν κάποιαν ὄρμη ὁ σεβα-
στὸς Καθηγητῆς ἄφισε νὰ τοῦ ξεφυγῶν ἀνομολόγη-
τες ἀλήθειες. Τέτοιες ἀλήθειες πὸν γιὰ μιὰ στιγμὴ,
ἢ ἀχραντὴ Σαπίλα ἀνατρίχασε. Τόσο καλά καμώθηκε
τὸ νέο, τὸ ρηξικέλευστο, τὸ μεταρρυθμιστὶ, ὁ ἀναχρο-
νισμὸς αὐτὸς πὸν λέγεται κ. Χατζηδάκις.

Ποῖος τοῦ φταίει:

Κανεῖς μας δὲν παραγνωρίζει τὴ σημασία πὸν
ἔχουν οἱ ὁμολογίαις ἀπὸς τὸ στόμα τοῦ σοφοῦ
Μέντορα. *Ὅμως, ἀρῖνω, σ' ἔπιον θέλει, τὸν κόπο
καὶ τὴν εὐχαρίστηση νὰ συζητήσῃ «σοβαρὰ» γιὰ τὴς
μεταρρυθμίσεις πὸν προτείνει ὁ κ. Χατζηδάκις. *Ακό-
μη καὶ γι' αὐτὴν τὴν φουκαριάρια τὴ φιλή. Τί πειρά-
ζει ἡ κακομοίρα ὅσο ὑπάρχει καὶ δασεῖα; *Αφοῦ τόσο
καὶ τόσο πάλι θὰ πρέπει νὰ σπάμῃ τὸ μυαλό μας, νὰ
βροῦμε πὸν θέλει δασεῖα. Βέβαιον εἶναι τοῦτο: ὅτι
φέρνουν ἀναγούλα τὰ δῆθεν νεναικὰ καμώματα ἐνὸς
κρονόδρου, ἔτσι προκαλοῦν ἀηδία οἱ ἄταχτες μεταρ-
ρυθμιστικῆς ὀρμῆς ἀνθρώπου πὸν στάθηκε πάντα ἀντι-
δραστικὸς μέσα στὴν ἐποχὴ του.

Τὸν κ. Χατζηδάκι τὸν ἔπασαν ἄλλοι πολλῆς φο-
ρῆς στὰ πράσα, τὸ χερί στὸ σακί, μὲ λογῆς λογῆς
φευγῆς καὶ κακοπιστίαις πὸν εἶπε κατὰ τὰ ὀδόντα
χρόνια τῆς ἀνώφελης ζωῆς του. Συνεπομνενα εἶναι
κι' αὐτὸς ἕνας πολὺ σοβαρὸς λόγος γιὰ νὰ μὴ βια-
στοῦμα νὰ πιστέψουμε στὴν ὀψιμη μετάνοια τοῦ με-
γάλου ἀμαρτωλοῦ.

*Ὅμως κί' ἀλήθεια νὰ μετανοιῶναι ὁ κ. Χατζηδά-
κις, τί πάει νὰ πεῖ: Σὲ τί ὀφελεῖ:

Τέλος πάντων δὲ θὰ βροῦμε ἄκρη, ἂν καταπα-
στοῦμα μὲ τὸ ποτε λέει ἀλήθεια καὶ ποτε ψέματα ὁ
κ. Καθηγητῆς. Κί' οὔτε θάβγει διάφορο.

*Εἴμεις ἕνα ζαίρισμα, ἕνα λέμε: ἀληθινὴ ἢ ψεύ-
τικια ἢ μετάνοια καθε γριάς Μαγδαληνῆς εἶναι πάντα
ὑποπτι.

*Ὁ λύκος πὸν κί' ἂν γερνᾷ δὲν ἀλλάζει οὔτε
γνόμη οὔτε τὸ μαλλί του. εἶναι πολὺ πῶ ἀξιος ἀν-
τίπαλος ἀπ' τὴν πονηρὴ ἀλεποῦ πὸν ζαίρει καὶ κόβει
τὴν ὀφρὰ τῆς γιά νὰ γλυτώσῃ.

Γι' αὐτό καὶ σὸν καθε γυναικὸ ἀνθρώπου, μπαί-
νει ἢ ὑπόψια πὸς κάτι λάκκο ἔχει ἢ φάρα. Καὶ τί
λάκκο!...

Τὸ μυστικὸ δὴλῶς αὐτῆς τῆς φασαρίας δὲν εἶναι
δύσκολο νὰ τὸ καταλάβει κανεῖς.

Στὴν οὐσία νὰ τί συμβαίνει:
Μπορεῖ πολὺ καλά νὰ εἶναι εὐκρινῆς ἢ μετὰ-

ἔγρηκε. Τέτοια εἶπε. Λαχάνιασε, κουράστηκε. Ἐξαντλή-
θηκε.

νοια του κ. Χατζηδάκι. Ποιός δὲ μετανοεῖ δταν φτάνει τὸ μαχαίρι στὸ κόκαλο; Καὶ πολλὴ παραπάνω μάλιστα δταν αὐτὸς δὲ ποιεῖ δὲ πίστωση ποτὲ βαθεύσει τὰ δσα εἶπε καὶ τὰ δσα κήρυξε. Τὸ λοιπὸν ἔγρασε τὸ γένει στὸν κόμπο. Λίγο ἀκόμη καὶ τὸ ποτήρι ξεχειλίσει. Τὰ καθαρνουσίαινα κορακίστικα εἶναι ἀνάκαινα πιά νὰ σταθοῦν στὸ φῶς τῆς ζωῆς. Στὴν πραγματικότητα ποτὲ δὲ στάθηκαν. Μὰ μετὴν ταρχειώση καὶ μετὴν τεχνητὴν ἀναντοῦ δὲ κ. Χατζηδάκις καταφεरे νὰ μείνει χροῖνα δλόκληρα ἄταφο ἕνα πτώμα νεκρὸ, ὁδοδὸς καὶ τυμπαιατο. Τὸ φορημὶ αὐτὸ ἐμπόδισε ἀρεκτὰ τὸ ρέμα τῆς ζωῆς στὴν ἐξελίξη του—τὸ ρέμα ποῦ ἔρχεται νὰ τὸ σαρώσει σήμερα—ποῦ τὸ σαρώσει. Κι' ὁ κ. Καθηγητῆς ἀποασίζει τὴ μεγάλη ἀβαρία, τὴ φορηρὴ καὶ τρομερὴ θυσία: θυσία—τὸν τὴ φιλήστω βομὸ τῆς ζωῆς.

Σπολάτη!

Τι εἶπαμε: Ἡ ἀλεποῦ ἀφῆνει τὴν οὐρά της—μὰ τρεῖα θηλαδὴ ἀπ'τὴν οὐρά της—γιὰ νὰ ξεγλυστρήσει. Φουκαριάρα φιλή! Κακομοίρη κ. Χατζηδάκι!

**

"Ὅπως εἶταν φυσικό, οἱ κ. κ. «Μικτοὶ» βιάζονται νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἀγνοία αὐτῆς τῆς βιολῆς. Ἐτοιμάζουσι κίολας τῆς μπαταρίας τοῦ βαριου πυροβολικοῦ τους γιὰ νὰ χαρτίθουν τὸν ἀφαιανὸ τῆς θάνατο μετ'ἀφαντοῦς ὁμοιοτητες. Κοσμοϊστορικό γεγὸνος ὁ θάνατος τῆς βιολῆς!

Νὰ μοῦ τὸ θυμηθεῖτε: θὰ τῆς γραφοῦν νεκρολογίες, θὰ βουίξουν τὰ κύρια ἄρθρα τοῦ καθημερινοῦ τύπου, ἐνὸς οἱ καμπάνες τῆς ὁδοῦ Ἁγίας Φιλοθέης θὰ διαλαλοῦν τὸ: «αιωνία ἡ μνήμη».

Τι νίκη γιὰ τοὺς κυρίους τῆς «Μικτῆς»; Νέοι στέρφου, νέες ἀφῆρες, νέοι παϊάνες ἀναμέουον τὸν κ. Χατζηδάκι μέσα στὴς γραμμὲς τῆς κυράτοσ ἀυτῆς. Ἡ Μικτῆ κέρδισε τὸν κ. Χατζηδάκι. Ἡ ὁ κ. Χατζηδάκις τῆς Μικτῆς (Γνωστὴ ἱστορία τὸ ἀν ἡ κόττα ἔκανε τ' ἀγὸ ἡ τ' ἀγὸ τὴν κόττα).

Ἡ Μικτῆ θὰ ξεπροβάλει πάλι αἴθριο σεινάμενη κουνάμενη γιὰ νὰ διακηρύξει τὸ:

—...Ὅχι ἀκρότητες πρὸς Θεοὺ! Ὅχι ἀκρότητες. Γιὰτὶ ἡ καθὼς πρέπει Μικτῆ εἶτανε πάντα ἐνάντιναι στὶς ἀκρότητες. Ἐνάντιναι στὶς ἀκρότητες τῆς Δεξιάς, ἐνάντιναι στὶς ἀκρότητες τῆς Ἀριστεράς.

Τὶ σοῦ εἶναι κι' αὐτὴ!

—...Τὴν μέσην ὁδὸν!...

Τὸ δρόμο τῆς γκαμπίλας. Ὁ ἀνήφορος εἶναι ἀδύνατος—ὁ καθήφορος θέλει κότσια.

Πάν μέτρον ἄριστον!...

Χρόνια τώρα ποῦ ἡ Μικτῆ κάνει τὴν πάπια μετὰ κἀτὶ τέτοια τερτίπια.

Στὴν οὐδία ἔχει καταντίσει ἕνα ἀηδιαστικό ἐρμαφρόδιτο φορημὶ ἀκόμη χειρότερο, ἀκόμη πιὸ ἐπικίνδυνον κι' ἀπ' τὴν Καθαρεύουσα, περισσότερο ἀπὸ κἀτὲ ἄλλη φορὰ ποῦ καταχτὰ τὸν κ. Χατζηδάκι ἢ ποῦ ὁ κ. Χατζηδάκις τὴν καταχτὰ.

**

"Ἐνα φροῦτο ποῦ βρήκε πάντα γόνιμο ἔδαφος γιὰ νὰ φερῶσει πλουσιπάρωγα στὸν τόπο μας εἶναι κι' ὁ νομιοτισμός. Μ' ἔλα ποῦ δὲ θὰ εἶταν δίχως ἐνδιαφερό μὴ βαθύτερη ἐξέταση τοῦ νομιοτισμοῦ ἀπὸ κοινοῦ βραβόνεμο, θὰ μᾶς παραστρατοῦσε ὅπως κι' ὅπως ἀπ' τὴ σημερινὴ μας δουλειά. Συνομοταξίες «νομιας» ἢ Ἑλλάδα γνόφισε πολλὰς καὶ διάφορας. Ψευτοαρχόντοι ἢ ἀρχοντοχωριάτες ποῦ καμώθηκαν ἢ καμώουονταν τὸν ἀριστοκρατίαν, σὲ μὴ χόρα ποῦ δὲν γνώφισε τὴ φροσδαρία στὴν ἀριστοκρατίαν τῆς περιόδου καὶ συνεπιόμεια δὲν εἶχε ποτὲ ἀριστοκρατία (ἐξὸν ἀπ' τὴν... πελατεία τοῦ Ντορέ καὶ τοῦ Γιαννάκη). Μὰ ὁ νομιοτισμός ἀπλόθηκε σὲ διάφορα ἐπίπεδα. Ἡ κόρη τοῦ γονιακοῦ

μπακάλη ποῦ πάει στὸ ντάνοιχη νὰ σχετισθεῖ δὲ «μεγάλο κόσμο», τὸ κοπάδι τὰ χάπια ποῦ πληθρῶουον μετὴ χροῖφτα γιὰ νὰ φανθοῦν σὲ μὴ συναλοία καὶ νὰ... κριτικάρουον ἕνα Χάφρες ἢ καὶ—ἀκόμη χειρότερο—νὰ τὸν παίνεουον, οἱ χαβαροχανίτες ποῦ φτιάουον «βιβλιοθήκες» μετὰ κλασικά ἔργα δπου διαπρέπει ἡ μαγερικὴ τὸ Τσελεμεντέ, οἱ σαχλαμάδες ποῦ σέρνουον πίσω τους τὸ σπλῆν καὶ τὴν φροσιπάθεια, οἱ κοινοῦοιοῖοι τοῦ σαλοῖνο, οἱ σαλονάκηδες τοῦ καρνεῖου καὶ τῆς ταβέρνας, οἱ κύριοι τῆς «ἑψηλῆς κριτικῆς» καὶ... ποῦ νὰ βρεῖ ἀκρη καὶ μέση κανεῖς!

Σὲ παλιότερη ἐποχῆ, πῆρε τὸ μάτι τῆς λαϊκῆς μάζας ἕναν τέτοιο τύπο σὸμῃ στὸ πρόσωπο τοῦ Λιμοκοιτόρου. Μὰ ὁ γνωστότερος τοῦ πανελληνίου σὸμῃ στάθηκε ὁ περιλάλητος ἐκείνος τύπος τοῦ Φιάκα.

"Ἐ! Λοιπὸν, ὁ Φιάκας δὲν πέθανε. Ἄλλαξε ἀπλούστατα βερνίκι.

Σήμερα ἔχουον τὸν τύπο τοῦ Φιάκα καλλιτέχνη, τοῦ Φιάκα ρησικέλευθο, τοῦ Φιάκα μοντέρνου καὶ ὑπερμοντέρνου καὶ δὲ σομαζεύεται.

Γιὰ τὸ σὸμῃ—τὸν ἐρασιτέχνη ταρλατάνο—γιατὶ εἶναι καὶ ταρλατάνο ἀπὸ ἐπάγγελμα—δὲν ὑπάρχει οὔτε ὑπῆρξε ποτὲ, τίποτα τὸ πάρα πολλὸ, τὸ παραρπάζον ἀπ' δτι πρέπει. "Ὅ,τι εἶναι φρασσεολογία—κουφια καὶ βουερὴ—ἔτι εἶναι «ἔφρες», ἐπίδειξη, θόρυθος, δτι μορεῖ νὰ πῶσει τὸ μάτι, νὰ ξερνίσει, νὰ ἐπιπῶσει, ὅ,τι εἶναι ἐπιφάνεια,δτι δὲν εἶναι περιεχόμενο, εἶναι ἰσοῦσα ἐκείνο ποῦ χρειαζεται στὸ σὸμῃ. Σ' ὅλες τῆς τῆς ἐκδηλώσεις ἡ Ἐπαναστάση γνώφισε τὰ σιχαμένα αὐτὰ τσιμπούρια. "Ἐδειξαν τὸ δρόμο στοὺς Ἐπαναστάτες, κριτικάρουον τοὺς Ἐπαναστάτες, ἔδωσαν μαθηματα ἐπαναστατικότητας σ' ἀγωνιστοῦς ποῦ ἔραγουον τὴν ἀλάκερη στὴ μάχη, διόρθωσαν τὴν Ἐπαναστάση.

Νὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ σταθοῦνε παραπάνω γιὰ τὸ τι εἶναι: σὸμῃ!

**

Μιὰ ὀφισμένη κατηγορία λόγιοι, ζητᾶνε σήμερα Urbi et Orbι τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ Λατινικοῦ ἀλφάβητου.

"Ἐραγε γιὰτὶ; Νὰ εἶναι ἀπὸ κείνουσ ποῦ κατάχτησαν τὴ δημοτικὴ ἔτσι καὶ τόσο, ὥστε νὰ μὴ τοὺς μείνει ἄλλο παρά ν' ἀλλάξουον καὶ τ' ἀλφάβητος;

Νᾶχουον ἄραγε παρουσιάζει ἔστο καὶ δυὸ κατεβατά στροχὴ σροχὴ καὶ ζωντανὴ Δημοτικὴ, Δημοτικὴ ποῦ νὰ μὴ βοσμάει καθαρνουσίαινη σὶντᾶξη, Δημοτικὴ δίχως «κόποιον» μετὴ τῆς χούρτες;

"Ἡ μήπως, ἔλυσε ἡ διαίολοξη δλα τ' ἄλλα προβλήματα ποῦ βάζει μπρὸς σ' αὐτὴν σήμερα ἡ Ἱστορία ἔτσι ποῦ νὰ μὴ μείνει ἄλλο παρά ν' ἀλλάξουον καὶ οἱ τύποι τῆς γλώσσας;

"Ἐ, διαφερέθηκαν γιὰ τὴν ἐπικείμενη, τὴν ἀναπῶρεπτη κοσμογχαλασία: τὴν ἐπικείμενη, τὴν ἀναπῶρεπτη κοσμογονία;

"Ἀπασχολῶσαν ποτὲ τὸ μυαλό τους, νὰ βροῦν τῆς ἱστορικῆς ρίξες ποῦ ἔχει τὸ ἔλο γλωσσικό ζήτημα;

"Ἄλλᾶ—... pardon!—ὄλα αὐτὰ εἶναι πολιτικῆ. Κι' ἄς πληροφορορηθοῦν τὰ σμπανια, ἄς πληροφορορηθεῖ ἡ Πόλη καὶ ὁ Κόσμος, δτι... ὁ μοντερνισμός δὲ συμβαδίζει πάντα μετὴ τὴν πολιτικῆ.

Νὰ με συμπαθοῦν οἱ ἀναγνώστες μας ἄν δὲν καταπιάνουμαι συστηματικὰ στὸ ν' ἀνατρέψω ἐπιχειρήματα. Ποιὰ ἐπιχειρήματα;

"Ἄν ἡ κούφια φρασσεολογία ἀποτελεῖ αὐτὴ κατ' ἐαυτὴ ἕνα ἐπιχειρήμα, μπράβω στὴ φρασσεολογία!

"Ὅμοιολογεῖ τὴν ἡττα μας.

**

"Ἄς κοιτάξουμε τὸ ζήτημα τοῦ λατινικοῦ ἀλφάβητου στὸ βάθος του.

Νὰ τὶ τρέξει!

Τὸ γεγονός καὶ μοῖνο, ὅτι ἕνας Χατζηδάκις βρισκεται στὴν ἀνάγκη νὰ ὁμοιολογοῖ τὰ ὁμοιολόγητα, δεικνῆ ἑκαθάρα πὸς οἱ φρετικοὶ τύποι τῆς καθαρνοουσας γενικά, τῆς καθαρνοουσίαινης ὀρθογραφίας εἰδικῶτερα, ἔχει μόνον δὲν ἀνταποκρίνουται σὲ καμμὴ μὰ ἀλήθεια, εἰς καμμία ἀνάγκη, μὰ καταντίκειν ἀβάσταχα ἐπιπόδια στὸ δρόμο τῆς ἐξελίξης, τῆς προόδου.

Γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ, ὁ Μένος Φιλῆντας, τρέβει τὴ μοῦρη τοῦ κ. «Καθηγητοῦ», ἀποδειχνοῦντας ὅτι ἡ «ἱστορικὴ» ὀρθογραφία ποῦ συνηθίζεται σήμερα εἶναι καφαυτὸ ἀνορθογραφία. Κι' ἀν προσέξει κανεῖς τοῦ ἰδιου Μένου Φιλῆντα τῆς ἐξηγήσεως, μετ' αὐτοῦ καμμοῦ μυσάλὸ θὰ καταλάβει δτι ἡ φθογολογικὴ ὀρθογραφία εἶναι ἡ μόνη πραγματικὴ. Ἄπ' τὴν ἐφαρμογὴ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀλθίθειας ὁ καθένας βλέπει τὶ πραγματικὰ ἀποτελέσματα βγαίνουον. Ὁ Φιλῆντας κι' ἄς τοῦ λείπει τὸ ἐπίσημο δίπλωμα κι' ὁ τίτλος τοῦ δόκτωρα—ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ—κι' ἄς μὴ πῆγε ἀκόμη στὴν Ἀκαδημία—τοῦ ἐδόχουσατε νὰ μὴν πάει ποτὲ σ' αὐτὸ τὸ πρᾶμα—ὁ Φιλῆντας ποῦ κατὰ τὴ γνόμη μας εἶναι σήμερα ὁ πῶι μεγάλως γλωσσολόγος στὸ Ρωμαιοῖο—κι' ἀπ' τὴν ἔπουρη αὐτῆς, ὅπως κι' ἀπὸ κἀτὲ ἄλλη ἔπουρη μόνον μετ' αὐτοῦ μορεῖ νὰ μιλεῖ κανεῖς γιὰ μὴ τέτοια Ἄξια—ὁ Φιλῆντας λοιπὸν δὲν στάθηκε στὴν ἐσρη διατύπωση τῆς ἀνάγκης μᾶς ἀπλοποίησης. Τράβηξε παρακάτω. Εἶδε καὶ ἐξηγήσας πὸς καμμοῦσ φθογῶν τῆς ζωντανῆς μᾶς γλώσσας εἶναι ἀδύνατο ν' ἀποδοθοῦν μετὸ ἑλληνικό ἀλφάβητο λ.χ. τὸ α , τὸ γαλλικό g , τὸ γερμανικό g , τὸ ἀραβικό Κιάφ. "Ἐς ἄλλου δὲν ἔχουον μόνὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ τῶ, τῆς (ὅπως τὸ λέει) ἐνᾶ ἔχουονε ἕνα σπορὸ ἄλλα περτὰ τὸ ἑλληνικό ἀλφάβητου ποῦ εἶναι παραπαισίαι κι' ἔχρηστα. Κι' ὁ Φιλῆντας προτεινει νὰ ἀντικαταστήσουμε τὸ ἑλληνικό ἀλφάβητο μετὸ τὸ λατινικό.

Μὰ μόναχα θεοστραβὸ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ δοῦν τὸ γεροπιαστὰ σωστὸ ποῦ λέει ὁ Φιλῆντας. Θεοστραβὸι ἢ ἄρτιροσκληρημένα μυαλά ποῦ ποροθοῦναι μῆπως «γαλῶντας» τὴ γλώσσα χαλοῦμε τὰ ἑρα καὶ τὰ δσια. Στὴν πραγματικότητα τὰ «ἑρα» καὶ «δσια» χάλασαν πολλὸ πιὸ πριν ἀπ' τὴ γλώσσα, ποῦ χάρη σ' αὐτὸ ἀκριβὸς ὄχι μόνον δὲ χάλασε παρὰ ἐξελιχθηκε καὶ πλουτίσθηκε.

"Ἀκόμη ἕνα σποραδὸ ἐπιχειρήμα ποῦ φαντάζουται δτι κατακεραλίζει τὸ Φιλῆντα εἶναι δτι... μὴ κι' ἄλλαξαν οἱ Τοῦρκοι τὸ ἀλφάβητό τους δὲ στέκεται νὰ τ' ἀλλάξουον οἱ Ἑλληνες. (*)

"Ἄν οἱ Τοῦρκοι ἀποτύχουαν σ' αὐτὴν τὴν μεταρρύθμιση πάλι οἱ δικοὶ μᾶς ἀντιδραστικοὶ θὰ λέγανε: "Ἄς μεταρρρυθθίμουον πρῶτα οἱ τοῦρκοι κ' ἔπειτα ἕμεῖς.

"Ἐτοι πάνω κάτω ἔχει σήμερα αὐτὸ τὸ ζήτημα τοῦ Ἄλφάβητου. Δηλαδῆ: Ἡ ἀντίρροψη ἐτοιμάζει τὰ ἀκόνια καὶ τῆς ἀσπίδες γιὰ νὰ ὑπερασπιστοῦ τὰ «πᾶτρι»—ἡ μικτὴ τὸ ρίχνει στὸ σορολοῦ κι' ἀποφέρει νὰ πεῖ ἑκαθάρα τὴ γνόμη τῆς, κι' ὁ σνομιοτισμός, ἐσκέεται καὶ ξεσκαῖ τὰ ρουγάτου. Ἀκόμη κ' οἱ ὑστερισμοὶ τὸν σὸμῃ εἶναι κάλτικοι. Γιὰτὶ ἀν πιστεύουον γρη ἀπ'αὐτὰ ποῦ λένε, θὰ εἶχαν κίολας ἀναλάβει τὸν ἀγὸνα—ἀγὸνα σωστὸ κι' ὄχι φρασσεολογία.

(*) Ἰσα ἴσα αὐτὸ εἶναι ἕνας παραπάνω λόγος γιὰ νὰ μεταρρρυθθίσει τὸ ρωμαιοῖο ἀλφάβητο. Οἱ Τοῦρκοι βέβαια ἔχουον ἀμεσοτερη καὶ πολλὸ πιὸ ἐπιταχτικὴ ἀνάγκη γι' αὐτὴ τὴν μεταρρρύθμιση ποῦ ἔκαμε ἡ τοῦρκικὴ νομολογογία μετὸν Κεμάλ ἐπὶ κεφαλῆς, μὸλις φερούε ἀποκρηστικὰ τὴν ἔξοσά ἀπ' τὰ χέρια τῆς φροσδαρχίας κι' ἄρτισε τὸ ἀναδημοιογικό τῆς ἔργου.

Κι' ἀν ὄχι τίποτ' ἄλλο θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαν κίολας ἀρχίσει νὰ γράφουον μετὸ καινούργιο ἀλφάβητο τοῦ Φιλῆντα.

**

Θὰ ποῦμε ἀμέσοσ, πραγματικὰ σταράτα καὶ πραγματικὰ ἑκαθάρα τὴ γνόμη μας.Τὸρ' ἀμέσοσ."Ἄς μᾶς ἐπιτραποῦν δυμὸς μὴ στιγμῆ μερικὰ ρωτήματα στὸ Δάσκαλο.

Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς πεῖ ὁ Φιλῆντας, καὶ νὰ μᾶς δώσει νὰ τὸ καταλάβουμε: ἰ ἀνάγκη ἔχει τὸ ἀλφάβητο του ἀπὸ τὸ Υγ—ἔψιλο:

"Υστερα: Δὲ νομίζεις Δάσκαλε δτι αὐτοῖς οἱ κεραῖες (—) πάνω ἀπὸ τὸ α ἀπὸ τὸ β —P, αὐτὰ τὰ καθρονάκια (") πάνω ἀπὸ τὸ γκῆ=Z, δυσκολεύουον καὶ μπλέχουον τὰ πρᾶματα; Καὶ σὸν ποῦ βρήκες τόσα δὲ θὰ μποροῦσε τάχατες νὰ μᾶς βρεῖς κἀτὶ καλύτερο;

Αὐτὰ γιὰ τὴν ὄρα.

**

"Ἡ γνόμη μας πάνω στὸ ζήτημα. Νὰ χρειαζουται ἄραγε πιστοποιητικὰ γιὰ τὸ δτι σὲ κανένα ἐπίπεδο ἡ πραγματικὴ Ἐπαναστάση δὲ μᾶς τρομάζει; Νὰ χρειαζουται ν' ἀραδιόσουμε ἐπαναστατικῆς περραμηγῆς, τραμάτα καὶ πληγῆς καὶ παράσημα τοῦ ἀγῶνα; Μὰ, ὄχι! Ὅθις ὁ Δάσκαλος ὄχι κανένας σποραδὸς φίλος ἢ ἀντίπαλος δὲ τὸ ἡθελε—καὶ δὲ θὰ εἶχε συμφέρο—νὰ υἰς φέρεῖ σ' ἕνα τόσο δυσάρεστο μὰ τὴν ἀλθίθεια σημεῖο.

Λοιπὸν τί λέμε γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα;

Πρῶτ' ἀπ' ἔλα τοῦτο—μὲ δυὸ λόγια φυσικά! Τὸ γλωσσικό ζήτημα δὲν ἀναρᾶνεκα γιὰτὶ τὸ θέλησε κάποτε ὁ Ψυχάρης ἢ γιὰτὶ τὸ θέλει σήμερα ὁ Φιλῆντας. Πρόκειται γιὰ ζήτημα ποῦ πετάχθηκε μὲ ἀπὸ ἱστορικῆς ἀνάγκης, ποῦ ἀναπυτίσθηκε κι' δταν ὁ Ψυχάρης σάσκισε κάτω ἀπὸ τὸ βάρος δπου τὸν ἔταξε γιὰ μὴ περίοδο ἡ Ἱστορία, δταν ὁ Ψυχάρης ἔπαισε καὶ ρεζιλῆθηκε (*). Ἀκόμη κι' αὐτοῖ ποῦ γλύφουον σήμερα τὰ πόδια τοῦ Ψυχάρη, ποῦ τὸν ἀναγνορίζουον γιὰ νὰ... τοὺς ἀναγνορίσει, ἀκόμη κ' οἱ τέτοιο εἶδους φιλικατζήδες δὲ θὰ μποροῦσαν νὰ τ' ἀρνηθοῦν αὐτὸ.

Στὴν περίοδο τῆς ὀμῆς τῆς τῆς ὀργανικῆς τῆς ἀνάπτυξης ἡ Ἀστικὴ Τάξη πρωτοστάτησε στὸ γλωσσικό ἀγὸνα, γιὰτὶ εἶχε συμφέρο νὰ τὸ κάνει, γιὰτὶ πρῶτ' ἀπ' ἔλα δικὰ τῆς συμπερόντα ἐξυπηρετοῦσε. Ἀκόμη μάλιστα γιὰ καθαρὰ πραγματικοῦς λόγους περίβαλλε τὸν ἀγὸνα τῆς μ' ἕναν ἀραυνοφαντοῦ πέπλο ἰδεολογιοῦ. Ἡ σθετικὸτητα κατὰ τὰ ἄλλα Δημοτικῆ, ἔγινε «Ἰδέα» ὅπως παράλληλα στὸ πολιτικό ἐπίπεδο ἡ κατάρτιση τῆς Πόλης ἔγινε «Μεγάλῃ Ἰδέα» κτλ. Στὴν ἐποχῆ ἐκείνην βεβαίωτατα ὑπῆρχε μὴ γλωσσικὴ ἰδεολογία τόσο πιὸ πολὺ σποραδὸ ποῦ σθετικό εἶτανε—καὶ εἶτανε στ' ἀλθίθεια, τὸ περιεχόμενο τῆς.

"Ἄν ἡ Ἱστορία εἶχε δώσει στὴν ἑλληνικὴ μοιουροζουαία τὸν κοινοῖκα ἀναγκαῖο χρόνον, δὲν ὑπάρχει ἀμυροβλοία πὸς ἡ Ἀστικὴ Τάξη τῆς χώρας μας θὰ εἶχε λύσει τὸ γλωσσικό πρόβλημα. γιὰτὶ εἶτανε δικὸ τῆς πρόβλημα, γιὰτὶ εἶτανε κρὸς τῆς νὰ λύσει αὐτὴ. Θὰ εἶχε λύσει—δὲν πάει νὰ πεῖ δτι θὰ εἶχε ἔβαλε τελεία καὶ παῦλα στὴ γλωσσικὴ ἐξελίξη, κι' ὅποτε πάει νὰ πεῖ δτι κατὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ἀνοικοδομηση δὲ θὰ εἶχαμε καὶ μεῖς πάλι ἕνα ἄλλο γλωσσικό πρόβλημα νὰ λύσουμε. Τέλος πάντων, ἄν εἶχε κρᾶτος μπροστὰ τῆς, ἄν ἀκόμη οἱ ὀποκειμενικοὶ παράγοντες—Ψυχάρης, Παλαμάδες καὶ τὰ ρεῖτα—εἶχα-

(*) Φυσικά θὰ μποροῦσαμε νὰ ἀιφῆρουμε πολλοῦς ἄλλους ἀν τὸν Ψυχάρη, ἄν θέλαμε ν' ἀπλογοῦμε. (II.)

νε τα χρειάζομενα κόπια που απαιτούσε ή ιστορική στιγμή, αν έμπαιναν βαθύτερα στο νόημα της ανάγκης που απαιτούσε την αλλαγή, αν αντί τα καρπίγια και τις παλάβρες έβλεπαν πού ξεκάρφια μπροστά τους, αν κινούσαν πλατύτερες μάζες—οι πλατύτερες μάζες θα κινούνταν, αν ο γλωσσικός άγώνας είχε άγκυρα στους καταπιεζόμενους—αν έδειχναν θετικότερη μαχητικότητα, ίσως με μία αποφασιστική εξόρμηση θα είχαν κερδίσει την πολύχρονη μάχη.

Αυτό δεν έγινε. Κ' επειδή ή 'Ιστορία δε συνήθισε να περιμένει τους βραδυπόρους και τους άπαροφασιστους, τα πράματα δε σταματήσαν εκεί που τή θελε ο Ψυχάρης. Πριν άκόμη γνωρίσει μεσορύνημα ή μπουρζουαζία μας άρχισε το ραγδαίο κατακλισημα στή δύση της. Νουθώνοντας να κλωνίζεται το έδαφος κάτω άπ' τα πόδια της, άρπάχτηκε μ' άδημονία άπ' όπου μπόρεσε. Το Δημοτικισμό θα κοιτάζε σε τέτοιες στιγμές; Γύρως νοσταλγικά τήν κεράλι στην προγονολατρεία, νορίς νορίς μάλιστα, γιατί στην επαναστατική της περίοδο ή άρχιλατρεία είχαν ένα καλό έμπαρομα (bon pour l' Occident) και της έφερε διάφορα με το παραπάνω (Φιλέλληνας κλπ.).

'Αγκαλιάζοντας την 'Αντίδραση ή μπουρζουαζία άμόλησε τόν Ψυχάρη της στά σύζυλα. "Όσοι πρόφταζαν να προσαρμοστούν στο νέο αντιδραστικό περιβάλλο (Παλαμάδες κλπ.) στρογγυλοκάθησαν πάλι μέσα στην άγκαλιά της Τάξης που τούς δημιούργησε. Ο κακομοίρης ή Ψυχάρης—ένος θεός τή ζαίρει τί άλλο ζώδεψε για να πέσει την 'Αστική Τάξη πός ή μεταρρύθμιση του δε θα της φέρει ζημιά—έξακολούθησε να τσαλαβουτά στο βάλλο του άποκειμενισμού και τού πού άμυλδωδίκου ιδεαλισμού ή χώνοντας εύκαιρία να γίνει με τή σουβάλι πειστήρια έμπραχτης αντιδραστικότητας.

'Ερχεται τώρα ο Φιλήντας. (Στην πραγματικότητα ο Φιλήντας έχει έρθει μαζί με τόν Ψυχάρη—Θέλω όμως να πώ: μένει μονάχος σημασιόφορος μιάς πραγματικής μεταρρύθμισης.

Ποιά είναι ή κοινωνική ιστορία τού Φιλήντα και ή κοινωνική του καταγωγή;

Μικραστός στην καταγωγή του, μικραστός στή ζωή του, μικραστός στή γόνιμη φριμότητά του. Ο Φιλήντας δεν πήγε ποτέ παραπάνω—άλλά ούτε και άφομοιώθηκε με τή προλεταριάτο. 'Εμεινε πάντα στά χαμηλότερα στρώματα της Τάξης του. Κι' αν δεν άπόφερε την καταπίεση ενός προλεταρίου, ήκατίωση που τόν τσάκισε τόν δόλο τήν—Σήκωσε αυτός—κι' άλλοι σαν κι αυτόν—δλο τήν βάρως, τούς λαϊλάμαδες της διανόησης μ' και τούς καρχαρίες της οικονομικής έκμετάλλεψης. "Αν είχαν νέος, ο Φιλήντας κιάλας θα είχαν στις γραμμές μας. Τσακισμένος—δπως είπαμε—κάτω άπό άβάσταχτα οικονομικά βάρη, καταρροειμένος άπό έκείνους που είχαν συμφέρο να τόν καταφρονούν, μ' μονάχιας στή θέση ενός δημοδιδάσκாலου—παλιού καλοπαιδιού, τή μόνο που δεν είχαν φτιαγμένους γι' αυτόν—αν δεν είχε τή φλόγα και τή φως της ιδιοψυχίας στο μυαλό του.

Κι' ο Φιλήντας εξακολουθεί τόν άγώνα του.

Τώρα, ίσως να προκαλέσει και τή μεδιάμα τόν κ.κ. σόνιμ,—αν δεν προκαλέσει άνακάτωμα βούρκου—ένος τέτοιος τρόπος να βλέπει κανείς τή πράματα. "Όμως αυτό δεν είναι λόγος να σταματήσουμε.

Κ' εξακολουθούμε. 'Εμείς οι επαναστάτες γιατί άγκαλιάσαμε τή Δημοτική; "Αραγες γιατί είναι 'Ιδέα; Μήπως για-

τι είναι φάρα; "Η άκόμη γιατί μ'άς παράουσε ή άφηρημένη έννοια της «'Αλληλεαγής»;

Είναι τόσο άπλη ή άπάντησή μας!

Στείλαμε όμορφα όμορφα την «Δημοτική 'Ιδεολογία» περίπατο να πάρει τόν άέρα της, άγκυραλισμένη με τούς σόνιμς. Κρατίσαμε τήν περιχόμενο και την ουσία της. Και τή κρατήσαμε γιατί έτσι μας συμφέρει. Και μ'άς συμφέρει γιατί χάρη σ' αυτήν μ'άς καταλαβαίνει ό έργάτης όταν γράφουμε. Μ'άς καταλαβαίνει όταν γράφουμε γιατί γράφουμε όπως μιλούμε και μιλούμε όπως σκεφτόμαστε. 'Η σκέψη μας είναι και σκέψη τού προλεταριάτου όπως ο άγώνας τού προλεταριάτου είναι δικός μας άγώνας. Προλεταρίου κι' έμεις κ' έκμεταλλούμενοι, μ' έχοντας άλλο πόρο ζωής παρά τή δύναμη της δουλειάς μας πού τή δική του δύναμη κι' ο ταξικός μας άδελφός, βαδίζουμε χέρι με χέρι ενάντια στον κοινό έχθρο, άγωνίζομαστε χέρι με χέρι για τήν κατάχτηση τού κοινού λυτρωμού μας. Κ' έχουμε άνάγκη να καταλάβουμε ένας τόν άλλο μας. Και καταλαβαίνουμε μιλώντας, γράφοντας την ίδια γλώσσα.

Αυτό είναι δλο. 'Ισάμ' έδω τουλάχιστο—ίσαμε τήν ήμέρα της τελικής μας νίκης.

'Απ' εκεί κ' έπειτα, τα παρακάτω είναι δική μας δουλειά—είναι καθήκοντα τού νικηφόρου προλεταριάτου, είναι προβλήματα πού ή 'Ιστορία έταξε σ' έμάς τή λύση τους. 'Ανάμεσα στα προβλήματα αυτά, είναι και τέτοια πού άρχικά δεν είνανε δικά μας. Είνανε προβλήματα της άστικής τάξης. "Όμως δεν πρόφταζε να τή λύσει αυτή. Και να πού σ' έμεις θα πέσει ή δουλειά της λύσης τους.

'Ενα τέτοιο, είναι και τή γλωσσική πρόβλημα. Να είναι άραγε άνάγκη να πούμε άπό τώρα πός δε θα δώσουμε κόπο στους διάφορους Κατηζδίκιδες; Να είναι άνάγκη να πούμε, πός κύριοι κι' αυτεξούσοι θα κάνουν έκείνο πού πιστεύουμε σωστό;

Τί άνάγκη να μιλάμε άδικα;

Βέβαια και δεν έχουμε λόγο ν' άρνηθούμε τήν λατινική άλφάβητο. Γιατί να τ' άρνηθούμε όταν τή τούρκικα και τή γιανονέζικα γράφονται με λατινικούς χαρακτήρες, όταν αυτό κιάλας είναι ένας σοβαρός σταθμός στή διεθνή γραφή, όταν θέλοντας ή μη, με τήν άνάπτυξη τού μέσου της συγκοινωνίας, με τή πού θα καταπέσουν τή θνικά σόνιρα θαχει πιά ή αβριανή κοινωνία να τραβήξει στή δρόμο μιάς διεθνούς γλώσσας—μιάς διεθνούς γλώσσας όχι φτιαχτής όπως τή έσπεράντο και τή Ιδο—πού κι' αυτές έξυπνρητούν σήμερα άνάγκης—άλλά μιάς φυσικής—ής τή πουμε έτσι—διεθνούς γλώσσας πού θα είναι ή γλώσσα της άνθρωπότητας.

Σημαίνουν όμως δλα αυτά, ότι θά πρέπει να άφίσομε σήμερα κάθε άλλη πραχτική δουλειά για να πείσομε με τή μοδτρα σε μιά δημιουργία δίχως θεμέλια; "Η μήπως σημαίνει αυτό πού λέν οι ρεφορμιστές—δηλαδή: τή άγάλια—άγάγια;

Όχι τή έννα ούτε τή άλλο.

Σημαίνει άπλοούστατα ότι, όπως έρθουν τή πράματα τή γλωσσική ζήτημα θα τή λύσει μόνο τή νικηφόρο προλεταριάτο. Σημαίνει ότι τή καινογιο γλωσσική επικόδομημα δεν μπορεί να στηριχθεί πάνω στή σημερινό σάπιο κοινωνικό σκελετό πού καταρρέει.

Οι σόνιμς μιλάνε για λατινική άλφάβητο. Μ'ά κανείς τους δεν κοιτάει να βάλει μπρός. Άβριο μεθαύριο κι' αυτό μπορεί να γίνει. Μπορεί ν' άρχίσουν να γράφουν με τή άλφάβητο τού Φιλήντα. Τί πάει να πεί αυτό;

Για να πούν ότι έχουν να πούν άναμεταξύ τους, μπορεί να τή λέν και κοραχίστικα—μακάρι κι' όπως τραβιά ή καρδιά τους. Τί σημασία έχει; "Όλοι κι' δλοι: τρεις κι' ο κόουκός είναι. Μιά—κατά τ' άλλα—πολύ καθός πρέπει παρέα.

Μά, δάσκαλε! Είναι ζήτημα παρέας ή μεταρρύθμιση σου; Πότε αυτοί οι άνθρώποι άντικρονον τή μάζα; Πότε ή μάζα τους πήρε είδηση, ύποψιάστηκε τήν ύπαρξή τους; Ναι! ή μάζα.

"Όμως κοιτάζε, δάσκαλε, τί θά γίνονταν αν βάλαμε έμεις μπρός τή άλφάβητο σου. 'Θάπρεπε ν' άφίναμε στήν πάντα ένα μέρος, τουλάχιστο της σημερινής πραχτικής μας δουλειάς. 'Θάπρεπε ν' άφίναμε και μες 'Ιδέα τήν άλφάβητο σου. Καί... θά μόνεμα και μες τρεις κι' ο κόουκός. 'Θα τή λέγαμε μονάχοι μας, μονάχοι μας θα τ' άκούσαμε. 'Ο Πικρός θάγρφαρε κι' ο Ζεργιάς θα διάβαζε. 'Ο Φιλήντας θα μιλούσε και θα τόν άκούαν δυο 'πιστοί', δυο «καθαροί» «ίδολόγοι». 'Θα βρισκόμασταν σέ δουλειά!—φέματα, δάσκαλε; 'Θα βγάλαμε σέ τρία άντίτυπα τή «Νέα 'Επιθεώρηση» και θα τή μοιραζόμασταν. 'Θα γράφαμε βιβλία και θα κρατούσαμε τή χειρόγραφα στή σουτράρι. Δέν πιστεύω να θάρρεις πός θα μ'άς κυνηγήσει ο Βασιλείου ή ο Ζηκάκης θά μ'άς ζέτρεχουν να τ' άγορίσουν, να τή έκδώσουν.

'Θα είμασταν όμως άγνοί, «καθαροί»! 'Ετσι λές;

Μά πές μας καλλίτερα, δού πού άπ' τήν άποψη αυτή—και είναι ετύχημα—δε στάθηκαν τέτοιοι είδους άγνοίς, τέτοιοι είδους «καθαροί», πές μας σέ πόσους άναγνωρίζεις τή δικαιοσύνη σου πού διεκδικήσουν τήν πραγματικήν άγνότητα; Ποιοι μπορούν να μιλήσουν για πίστη και για σταθερότητα, για ιδεαλισμό—άκόμη αν θέλεις—μ'ά πραχτικό και γόνιμο, μπροστά σέ μαχητές!...

Λόγια μόνο; "Όσα θέλεις δάσκαλε. "Άλλο τίποτα άπό τούς σόνιμς σου!

Και γιατί τάχατες να μέναμε τρεις κι' ο κόουκός; Για τούτο τή πολύ άπλό λόγο:

Πρώτο γιατί μ'άς λείπουν τα μέσα, δεύτερο γιατί μ'άς λείπει ο καιρός, τρίτο, γιατί δε διαθέτουμε περισσές δυνάμεις γι' αυτή τή δουλειά.

Νά άνταπώσουμε δλες τις απροσοφρες κι' δλα τή βιβλία μας με λατινικά; Πού, πός να βρούμε τέτοια μέσα σήμερα;

'Η άλλα να γράφουμε με ελληνικά κι' άλλα με λατινικά; Δέν πιστεύω δά! φαντάζεται κανείς τί θαλάσσωμα έχει να γίνει. Κ' έπειτα, όπως τή είπαμε κιάλας—να άφίσομε άλλες δουλειές, πού πού έπιταχτικές, πού πού πραχτικές και άμμεσες, για να καθήταχτες, να μ'άθουμε τή άλφάβητο στή μάζα—ναι! στή μάζα πού μ'άς άκολουθά; Βέβαια ένας ακόπιστος θά μπορούσε να πεί, τώρα, ότι... βαριόμαστε τή φασαρία. Μπορεί ν'άχει και δικιο. Μ'έ μιά μικρή διαφορά. Τή φασαρία—έρ' δσο πρόκειται μόνο για φασαρία, όχι τή βαριόμαστε αλλά τή μαχόμεστε.

Τί πρέπει να γίνει; Να σταυρώσουμε στή άναμεταξύ τή χέρια και να περιμένουμε ως πού ν' αλλάξει ο κόσμος όψη; "Όχι!

Ν' άφίσομε τούς φασαριτζήδες να κάνουν τή φασαρία τους και να κοιτάζουμε τή δουλειά μας; Δουλειά μας είναι να τραβήξουμε δσο τή δυνατό πού μάζα μ'άς ειναι να τήν κινήσουμε, να τήν κατευθύνουμε. Δουλειά μας είναι να πρωτοστατήσουμε ταυτόχρονα και στήν 'Αγώνα για τή γλωσσική μεταρρύθμιση. "Όχι κολυμπώντας σέ κάτι πού επειδή άκρίβως θα είναι άβριο πραγματικότητα, είναι σήμερα

ούτοπία—δπως είναι ή παγκόσμια γραφή, ή παγκόσμια «φρονη» γλώσσα. Δουλειά μας είναι να γίνουμε οι πραγματικοί πρωτοπόροι της αβριανής αυτής πραγματικότητας. Και γινόμαστε πραγματικοί πρωτοπόροι κινώντας τις μάζες και βάζοντας κάτω άπό τήν άμείλιχη πίστη τους τούς σημερινούς κυρίαρχους. Δουλειά μας να έξαναγκάσουμε τούς κυρίαρχους αυτούς να έξελασκάρουν δσο τή δυνατό περισσότερο τήν αντίδραση, να άπλουστέψουν δσο τή δυνατό περισσότερο τήν όρθογραφία. Στό χέρι μας είναι να καταφέρουμε πολλά. 'Ακόμη κι' αυτή ή γελοιοδέστατη «άπλοποίηση» τού Κατζίδάκι, άκόμη κι' αυτή είναι κέρδος. 'Ο θάνατος της φιλής δέν έχει εθέρτηρη σημασία, είναι όπως ο έπιθαντικός ρόχος της δασείας, είναι ο προάγγελος της καταρρέσεως, τού έξανατισμού τών «μακρών» τών «δύχρονων» και διάφρονων.

Δουλειά μας δεν είναι να βγάλαμε ένα άντίτυπο όπως μ'άς άρέσει. Δουλειά μας είναι ν' άρχίσουν να γράφονται τ' άναγνωριστικά σ' άπλουστευμένη γλώσσα, οι έφημερίδες και τή βιβλία μ' άπλουστευμένη όρθογραφία; οι έφημερίδες πού κυκλοφορούν, τή βιβλία πού διαβάζονται. 'Η αντίδραση έχει άκόμη τα κλειδιά στή χέρια της; τή έξουσία. Φυσικά μόνο να δαν θα της πάρουμε τή έξουσία, θα ζαίρομε τί θα κάνουμε. Στό άναμεταξύ, τή βγάλε με κάθε πίστη, δτι δώσει κάθε εξόρμηση είναι κέρδος. Και είναι κέρδος γιατί δεν πρόκειται ν' άρκεστούμε σ' αυτό, γιατί δε σταματούμε αυτό—άλλοιως δε θα διαφέραμε άπ' τούς σιχαμερούς ρεφορμιστές, άπ' τούς τυχοδιώχτες όπτορουνιστές. 'Εμείς διαφέρουμε ριζικά άπ' αυτούς, κ' διαφέρουμε γιατί επιδιώκοντας τις άμμεσες διεκδικήσεις μας, όχι μόνο δε ξεχνούνε τόν τελικό μας σκοπό, αλλά συνδέουμε τόν άγώνα για τις διεκδικήσεις αυτές με τή μεγάλο μας άγώνα τόν άπολευθρωτικό άπό κάθε ζυγό: οικονομικό κι' δλους τους άλλους.

Νά γιατί είμαστε—και έξέχωρα άπό μ'άς δεν είναι άλλος—να γιατί είμαστε 'Επαναστάτες.

"Όσο για σένα δάσκαλε, διάλεξε καλύτερα τή δπλα σου. Σεχώρισε πού ξεκάθαρα τούς συναγωγιστές σου, τούς συνεγιωτές σου. Κανείς δε λεί να πάψει να φάγεις, να περματιζέσαι, να εφραμίζεις. Και λιγότερο άπ' τόν κανένα ή «Νέα 'Επιθεώρηση». Νά ο τόπος πού σου ταιριάζει. Νά ο χώρος πού σου χρειάζεται—δσο θέλεις, δάσκαλε.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ

Μετά τις έκκαθαρίσεις τών Βιβλιοπώλων, κατεβήκαμε να έξοικονομήσουμε μερικά άντίτυπα άπό τή έξανάλημο δφ. Κ' έτσι θ'άναποκομίζουμε στις έπιστολές αιτήσεις για τή άπόκτηση τών τόνων μας.

ΟΙ ΠΛΗΡΕΙΣ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ "ΝΕΑΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ", ΔΕΜΕΝΟΙ ΔΡΧ. 120

"Όσοι θέλουν να έχουν όλη τήν ιστορική γομηή της «Ν.Ε.». 'Θα πρέπει ν' άποζητήσουν και τή 4 προεκδοθέντα φύλλα της «Λογοτεχνικής 'Επιθεώρησης».

ΠΛΗΡΕΙΣ ΣΕΙΡΕΣ ΤΗΣ "ΛΟΓΟΤΕΧΝ. ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ", ΔΕΜΕΝΕΣ ΔΡΧ. 25

ΕΓΩ Κ' ΕΚΕΙΝΟΣ

Συναπαντηθήκαμε στην 'Αστυνομία.

Ποτέ μου, τουλάχιστο ως φταιστής, δεν είχα πατήσει το πόδι μου εκεί, κ' εκείνος—φανερό από τα περίεργα βλέμματα που άρχισαν στις εικόνες των Βασιλείων, στα σύμβολα του κράτους και του 'Εθνους και στα σήματα και σύμβολα της επιβολής του Νόμου—δεν είχε μετέπειτα καν ως άδικημένος.

Καθόμασταν, πλάι-πλάι, στον ίδιο μπάγκο.

'Εκείνος εΐτανε πολύ συγκινημένος, και ένα νευρό του τινιού τον κινούσε το άπανάξιό του.

Τον νόμισα σπανό γιατί δε φαντάστηκα πως εκείνο το κουρασμένο πρόσωπο εΐτανε μονάχα δεκαεπτά χρονώ. 'Εγώ συλλογιζόμουν: πότε και σε ποιά περίπτωση είχα μπει πρωτότερα εκεί.

Μπήκε ο 'Αστυνομός μ' ένα πατά.

Ήσανε άπωνα βλέμματα κόνι για τους δυό μας, κ' άρχισαν να μιλούν ιδιαίτερα. 'Ο παπάς κάτι ζητούσε από τον κύριο 'Αστυνομό κ' ή άιδεσμιότης του να του προσφέρει αντίστοιχη χάρη εντός της δικαιοδοσίας του ύποουρημάτος του ως Μητροπολιτικού 'Εξάρχου. 'Ο 'Αστυνομός ειπε στον 'Εξαρχο: «Καθήσατε παρακαλώ» και ειχε τέτοιο τόνο που ο 'Εξαρχος έδειξε τόση χαρά σά να παρακαλούσε γι' αυτό το «καθήσατε παρακαλώ». 'Υστερα ο 'Αστυνομός έκανε νόημα σέ δυό ένωμοτάρχες, που είχανε μπει μαζί τους σάν κουρδισμένες μηχανές και σταθήκανε σέ άπόσταση, να πλησιάσουν.

'Ο καθένας κρατούσε άπωνα φύλλο χαρτί, κ' άναγνώρισα στον ένα το συγγραφέα μιας σελίδας της ιστορίας της ζωής μου. Τό φύλλο μου πέρασε κιόλας στα χέρια του 'Αστυνομού. Πήρε κ' από τον άλλο, τό άλλο. «Ποιός ξαίρει τί αντιπροσωπεύει στην ιστορία της ζωής του συντρόφου μου», σκέφτηκα.

—Προσέξατε κύριοι...! δε χωρατεύει τό στρατοδικειόν... ειπε ή άστικη άρχη κ' ο έκκλησιαστικός έξαρχος μουμουούρισε κάτι μέσα στα πυκνά μουστάκια—δίχως άλλο κανένα οητό της Γραφής, συνταριάζοντας την άνθρώπινη με τη θεία δικαιοσύνη.

Τά φύλλα συναλλαχθήκανε πολλές φορές στα χέρια του 'Αστυνομού κ' όταν άρχισε να διαβάζει και να συφρώνει σά Δίας τά φρονιά, δεν ήξαιρα άν γιά λογαριασμό μου εΐταν ή θύελλα που μαζεύονταν ή γιά τόν άλλο.

—'Ετσι εΐ ! ;... και χτύπησε τό γρόθο στό τραπέζι.

Τό πρώτο άγριο βλέμμα εΐταν σ' εκείνον

μ' άμέσως έφριξε και σέ μένα ένα παρόμοιο. 'Υστερα διάβασε τό άλλο φύλλο με τις ίδιες γιομάτες και τά ίδια έπιφωνήματα.

Πάλι δυό όμοια βλέμματα κ' άμέσως φωνές. 'Η φωνή και τό βλέμμα αντίφεγγανε όλη τη φρήκη του γιά τό έγκλήματά μας.

—Προσέξατε κύριοι...! δε χωρατεύει ό στρατιωτικός νόμος...

Τί άλλο έλεγε δεν καταλάβαινα μ' όλο που άκουα καθαρά μιά-μιά όλες τις λέξεις και θαροώ πως ούτε ο ίδιος ήξαιρε τί έλεγε. 'Ωστόσο έλεγε-έλεγε και γώ από καιρό σέ καιρό γύριζα τό βλέμμα μου στό σύντροφό μου και συναντούσα τό δικό του καρομένο άπάνω μου σάν ένα μεγάλο έρωτηματικό, και τό «τίς» κούνησε τό άπανάξιό του.

Είχα να τό πώ: Δέν άκούς, δυστυχισμένη, πως δε μās επιτρέπεται να σαχλαμαρίζουμε εις βάρος του Βασιλέως ;...

Μά τί, άραγε, ειχε πει αυτός ο γλωμός, ο μαργαριασμένος εργάτης, γιά τό λεβεντάνθρωπο βασιλέα, που κρέμουνταν ή ζωγραφιά του άντίκρου μας.

'Εγώ, την περασμένη νύχτα στην ταβέρνα, άκούοντας πως ο πυρετός Του άνέβη, ειπα: «'Α! άνέβη!... 'Εγώ να Τόν σφυγμομετρήσω...» Δέ θυμούμαι άν πραγματικώς λέγονταν τό ρ ή μ α έκανα χειρονομία στό λαμό μου... μιά όρκίζομαι πως τό α ρ θ ο ο τό πρόσφερε κεφαλαίο: «Τόν» (έλιξεβρο των 12 παχών). Σε κάθε περίπτωση όμως «διετέλουν εν μέση» κ' ο ένωμοτάρχης ειχε έξορμιστεί από τους συντρόφους μου να τό σημειώσι στην έκθεσή του... 'Αλλά πραγματικώς... ή Α. Μ. Ξ. έχει τόσο στριμμένα και κίτρινα μουστάκια όπως σ' αυτή τη ζωγραφιά ;... Στόν πόλεμο του 912, που «παρά τας πεποιθήσεις μου», έλαβα μέρος, πληγώθηκα από τό πρώτο τουφεκίδι π' άνοίχτη και δεν ειχα την τύχη να Τόν ιδώ στις έορτές της Σαλονίκης... Μά Θεέ μου, τί μου λέγει αυτός ο 'Αστυνομός ;... Ποιά σχέση έχει ή σαχλαμαρολογία του μεθυστού μου με την άπόπειρα εναντίον της «ιεράς ως στρατευσίμου πολιτου» ζωής μου και μ' άπειλεί πως θά με οίξει στα σιδερά ;!...

'Ο δυστυχισμένος ο σύντροφός μου ζήρωσε όταν του ειπε, με τη μεγαλύτερη καταφρόνηση, πως «πρέπει να ντρέπεται γιά την άνευλαβή του έκφραση εναντίον του Βασιλέως του...»

Δοκίμασε να πει τό «μά» και «μού» του και δόστου!... τ' άπανάξιό του σά λαγουνδάκι! μά ο κύριος 'Αστυνομός, που δεν τό άρεζε να του άντιμιλούνε θύμωσε περισσότερο και φώναξε πως είμεθα κ' οί δυό βρομοσκύλα. 'Η ζωή μας, ειπε, άνηκει στό Βασιλέα... και όχι να όρεγόμαστε την αυτοχτονία και να μιλάμε άνευλαβώς διά την Πατρίδα!... «Ναί !... Πατρεις δεν είναι οί όδρόμοι... λασπομένη του χει-

μώνα, σπονισμένη τό καλοκαίρι... είναι ο Μεγαλειότατος!...

'Ο 'Εξαρχος έδειξε σημεία άνυπομονής κ' έκανε χειρονομία στόν 'Αστυνομό, με νόημα να μās κρεμάσει άν θά μās κρεμάσει ή να μās διώξει άν θά μās διώξει... Τέλος να κάνει, ό τι θά κάνει με μās και να καταπιστευτεί στην ύπόθεσή του. Τότε ο 'Αστυνομός πήρε τό ένα φύλλο.

—Βλάσης Χρηστόπουλος εκ Βόλου, έτών δεκαεπτά... άπεπειραθή ν' αυτοχτονήση καταπιών ισχυράν διάλυσιν σουπιμέ...

'Οχι, δεν ειμ' εγώ ο Βλάσης Χρηστόπουλος... δεν ειμαι δεκαεπτά έτών και δεν άπεπειραθήν ν' αυτοχτονήσω...

—Είμουνα μεθυσμένος, κύριε 'Αστυνομέ... μουμουούρισε εκείνος.

'Ο 'Αστυνομός έδωσε μιά γροθιά στό τραπέζι και πήρε τό άλλο φύλλο.

—Και σ' είσωνα μεθυσμένος! μου ειπε, και πάλι μιά γροθιά στό τραπέζι.

—Μάλιστα κύριε 'Αστυνόμ... Μεθυσμένος!

Τά έγκλήματά μας εΐτανε διαφορετικά, μά ο κύριος 'Αστυνομός μās άπειλίψε με τά ίδια λόγια. Μās έδιωξε με την ίδια χειρονομία.

Βγαίνοντας μιλήσαμε σάν άνθρωποι που μιά σύντομη και στενωροση στιγμή τους έχει συνδέσει.

—'Ωστε σεΐς...δε δοκιμάσατε ν' αυτοχτονήσετε μιά είσαστε άντιβασιλικός! ειπε με μιά χαμηλούτακη φωνή.

—Μαί!... άντιβασιλικός... όχι! ειπα με τόνο που ύποθέτω να φανερώσε όλη την άκαταδεχτοσύνη μου στους κομματισμούς... Είμαι άνθρωπος ιδεών και άρχων...

—'Α!... τί ειπ' αυτός!... ειπε γιομάτος άπορία και λιγάκι τρομαγμένος.

Εΐτανε τό λαρύγγι μου ξερό (άπό φυσικό μου), και τό μυαλό μου (καθώς μου συμβάνει πάντα όταν μιλάω περί ιδεών και άρχων) κάπως συγκινημένο. 'Ωστόσο μίλησα, μίλησα γιάτί εκείνος ειχε άνοιξει δυό μάτια κ' ένα στόμα σά χάος, κ' ειχε την έκφραση που έχουν όσοι άκούνε όλοτετα καινούργια πράματα, κ' εγώ ποτέ μου δε μιλώ καλύτερα, παρά μπροστά σέ τέτοιο άκροατή. 'Εγνόησε! 'Εκλεισε τό στόμα, άνοιξε πύδ πολύ τά μάτια και ξανακλειόντας τό στόμα, πρόσθεσε με τη χαμηλούτακη φωνή του λίγα λόγια που ταριάζανε, και σά χαλιμάκια σφηνώσανε τις πέτρες του πελασγικού κίστρου που πάσιζα γιά σηκώσω γιά ταμπούρι μου. Είπα: «Ναί! αυτό είναι άντιδρασς εναντίον των καθιερωμένων σεβασμών». Είπε: «καταλαβαίνω» κ' επανάλαβε τά λόγια μου με τη χαμηλούτακη φωνή του και πρόσθεσε με τόν ίδιο τόνο μερικά λόγια, έκανε μόν έρώτηση και άπάντησε ο ίδιος σά να ειχε ζήσει τη ζωή του μ' αυτές τις ιδέες.

Ρωτούσε κ' άπαντούσε-ρωτούσε κ' άπαντούσε κ' εγώ έκανα νόημα πως: σωστά!... σωστά!... σά να είμουν περιφρανος γιά τό μαθητή μου, μιά αγά-αγά άρχισε να γίνεται έκκιν-τινος. 'Αρχισε να κάνει ερωτήσεις που έπερεπε να άπαντήσω εγώ, κ' εγώ (άπό φρικτού μου) δε μπορού ν' άπαντώ και να λύω άπορίες. Μιλάω περί ιδεών και άρχων όταν πάγω φάρα... άμα βρίσκομαι ύπό την επίδραση ενός δυνατού οίστρου, μιά μη με ρωτήσεις... χάνομαι, καταποντιζομαι.

—Χαρά στό μεθύσι που είχες... τονε διέκοψα σέ μιά δύσκολη στιγμή, χαρά στό μεθύσι, γιά να βαλθείς ν' αυτοχτονήσεις.

—Μπιά !... τό μεθύσι... όχι!... μου ειπε, και σέ λίγο πρόσθεσε: 'Αλήθεια είναι πως, καλά-καλά, δεν ξαίρω γιάτί ήθελα να... μιά ή άπογοήτευση... τά βάσανα...

'Ηρθε ή σειρά του να μη μπορεί ν' άπαντήσει και τό «τίς» του κουνούσε πύδ πολύ τ' άπανάξιό του.

Του βοήθησα πολύ γιά να πει τί τον έφερε στη διάθεση ν' αυτοχτονήσει. Είπε: «Ναί! αυτό είναι...» κ' επανέλαβε, με έκφραση, μιά φράση που ειπα χωρίς να ξαίρω καλά-καλά τί εσήμανε. Σεχρόεσσα. Γίναμε φίλοι.

Στην πρώτη συντροφία που καναμε με άλλους, βρέθηκα ύπεύθυνος γιά μιάν έκφρασή του, σχετική με την «άντιδραση εναντίον των καθιερωμένων σεβασμών» και προσπαθώντας να ξεμπλέξω (νά πάγ' ο διάβολος!) μεταχειρίσθηκα λόγια δικά του σχετικά με την «εγκατάλειψη του άτόμου εις τόν πόθον του θανάτου» και τόν έμπλεξα τόσο που βροθίζαμε δεύτερη φορά κατηγορούμενοι, καθισμένοι πλάι-πλάι, στον ίδιο μπάγκο. Πολλές φορές οί συντρόφοι μας δόσανε γροθίες στό τραπέζι και τά ποτήρια με τη ρετσίνα αναπιδούσανε ένω μās φωνάζανε πως «ή καθιέρωση είναι καθιέρωση και τ' άλλα είναι κολοκυθία και παλιανθρωπικές». 'Εκείνος ειχε τό βλέμμα του καρομένου σ' έμένα, σά μιά άφρονη παράκληση ν' άπαντήσω, να τους άποστομώσω... και τό «τίς»... δόστου! του κουνούσε τ' άπανάξιό σά λαγουνδάκι. 'Εγώ... ταμουνδάκι! Κιτούσα τό χάγη της «Μεγάλης 'Ελλάδος», τό «Βάχο», τους «εΐθιμους κροσποινάδες» και διάφορες άλλες λιθογραφίες σύμβολα της Α. Μ. της ζωής που στολιζανε τους κίτρινασμένους τοίχους του καπηλιού, και χαμογελούσα, στριβοντας τό μουστάκι μου. Τό χαμόγελο έλεγε πολλά γιά την τέλεια περιφρόνηση μου στους φωναλάδες συντρόφους μας. 'Εσωσα τό γόητρο μου άπάναντι του. Γίναμε άχώριστοι. Ζητούσε τη γνώμη μου γιά τό κάθε τι και ποτέ δε μου χαλούσε τό χατίρι.

ΣΤΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ

«Η θύρα τότε έκλεισεν άποτόμος —

— σταμάτησε το διάβασμα κι' άφισε την έφημερίδα, που του είχαμε δώσει, να ξεγλυκισθεί από τὰ δάχτυλά του. Ακούμπησε το κεφάλι του στον τοίχο κι' άρχισε με τὰ ύπολείμματα της θύμησης του να συμπληρώνει :

«Ναι, ναι, η πόρτα έκλεισε μιá στιγμή άπότομα, ίσως γιατί εγώ, θέλοντας ν' άκουμπήσω κάπου, σιηρήχηκα στο μεσανοιχτό πορτοφύλλο... κι' ο κρότος που άφισε, έκαμε να κυτάξουμε ό ένας τον άλλο μας μιá στιγμή, ένα δευτερόλεπτο, γόνιμο για τις πιό άγριες εμπνεύσεις, στέφρο κι' άγνοιο για κάθε λογική... Κι' ωστόσο, ναι, ναι, τότες μόνο, όταν ο κρότος της πόρτας ξύπνησε μέσα μας τó κοιμημένο, ως την ώρα, αίσθημα του φόνου, όταν στο σιωπηλό και βλοσυρό αντίπαλαμα τών ματιών μας έβρουσε τó σύνθημα της έξόρμησης, μείναμε για μιá στιγμή, για ένα δευτερόλεπτο, κι' οι δυο, σάν παραλυμένοι, σάν αναποφάσιμοι, σάν τρομαγμένοι μπροστά στο άδυσόπητο της έπιταγής, και τó μυαλό μας δούλευε... δούλευε! Θαρρούσα πώς μέσα στην ανατριχιαστική έκείνη σιωπή τών πάντων, ό θόρυβος της σκέψης μου είταν ξεκουφαντικός, τó αίμα πλημμυρούσε τó κεφάλι μου και τὰ μελίγνα μου χτυπούσαν δυνατά...»

«Προχώρησα πρώτος, με τις γροθιές σφιγμένες τόσο δυνατά που ένοιωθα τόν πόνο τών νυχιών μου μέσα στην βαθροισασμένη πλάμη μου, τὰ δόντια μου μάταια προσπαθούσαν να συγκρατήσουν τó χτύπο τών σαγομιών μου, ένοιωθα τὰ μάτια μου πώς πολεμούσαν να ξεπεταχτούν από τις κόχες τους, άνικα να συγκρατήσουν τó θολό δάκρυ που σκέπαζε τις κόχες σάν ύγρη μουσελίνα...»

«Όλ' αυτά τὰ θυμάμαι καλά, θυμάμαι άκόμη πώς ό έχθρός μου είχε στηριχτεί στο μεσανό στρογγυλό τραπέζι τού γραφείου και με κυτούσε παράξενα, μ' ένα χαμόγελο μίσους μά και ύπεροχής, στις γωνίες τών χειλιών του, στην έκφραση τών σταχογάλανων ματιών του. Φαινότανε ν' άψηφά τή θιέλλα που βαρυνγομούσε μέσα μου, έτοιμη να ξεσπάσει. Κι' αυτό μ' ερέθιζε, μου σκότιζε τó μυαλό, μου θόλωνε τὰ μάτια που θαρούσα πώς κολυπούσανε τώρα μέσα σέ λιμνή από αίμα, μ' έκανε να χώνω πιό βαθιά στην παλάμη μου τις μύτες τών νυχιών μου.

«Θυμάμαι τώρα καλά, τó θυμάμαι ενώ πριν από λίγη ώρα δεν τó θυμόμουνα—παράξενο! —Ναι, ναι, θυμάμαι τώρα πώς ό έχθρός μου στηρήχηκε με περισσότερη δύναμη στο τραπέ-

ζι και με μιá άγρη κίνηση, τραβήξε τó πιστόλι του και με σημάδεψε... Έδω άκριβώς, στο κούτελο...»

... « — άποτόμος! Ός έξάγεται εκ τών δινεργηθειών προχείρων άνακρίσεων, ό μεγαλοβιομήχανος κ. Π., εύρεθείς εν καταστάσει άμύνης πρό τού εξημμένου ύπαλλήλου, ήναγκάστη να υποβολήση...»

«Αν μäs τάλειγε με τη σειρά, αν είχε ένα είκομ' στις ιδέες του, αν τουλάχιστο φαινότανε πώς κατέβαλλε προσπάθειες να μη μπερδεύεται σέ λεπτομέρειες και μικρολογίες δλότελ' άσχετες με την «ύπόθεσή» του, ίσως ή άήγηγη σάν γινότανε μιá ιστορία τερατή και συναρπαστική για τó κοινό τών έφημερίδων μας που δυψά για περιπέτειες. Στοιχηματίσω πώς στο μυαλό του «συνάδερφου» περνούσε κιόλας σάν άστραπή ένας δίσηλος τίτλος με ψηλά μαύρα κεφαλαία γράμματα : «ΜΙΑ ΩΡΑ ΜΕ ΤΟΝ ΔΡΑΣΤΗΝ—Συντάκτης μας κλπ. κλπ.» Θά μπορούσε περίφημο ό άρχισυντάκτης του ν' αντικαταστήσει τó πρώτο δίσηλο της τελευταίας σελίδας με ένα τόσο ενδιαφέρον άνάγνωσμα κ' την συνέχεια του όποιου ό άναγνώστης μας θά εύθου εν τήν δην σελίδα... Και... και πάλι είτανε που θά δούλευε ή φαντασία...»

«Ε, λοιπόν ό ΔΡΑΣΤΗΣ δεν είχε χαμιά τέτοια όρεξη. Φαινότανε άπορημένος με τὰ γύρω του, με μäs, με τόν έαυτό του, με όλα τὰ πράματα και με τó τίποτε...»

Μά ό «συνάδερφος» που με συνόδεψε, είν' άποφασισμένος να μη γυρίσει με τὰ χέρια άδειανά. Συλλογίζεται τή γοιμάτσα τού άρχισυντάκτη, συλλογίζεται τó εκατοστάρικο που στο τέλος-τέλος τ' άξίζει μιá καλή περιγραφή τών δραματικών περιστατικών τού παρ' όλιγον έγκλήματος. «Ό μεγαλοβιομήχανος κ. Π., είναι πρόσωπον εύπόληττον έν τή κοινωνία μας και ή κατώτερος επίθεσις ήν ύπέστη έν αύτῷ τούτῳ τῷ ιδιαίτερω του γραφείῳ, παρ' ενός άπισσορόπου ύπαλλήλου, έπηρεασμένου καθώς διαπιστοίται ύπό τών άναρχικῶν θεωριῶν κλπ. κλπ. κλπ... είμεθα βεβαίον ότι θά συνεκίνησε βαθύτατα τήν κοινωνίαν μας...» Καί παρακάτω, τή θριαμβος έκεινο τó : «Κατωτέρω δίδομεν πιστήν περιγραφὴν τών διατροξάντων, παρὰ συντάκτου μας κλπ. κλπ.

—Όστε... για μιá γυναίκα ;;

—Μäs κύταξε με μιá περιφρόνηση, με άπορία κατόπιν :

—Ναι, ναι, άκριβώς, για μιá γυναίκα.

Μά όχι όπως τὰ φαντάστηκε ό «συνάδε-

φος». Τώρα θά μäs τὰ πεί με τη σειρά, τώρα, μπορείς να κρατάς σημειώσεις, φίλιπατέ μου συνάδερφε, τώρα κείνου κι' άκουε. Τώρα μπορώ να τὰ πώ κ' έγώ για κείνον...

Έκείνη τή μέρα τραγουδοΰσαν... τραγουδοΰσανε τραγούδια χωρίς ρίμα και χωρίς ρυθμό. Για να τὰ λέμε πιο σωστά, έφτυναν με σφιγμένα δόντια τις λέξεις που χορούσε τόν ένθουσιασμό τους και ξεχείλιζε τó μίσος τους. Και τó τραίνο σουρίζε πάνω στις σιδερένες ράγες—τις ρουφούσε σά μακαρόνια (έτσι τότε και χαμογέλασε)—τους έπαυσε όσο από τήν πόλη, μακριά από τις καμινάδες κι τις μαυρισμένες φάτσες τών εργοστασίων, μακριά από τις μηχανές και τὰ καζάνια, από τὰ μουτζουρωμένα κατάστιχα, τὰ δεφτέρια, τούς λογαριασμούς... Άδικα οι σφρυχίτρες ξεσείζαν τόν άέρα, τó τραγούδι κυριαρχούσε από τήν μιάν άρχη ίσαμε τήν άλλη...»

Τό αύριο τῶν αν ξεγάλα. Τό αύριο δεν τούς άπασχολούσε. Σήμερα τραγουδοΰσαν, τραγουδοΰσανε τραγούδια που τὰ ξεθαψαν απ' τις πεθαμένες άναμνήσεις τους. Και είταν εκεί μέσα άντρες, γυναίκες, παιδιά, άνθρώποι του λαού, ναι, ναι, από τούς άνθρώπους που βρωμάνε, από τούς άνθρώπους που βλαστημάνε και είναι πάντα κακοτυμημένοι, από τούς άνθρώπους που όταν δεν είναι ένα κομμάτι «έμψυγο δίκιο», είναι άνθρωποι με καρδιά, κεφάλι, νοΰ... Πολλοί από δαύτους είχαν πάει κάποτε να τρυγήσουν τήν ειρήνη με τó μάνλιχο και τις χειροβομβίδες. Άλλοι γύρισαν.

Άλλοι έμειναν... Ποιός τους λογάρισε; Τούς ξαίρουν μονάχα αυτοί, αυτοί που μούσκεψαν στο αίμα τους, που κοιμήθηκαν στο καλούπι που άφιναν στο χῶμα τὰ άκρωτηριασμένα ή παραμορφωμένα κορμιά τους, τούς ξαίρουν και τούς θυμάνται τὰ όφρανεμένα σπυτικά, οι γριές μανάδες, οι άξενυγάριτες χήρες... Ποιός άλλος τούς ξαίρει ή τούς λογάρισε ποτές ;

«Ε, σήμερα τραγουδοΰνε. Είτανε μέρα γιορτής, γιορτή δικής τους. Οι καμινάδες δεν ξεγυνοΰνε σήμερα τó μαύρο καπνό τους, τó βουητό τών μηχανών είτανε ναρκωμένο, τὰ πυρομένα στόματα τών καζανιών που περμιμένουν λαίμαργα τή μπουκά τó κάρβουνο είναι σφιχτά κλεισμένα. Τά μεγάλα κατάστιχα κοιμάνται τόνα πάνω στ' άλλο κλ ίνοντας μέσα τους τις μέρες και τὰ μεροδοΰλια, τόν ιδρωτα και τή μίζερα...»

Σήμερα τραγουδοΰσαν... Αύριο ; Τό αύριο πώς να τούς άπασχολήσει... Άνάμεσα στα τραγούδια τους ένα και μόνο τούς ήλэхτριζε, ένα και μόνο τούς έκανε να νοιώθουν τήν πύρα που νοιώθουν όταν σμιμμένοι στα πυρομένα στόματα τών καζανιών ταίζουσε τήν άχόρταγη πείνα τους...

«Μαζί μας είτανε και ή 'Ασήμω...—είπε και χαμήλωσε λιγάκι τή φωνή του. Δέ θά ξαίριτε βέβαια έσείς τήν 'Ασήμω. Είναι μιá δουλειόρας της φάμπρικας που δουλεύω γραμματικός. Μαζί της πήρε και τó άγοράκι της τόν Ξανθοΰλη, τρεις σπυθιαές Ξανθό άγγελουδι, που τó σήκωνε ψηλά στα χέρια και τού σφαλούσε τó στοματάκι του με φίλνια γομάτα τρυφεράδα. Ό Ξανθοΰλης πέρασε απ' όλων τὰ χέρια, για μιá στιγμή βοίσκονταν στον άέρα ψηλά, σάν τόπι, κι' ό άγέρας άνέμιζε τὰ σγορούά μαλλιάτα του, μά έμεις τó κλάματ' του δεν ξαίριμε να τὰ σταματίσουμε, γι' αυτό τó στόμα της 'Ασήμω βρισκόταν όλη τήν ώρα σέ δουλειά... Ό Ξανθοΰλης τραγουδούσε όστόσο μαζί μας. Τραγουδούσε τó τραγούδι που μιás ήλэхτριζε και μäs έκανε να χτυπάμε με λύσσα τó ποδι και με ρυθμό μίσους.

Ό Ξανθοΰλης ήξιασε όσο κανένας με τήν άλλη της μεγάλης φάμπρικας γιατί όλη μέρα έπαίξε μοναχός του, όση ώρα ή μάνα του άδειαζε τὰ σακιά τó κάρβουνο και τó στοίβαζε σωρό μπροστά στα στόματα τών καζανιών. Σχνά τó μάτι μου ξεφάνε από τὰ κάγκελα τού κλουβιού μου κ' έβλεπα τότες δυο στέφρα στήθεια, μαυρισμένα από τήν καπνιά, να κρεμίνται μαραγκιασμένα, άδύναμα, πεινασμένα... Δεν είμαι πονόψυχος, γιατί όταν πλ ῶνα κάθε Σαββατόβραδο τούς ξεγιάτες της φάμπρικας και τούς κρατάγα δυο μεροδοΰλια πάντα για ξεφάρβα, δεν τόκανα ποτές μου να λυγίσω στα παρακάλια της φωτιάς της 'Ασήμω και να της δώσω άκέρια έξη μεροκάματα. «Από Δευτέρα παίρνεις τ' άποδέλοια... κόψε μιá μέρα τó ψομί σου!» Η 'Αλήθεια πώς ράιζα μέσα μου κάποτες βλέποντας τó Ξανθοΰλη, μιλ... τó καθήρον! ή καλύτερα πές : ό μισθός που με τó πρώτο θά τόν έξανα. Κι' ύστερα τί θά όφελούσε αν έπαυσε ή 'Ασήμω κ' οι άλλοι πενήντα-εκατό τó στεροΰνταν ;

Μά γιατί να σῆς τὰ πολυλογῶ ; τó πρῶτο καθός πάντα στη δουλειά... Μά έσείς δεν ξαίριτε τί είναι τó πρῶτο μῆς μέρας που τή γεννοβόλησε μιá νύχτα γιορτής, γιορτής δικής μας ! Όλοι δουλεύαμε, θάρρες, ήλэхτριζομενοι. Είδες ποτέ σου να βάνουνε φρονόλο ; Έ, τότες θά καταλάβεις πώς από ένα ψιγούλο τραγούδι μπορεί να γίνει βουητό, βουητό που είναι ικανό να σκεπάσει τόν άχό τόν μηχανών, να παραβγει στην πύρα τού καζανιού... Και ή σπύθα αυή ήθε, ήθε, στην άρχη δειλή και παφάρων... Ό Ξανθοΰλης, ό τριπύθαμος ό Ξανθοΰλης, τó ψέλλισε με τó άγουρο στοματάκι του. Τόνε βλέπω άκόμη στην πόρτα τήν καμαρωτή της φάμπρικας, να στέκεται ποζάτος και να ψηλῶνει όσο τó σήκωναν τὰ αδύνατα και μαυρισμένα ποδαράκια του... Η 'Ασήμω άνασήρωσε τó κεφάλι κ' έτρεξε καθός

Ο ΛΕΝΙΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Από το πλούσιο όλιό του δημοσιεύσαν τελεταίτα οι ροσσικές εφημερίδες και τα περιοδικά με την ευκαιρία της συμπλήρωσης πενταετίας από το θάνατο του Λένιν, μεταφέρουμε στις στήλες της «Νέας Επιθεώρησης» ωρισμένες περικοπές που αναφέρονται στις γνώμες και τις απόψεις του Λένιν για την Τέχνη. Με τη σύντομη αυτή περίληψη, θα ροοήμε να δίνουμε στους αναγνώστες μας μια ιδέα για την πραγματική «θέση» του Λένιν στα ζητήματα της Τέχνης και της φιλολογίας.

Αφιερώνοντας δλη του τη ζωη στην Επανástαση, ο Λένιν, δέν εϊτανε δυνατό βέβαια να δώσει μεγάλη προσοχή στην Τέχνη. Ο Λουνατσάρσκι αναφέρει ότι ο μεγάλος αυτός επαναστάτης επέμενε να θεωρεί πάντα τον έσωτό του ολότελα άνιδο. Μισούσε κάθε είδους ντιλετανισμó γι' αυτό κι' απόφραγε να εκφραστεί πάνω σε αίσθητικά ζητήματα. Όστίσο ει προτιμήσεις του εϊτανε αρκετά εκδηλωμένες. Κατά το Λουνατσάρσκι, αγαπούσε τους ροσσούς κλασικούς και εϊτανε «παδάς»—δσο μπορούσε να εϊταν «παδάς»—το ρεαλισμó στη λογοτεχνία δσο και στη ζωγραφική.

Στά 1903, την εποχή δηλαδή της πρώτης Επανástασης, έμεινε μια óλακερη νόχτα στο σπίτι ενός συντρόφου, όπου, ανάμεσα σε άλλα πράματα βρήκε και μια σειρά μονογραφιών για τους μεγάλους καλλιτέχνες του κόσμου. Την άλλη μέρα το πρωί εϊχε πεί στο Λουνατσάρσκι: «Πόσο εϊναι αξιολογισμó το πεδίο της ιστορίας της Τέχνης Πόση δουλειά βρϊσκειται

πάντα να του κλεισει το στοματίκι με το φίλι της, μα σα στρατη, το ψέλλισμα εγινε τραγοόδι—το τραγοόδι μας—άχός, άχός μεγάλος, βουητό τρανταχτό... Κ' η 'Ασήμω, α! νάβλεπες την 'Ασήμω, μισοκάθιστή, χορευόντας στα χέρια της τόν Ξανθούλη πρώτη και καλύτερη...

Θά σάς το πω μα θα αηδιάσετε... 'Ε, ναι, εγω εϊδα το μαύρο ξεροκόμματο που μασουλόυσε η φτωχιά η 'Ασήμω να το ξερονά σα λάπι από την κλωστιά που έφαγε στο στομάκι από τόν αφέντη.

Τότες εϊναι που πιδ δέ βάσταξα...

«Και η θύρα τότε έκλεισεν αποτόμως...»

—Αν τα πεϊτε αυτά καταλειπτός στο Διαστίγιο, μπορεί να... άθωωθείτε!!!—του φρίσχηε ó «συνάδελφος» ετσι για παρηγορία.

Στο δρόμο δέ γύρισε να με ζητάζει γιατί φοβόταν μήπως το δικό μου βλέμμα εϊχε διατηρήσει την εϊκόνα της τρομερης έκείνης απορημένης ματιάς που στήριξε πάνω μας ó άθώος ένοχος.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΖΕΒΓΑΣ

αυτό γιά τους κομμουνιστές! Δέ μπόρασε να κλεισω μάτι ως το πρωί. Και λυπηρά γϊατί δέν έχω καιρό, και δέ θάχομε καιρό—να ένδιαφερωό γιά την Τέχνη».

Ο Μάξιμ Γκόρκο δηγιείται επίσης πός μια βροδιά, όταν ο Λένιν εϊχε άκοοσει μια σονάτα του Μπετόβν, εϊπε:

«Δέ γνώρισα τίποτε καλύτερο από την Αρpassionata. Θά μπορούσα να την άκοω κάθε μέρα. Εϊναι άληθινα υπερανθρώπινη μουσική. Σοζνά σολλογισμοι με περηφάνεια, ίσως με άφελή παιδιάστικη περηφάνεια: 'Ο άνθρωπος εϊναι ίκανός να φτιάσει άριστοτεργήματα σαν κι' αυτά». Κι' όστίσο συχνά δέ μπόρω ν' άκοώσω μουσική. Επειρά στα νεύρα υπερωολικά. Σε κάνει να θέλεις να μιλήσεις για κούτα πράματα και να σπάσεις κεφάλια ανθρώπων που ζώντας μέσα σε τέτοια βρωμερή κόλαση μπορούνε και σού φτιάξουν παρόμοιαν ομορφάδα».

Στις πρώτες μέρες της Επανástασης, ένας φίλος έστειλε στο Λένιν μερικά βιβλία με ποιήματα του Μπλόκ και άλλων νεότερων ροσσών ποιητών. Ο Λένιν του τά γύρισε άδιάβαστα. 'Ο φίλος του ρώτησε την Κρουτσάκγνια, τη γυναίκα του Λένιν, τί ποιητές ó άντρας της προτιμούσε να διαβάξει. Εκείνη του άπάντησε πός οι αγαπημένοι ποιητές του Λένιν εϊταν ο Πούσκιν, κι' ο Νεκράσοφ.

Όσον άφορά την κοινωνιολογική άποψη της λογοτεχνίας, οι γνώμες του Λένιν εϊταν καθαρές και έμφαντικές. Ένώ αναγνώριζε το μεγάλο ταλέντο σοζνωνών συγγραφέων όπως του Ντοστογέβσκι και του Τολστόϊ, πάντα πλγιναιε κατ' ευθείαν στην καρδιά της κοινωνιολογικής φιλοσοφίας τους και την εξέταζε συσχετιζόντας την με την Κομμουνιστική Επανástαση. Ούτε ó θεματισμός του προς τά φιλολογικά ταλέντα, ούτε οι προσωπικές του γνωριμιές τόν εμπόδιζαν από το να χροπσει με άπαραμίλλη άληθινά διαγίγνα και δένανη, άντιδραστικές κι' άντιεπαναστατικές ιδέες.

Στά 1912 ó Γκόρκο δημοσίεψε μια διαμωρτωρία ενάντια στο δραματοποιημó από τά Θεάτρα της Μόσχας άντιεπαναστατικό μυθιστόρημα του Ντοστογέβσκι ó «Δαιμονισμένος». Ο Γκόρκο χτυπούσε την έγτέλεση ως αισθητικά «αμφίβολη» και «κοινωνικά βλαβερή». Η διαμωρτωρία του Γκόρκο έριζε το φιλελεύθερο και άντιδραστικό τόπο σε τρομαχτική λύσσα. Δημοσιεύθηκαν ένα σωρό άρθρα ύπερ του Ντοστογέβσκι και σ' αυτά ó Γκόρκο άπάντησε μ' ένα δεύτερο άρθρο του. Η σωλήση περιστρεφότανε όλοένα και γύρω από το κεντρικό θέμα της φιλοσοφίας του Ντοστογέβσκι, στην αναλήθηση δηλαδή του Θεού. 'Ο Γκόρκο άνταπάντησε με το περίφημο εκείνο: «Τους θεούς δέν τους βλέπουν, τους δημιουργούν». Μ' αυτό το Λένιν έτρεφε βαθειά άφοσίωση γιά το Γκόρκο ως τόν άντιπροσωπευτικό τύπο της έκκολλημένης προλεταριακής φιλολογίας, τοδγγραφε ένα δοκίμιο γόζιμα:

«Εϊσαι ενάντια στην αναλήθηση του Θεού—τοδγγραφε—μόνο και μόνο γϊατί θέλεις να την άντικαταστήσεις με τη θεοποιία... Η αναλήθηση του θεού διαφέρει από τη θεοποιία η θεοποίηση κ.π. δσο διαφέρει κ' ένα κίτρινο διαβολάκι από ένα γαλάζιο. Το να μιλάς ενάντια στην αναλήθηση του θεού, όχι γιά να έξοντώσεις όλους τους δαιμόνους κι' όλους τους θεούς, και κάθε είδους ιδεολογικής πανούκλας (κάθε θεός εϊναι και μια πανούκλα, κι' όταν άκόμη εϊναι ó πιο άγνός, ó πιο ιδεώδης, ó πιο άόρατος έστω και πλασμένος θεός—σ' όλα αυτά δέν ύπαρ-

χει καμιά διαφορά) αλλά μόνο και μόνο γιά να εκδηλώσεις την προτίμησή σου προς το γαλλίο διαβολάκι, εϊναι εκατό φορές χειρότερο από το να μη σωήτας το ζήτημα οόλο... Μήπως η θεοποίηση δέν εϊναι η χειρότερη μορφή άτοκαταφρόνησης; 'Ο καθεις που σπατάλα τον καιρό του πλάθοντας θεούς η και άνάγεται μόνο τέτοιες δημοσιεύσεις, φέρονται κατά το χειρότερο τρόπο γϊατί άφιερώνει τις ενέργειές του όχι στη «δράση» αλλά στον άτοθασημασμο και την άτοπαράτησήν' ένα τέτοιο πρόσωπο ναρκισσέεται τρυφερά με τά πιο άνοστα, τά πιο βλακώδη και τά πιο δουλικά χαρζητριστικά του «γώ» του που ζηπει να θεοποιήσει με τη θεοποιία του.

Από κοινωνιολογική άποψη κι' όχι από τί στενά προσωπική, κάθε θεοποίηση δέν εϊναι τίποτε άλλο παρά ó τωρνεμισός άτοθασημασμός της ήλιθιας μικρομποροαζίας, ó εθροστος φιλατισμóς, του όνειροφάνταστος άτοπαδιασμένο μικροσαστού που εϊναι «άπελιπομένος και κοραζμένος».

Επίσης στην περίπτωση του Τολστόϊ ó Λένιν πολεμούε το κεντρικό σημείο της φιλοσοφίας του έθνικού συγγραφέα της Ροσσίας. 'Ο Λένιν όστίσο ουτε μια στιγμή δέν παράβλεπε τη μεγαλοφία του Τολστόϊ.

«Δέν άνριψάσαστε, εϊπε, και δέν έχομε την πρόθεση ν' άνρηθούμε την καλλιτεχνική κληρονομιά του Τολστόϊ. Δέν εϊμαστε έμεις εκείνοι που θα παραπειλάζουμε τά άξιοσημαντα μέρη του έργου του Τολστόϊ, που μάς έχει δώσει, όχι μόνο άσούγριτες εϊκόνες της ροοσικής ζωής αλλά και έργα που κατέχουν τη θέση τους στην παγκόσμια λογοτεχνία».

Ο Λένιν όμως δέ διάτασε να διακηρύξει με τη γνώση όζότητά του, ότι ó Τολστόϊ, δέν κατανόησε το προλεταριακό κίνημα, ότι η επανάσταση εϊταν ξένη σ' αυτόν. 'Ο Τολστόϊ χρησημοποίησε όλη τη δύναμή της καλλιτεχνικής ιδιοφυίας του και όλη την τεράστια έπιτροπή του γιά να άποδείξει τη ματιάότηπα και την άδικία της επανάστασης προσπάθησε να πείσει τις μάζες ότι πρέπει να άπαρνηθούνε τον ταξίδιο άγώνα και να άποφύγουνε τη δυνατή παρόρηση προς το κακό. 'Ο Λένιν διακήρυξε πός οι ιδέες του Τολστόϊ εϊταν ó καθρέφτης της άδυναμίας και τόν σοαμμάτων της άγροτικής επανάστασης, η αντανάκλαση της δειλίας του μικρογιοχημνα». Εϊδε στον Τολστόϊ έναν έληρό της επιστήμης και έναν έρευνητή του θεού, αλλά και τη φωνή της άποσυντιθέμενης άριστοκρατίας της γης που φοβόταν, άπ' τη μια μεριά την άγροτική επανάσταση κι' άπ' την άλλη, την αναπτυσσόμενη μποροαζία. 'Ο δεύτερος όριος φόβος έπροφε τόν Τολστόϊ να πολεμήσει άπομένες πλευρές της τσαροκρατίας και του καπιταλισμού. Γι' αυτό χροπνότανε ó Λένιν την άντιδραστική κοινωνική φιλοσοφία του Τολστόϊ πρόσθετε πός οι μπολαβίκοι πρέπει να γνωρίσουν στις μάζες την άσπλαχνη αυτή κριτική της καπιταλιστικής εκμετάλλεψης που βρϊσκειται στο έργο του Τολστόϊ, να γνωρίσουν στις εργαζόμενες μάζες την έπιθυμία του Τολστόϊ «να ξεκαθύνουνε και τούς νόμους έκκλησία, τούς γιοχητήμονες και τούς νόμους δες» (εϊναι τά λόγια του Τ.), να έξοντώσουν όλες τις μορφές και τά συστήματα της φεουδαλικής κυριαρχίας, να καθαρίσουν τη χώρα και να εγκαταστήσουν άντι της χροοφολακιστικής άφρονησης μια κομμονά ελεύθερων και ίσων αγροτών. Οι μπολαβίκοι πρέπει να δείξουν, έλεγε ó Λένιν, πός ó Τ. άντικαθρέφτιζε το άδυ-

σώλητο μίσος, που εϊχε όριμάσει σε μια προσπάθεια γιά κάτι καλύτερο, σε μια σφοδρή έπιθυμία άπαλλαγής από το παρελθόν—κάθος έπίσης όφειλουμε να δείξουνε την άγοροότητα τόν όνειφου του, την έλλειψη σ' αυτόν πολιτικής πειθαρχίας». Στόν Λένιν ó θάνατος του Τολστόϊ έσήμανε ότι: «η προεπαναστατική Ροσσία εκφρασμένη καθώς εϊταν με την άδυναμία της και την άδυναμία της, στη φιλοσοφία ενός μεγαλοφου καλλιτέχνη, εϊχε περάσει πιά στο παρελθόν».

(Εϊναι γνωστό ότι η Σοβιετική Κοβέρνηση—αυτό το σημειώνουμε σε παρένθεση—άχρισε ήδη την έκδοση τών έργων του Τολστόϊ. Θά ναι η πρώτη φορά που τά βιβλία του Ροσσου συγγραφέα θά δημοσιευτούν χωρίς κανένος ένδους λογοκρισία, όπως δηλαδή γράφικαν στο πρωτότυπο).

Η έξάρτηση της άστικής τέχνης από την άστική οκονομία περιγράφεται από τον Λένιν στο έρθρο του: «Όργανωση κήματος και κομμωτική φιλολογία». Έδώ ó Λένιν κατάγγελλε την όποκροσία της φιλισταιικής αντίληψης ότι ó σοζνωνος καλλιτέχνης μπορεί η πρέπει να χροίρει «άπόλυτη ελευθερία» η να εϊναι «ώπερνω κομμωτών».

«Όφειλουμε να σάς ποΐμε, κύριοι μποροζουάδες Ιντιβιμωσιστιστές, ότι οι φλαορίες σας περι άπόλυτης ελευθερίας εϊναι καθαρή όποκροσία» έλεγε ó Λένιν. «Σε μια κοινωνία βρϊσιμένη στη δικτατορία του γρομματος, σε μια κοινωνία όπου οι εργατικές μάζες όποφέρουν ενώ μια μικρή ομάδα πλοσιών ανθρώπων εύδαιμονεί, δέ μπορεί να ύπαρξει πραγματική «ελευθερία». Εϊσαι ελεύθερος από τόν άστο έκδότη σου, κ. Συγγραφέα η μήπως εϊσαι ελεύθερος από το άστικό κοινό σου που σού ζηπει πορνογραφίματα; που έπιμένει να το προσφέρει την πορνεία ως συμπλήρωμα της «ερας» τέχνης του δροματός; Άπόλυτη ελευθερία εϊναι μια μποροζουάδικη ή αναρχική άυτάπητή (γιατί ó αναρχισμός ως φιλοσοφία εϊναι άναποδογιορμένη άστική φιλοσοφία). Κανεις δέ μπορεί να ζει σε μια κοινωνία και νά ναι ελεύθερος άπ' αυτή την κοινωνία. Η ανεξαρτησία του άστου συγγραφέα, καλλιτέχνη η καλλιτεχνίδας, εϊναι μια προσωπητή ανεξαρτησία από το πορτοφόλι και από τη δωροδοκία.

«Εμεις οι κομμουνιστές καταγγέλλομε αυτή την όποκροσία άποκαλόπηματο το πλαστό αυτό προσωπέι» όχι όμως γιά να δημοιογήσουμε μίαν άπειρή λογοτεχνία και τέχνη (πράμα που θά ναι δυνατό μόνο σε μια σοσιαλιστική άταξική κοινωνία). Το κάνομε αυτό γιά να άντιπαρτάξουμε στη φαινομενικά ελεύθερη πε στην ουσία της άστική λογοτεχνία μια πραγματική ελεύθερη λογοτεχνία που εϊναι φ α ν ε ρ α και ά ν ο ι χ τ ά δεμένη με το προλεταριάτο.

«Αυτή θά ναι μια πραγματικά ελεύθερη λογοτεχνία γϊατί ένισχέει και έγκολώνεται την ιδέα του κομμουνισμó και συμπαθεί προς τούς εργατές γι' αυτό και θά συγκεντρώνει συνεχώς κι' όλοένα περισσότερες δυνάμεις. Αυτή θά ναι μια ελεύθερη λογοτεχνία γϊατί δέ θά έκυπρετεί τη βρυροεπιστήμη ηρωίδα, ουτε τούς πιαζέδες και χορτάτους χίλιους άριστοκράτες, αλλά εκατομμύρια και εκατομμύρια εργατών, που άντιπροσωπεύουν το ζνθος της χώρας, τη δύναμή της, το μέλλον της».

Η Κλέρα Τσέτιν περιγράφει πός επισκέφτηκε τά άλλα διαμωρτώματα του Λένιν στο Κρεμλίνο, στα 1920. Μία στιγμή, όταν η συνομιλία στράφηκε στην άληθινή χιονοστιβάδα τών

νέων καλλιτεχνικών δυνάμεων που είχε απολήσει η Μπολσεβίκικη Έπανάσταση, ο Λένιν είπε:

«Τό ζήτημα, ή συμμετοχή δυνάμεων που ζητούν να δημιουργήσουν μια νέα τέχνη και ένα νέο πολιτισμό για τη Σοβ. Ένωση είναι καλό ποσό καλό. Ο ορμητικός ρυθμός της ανάπτυξης αυτής είναι απεριόριστος και χροσικός: όφειλουμε, και θά καταλήθουμε, ό,τι έχασαμε στις περασμένες εκατονταετηρίδες. Ο χροστικός άναβρασμός, ή πορετώδης άναζήτηση νέων λύσεων και νέων ένεργησιών, ό ένστερνιας όρισμένων καλλιτεχνικών και διανοητικών τάσεων που «σταυρώνονται» την άλλη μέρα, όλα αυτά είναι αναπόφευτα.

«Η Έπανάσταση—έλεγε ό Λένιν στην Κλάρα Τσέκιν—άπολάει όλες τις καταπιεζόμενες δυνάμεις και τις φέρνει από τον λάτο στην έπιφάνεια. Λόγου χάρι θυμήσου την πίεση που άσκούσαν ενάντια στην έλευθεση ανάπτυξη της ζωγραφικής, της γλυπτικής και της άρχιτεκτονικής μας από τις παραξενιές και τά κέρια της τσαρικής άόλης, καθώς επίσης και από τις κλίσεις, τά γούστα των κοριών της άριστοκρατίας και της μπουρζουαζίας μας. Σε μια κοινωνία βασισμένη στην άτομική ιδιοκτησία, ό καλλιτέχνης παράγει έμπορεύματα για την άγορά: πρέπει νάχει πελάτες. Η Έπανάσταση μας έχει άποτινάξει από τούς όμους των καλλιτεχνών μας την πίεση του πεζότατου αυτού κράτους των έμπορικων ύποθέσεων: έκαμε τό Σοβιετικό κράτος προσάτη των Καλλιτεχνών. Κάθε καλλιτέχνης και ό καθένας που νομίζει πως είναι καλλιτέχνης, έχει πλήρη έπιγνώση του δικαιώματος του νά δημιουργεί έλευθερα, ανάλογα με τό ιδανικό του, είτε ή δουλιά του άξίζει κάτι είτε μή. Γι' αυτό και δημιουργείται άναβρασμός, πειραματισμός, χάος.

«Αλλά, βέβαια, έμεις είμαστε Κομμουνιστές. Δέν πρέπει νά καθόμαστε με σταυρωμένα χέρια και ν' άφίνουμε τό χάος νά ξεβράζει, ό,τι του άρέσει. Και την ανάπτυξη αυτή πρέπει επίσης νά την κατευθύνουμε συνειδητά και με διζόγεια, νά προσπαθούμε νά διαπλάθουμε και νά καθορίζουμε τά άποτελέσματά της. Από την άποψη αυτή ύστερούμε άκόμη πολύ... είμαστε άκόμη πάρα πολύ «εικονοκλάστες». Μιά φορά που παραδεχόμαστε κάτι ως ώραίο ής τό πάρουμε ως μοντέλο κι' όταν άκόμη είναι «παλιό». Γιατί νά έγκαταλείφουμε τό πραγματικό ώραίο και νά τό άπορρίψουμε άμετάκλητα ως σημείο άφετηρίας για μέλλουσα δημιουργία μόνο και μόνο γιατί είναι «παλιό»; Γιατί νά λατρεύουμε τό «νέο» ως θεό που θύμισσε άναρχαίμενοι νά ύπασουμε μόνο και μόνο γιατί είναι «νέο». Αυτό είναι άνοησία, έξωφρενισμός... Έγώ τό θάρορος νά διακηρύξω ό,τι ειπαί ένας «βράβραρος». Δέ μπορώ νά παραδεχτώ τά προϊόντα του έξπρεσιονισμού, φουτουρισμού, κυβισμού και ό ποιουόηπου έλλου—ισμού ής άνώτερης έκδηλώσεως καλλιτεχνικής ιδιοφίας. Δέ μπού προκάλουδν εύχαριστησν».

«Η συνομιλία που άναφέρνει ή Κλάρα Τσέκιν, έλαβε χώρα μιάν έποχή που ό φουτουρισμός, ό

ιμαγισμός(*) και άλλες ύπερμοντέρνες τάσεις κυριορχούσαν στά φιλολογικά και καλλιτεχνικά κέντρα της Σοβιετικής Ένωσης. Μετά τό λαϊκό ποιητή Ντέμτρι Μπιέντνβί, ό πιο δημοφιλής ποιητής στη Σοβιετική Ένωση την έποχή εκείνη ήταν ό Μαγιακόβσκι. Ο τρίτος ποιητής της περιόδου εκείνης ήταν ό Γιεσσένιν που άποκαλούνταν Ιμαγιστής. Από λίγα χρόνια τώρα οι τάσεις αυτές έχασαν την κυριαρχούσα θέση τους.

«Η επικρατούσα τάση της σύγχρονης φιλολογίας είναι ή μελέτη των κλασικών για τή μορφή, ενώ για περιεχόμενο άντλουδν διακόως από τή σύγχρονη ζωή της Σοβ. Ένωσης. Ο Μαγιακόβσκι μάλιστα, δημοσιογράφος καθώς και ποιητής, πέρασε κιόλας στο νεορεαλισμό δηλώνοντας δημόσια ό,τι έγκαταλείπει τό φουτουρισμό όχι όμως και τούς φουτουριστές φίλους του. Αυτό που μιά φορά παρότρυνε τούς ζωγράφους νά έγκαταλείφουμε τό καννάβατο για τήν «άφειδ τό τοίχου», ήδη κηρύσσει τό σύνθημα «τή έπιστοροφής της τέχνης» και με συγκρατάσιν—δίνει άμνηστειά στον Ρέμπραντ». Για μιά άκόμη φορά ό Λένιν προπορεύθηκε άλλα καθώς πάντα του δέ σταμάτησε με μιάν άλλη έκφραση των άτομικών του κλίσεων στά ζητήματα της τέχνης. Κ' έξακολούθησε στην Κλάρα Τσέκιν:

«Αλλά ό,τι κυρίως είναι σημαντικό δέν είναι ή γνώμη μας περί της τέχνης. Ούτε είναι σημαντικό τό ποιά τέχνη μπορούμε νά δώσουμε σε έκαστό ή χίλιους άνθρώπους από έναν πληθυσμό τόσο τεράστιο όπως τό δικό μας. Η Τέχνη άνήκει στο λαό. Η Τέχνη πρέπει νάχει τίς πιο βαθειές ρίζες της στις μεγάλες δημιουργικές μάζες. Οι μάζες πρέπει νά τή νιώσουν και νά τή αναζητήσουν. Η Τέχνη πρέπει νά οργανώσει τό αίσθημά τους, τή σκέψη τους και τή θέλησή τους... άς έχουμε πάντα στο νου μας τούς έργατες και άργότες. Για χάρι του άς μάθουμε οικονομικά και άριθμητική. Άς αναπτυχθούμε στο πεδίο της τέχνης και του πολιτισμού».

W.

(*) Imagismus ή imaginismus. Ο Ιμαγισμός γεννημένος από τά ύπολείμματα της ποροπολεμικής ρουσσικής φιλολογίας ήταν κίνημα οσαόδικα άστοκό (της πόλης), μιμοέμιο. Άνάλογα με τό φουτουρισμό και ζήτηντας όπως ό τελευταίος αυτός νά καταλήξει τον άναγνώστη με εικόνματα νέα και άπροσδόκητα, τολμηρά και έντυποτικά, ό Ιμαγισμός δέν είχε κόψει όπόσσο σχέσεις με τήν παλιά αισθητική, πράμα που ό φουτουρισμός δέ διάσασε νά κάνει. Οι Ιμαγινιστές περιποιομενοι τήν «εικόνα» ως βάση κι' άκόμη ως σκοπό του στίχου, στην πραγματικότητα έπιχειρούσανε αισθητικούς πειραματισμούς που δέν ήτανε πάντα του γούστου των σνομιστών μιμοέ. Είναι για τό λόγο αυτό που ποιητές Ιμαγινιστές όπως ό Σεριμένβιτς, ό Μάριενγρφ, Κοουσίκοφ, Γκρουσίνοφ κι' άλλοι, παρ' όλη τήν τολμή τους δέν άγγιξαν διόλου τό θέμα της επανάστασης. Ως σχολή ό Ιμαγινισμός δέν ξεχωρίζει διόλου από πληθός άλλα ρεύματα που δέν έχουσε κανένα δεσμό με τήν επανάσταση και φουτουρισμόε στα χρόνια του έμφύλιου πολέμου. (σ.σ. Ν.Ε.)

Γ. ΠΛΕΧΑΝΩΦ:

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΟΥ XVIII ΑΙΩΝΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

«Η μελέτη της ζωής των προτόγονων λαών περισσότερο από κάθε τι άλλο, επιβεβαιώνει τή βασική θέση του ιστορικού υλισμού, κατά τήν οποία ή συνείδηση των ανθρώπων καθορίζεται από τή ζωή τους. Προς επιβεβαίωση αυτού, άρκεί νά αναφέρουμε τά συμπεράσματα στα όποια κατέληξε ό Μπύχερ(*) στην όνομαστή μελέτη του «Έργασία και Ρυθμός». Ο Μπύχερ λέει: «Έφτασα στο συμπέρασμα, ότι ή εργασία, ή μουσική κ' ή ποίηση εΐτανε συγχοινεμένες στο πρώτο στάδιο της εξέλιξης, μιά βασικό στοιχείο της τριάδας αυτής ήταν ή εργασία, ενώ και τά δυό άλλα στοιχεία είχαν μόνο δευτερεύουσα σημασία». Σύμφωνα με τον Μπύχερ, ή προέλευση της ποίησης έξηγγείται με τήν εργασία («der Ursprung der Poesie ist der Arbeit zu suchen»). Οποιος έχει άσχοληθεί με τή φιλολογία στο θέμα τουτο, δέ θά κατηγορήσει τον Μπύχερ για ύπερβολικό. Οι άντιρροήσεις που του έγιναν από μέρους των ειδικών, αναφέρονται όχι στην ουσία, μιά σε μερικά μόνο δευτερεύοντα σημεία τή άποψης του. Κατ' ουσία, ό Μπύχερ έχει, χωρίς άλλο, δίκιο.

Μά τά συμπεράσματα του αναφέρονται μόνο και μόνο στην προέλευση της ποίησης. Τι μπορούμε όμως νά πούμε για τήν περαιτέρω εξέλιξη της; Πώς εξέλισεται ή ποίηση και γενικά ή τέχνη στα πιο άνώτερα στάδια της εξέλιξης; Μπορούμε νά διαπιστώσουμε και σε ποιά στάδια—τμήν ύπαρξη του αϊτιατού μεταξύ ζωής και συνείδησης, μεταξύ της τεχνικής και της οικονομίας της κοινωνίας από τό ένα μέρος και της τέχνης της από τό άλλο;

Τήν απάντηση στο ζήτημα τουτο μπορούμε νά τήν αναζητήσουμε στο άρθρο αυτό, στηριζόμενοι στην ιστορία της γαλλικής τέχνης κατά τον XVIII αιώνα.

Πρώτα-πρώτα είναι άνάγκη νά κάνουμε τήν άκόλουθη διασαρίση.

«Η γαλλική κοινωνία στο XVIII αιώνα, άπό κοινωνιολογική άποψη, χαρακτηρίζεται προπαντός από τό ό,τι εΐτανε κοινωνία χωρισμένη σε τάξεις. Τό γεγονός αυτό δέν μπορούσε

νά μήν έχει τήν άναανάκλασή του και στην εξέλιξη της Τέχνης. Πραγματικά άς πάρουμε τό θέατρο. Στη σκηνη του μεσαίωνα στη Γαλλία, όπως και σ' όλη τή Δυτική Ευρώπη, κατένοσε σαβαστή θέση οι όνομαζόμενες φράσες. Οι φράσες συγγράφονταν για τό λαό και παίζονταν μπροστά στο λαό. Χρησίμευαν πάντοτε για νά εκφράσουν τις άπόψεις του λαού, τις έπιθυμίες του και—πράμα που θά πρέπει νά σημειώσουμε εδώ—τ ή δυσάρεσκιά του ενάντια στις άνώτερες τάξεις. Μά, άρχιωνόντας από τή μοναρχία του Λουδοβίκου XIII, ή φάρα βροσκειται σε κατάπτωση θεωρείται σά μιά από τις ψυχαγωγίες που είναι θαυμάσιες για τούς λακές και τούς άνθρώπους που δέν έχουν λεπτό γούστο: «έριουές des gens sages», όπως λέει ένας γάλλος συγγραφέας κατά τό 1635. Τά φάρα τήν αντικαθίστα ή τραγωδία. Μά ή γαλλική τραγωδία δέν έχει ίσοτα τό κοινό με τις σκέψεις, τις έπιθυμίες και τις λύπες των λαϊκών μαζών. Είναι προϊόν της άριστοκρατίας και εκφράζει τις σκέψεις, τά γούστα και τις έπιθυμίες των άνώτερων τάσεων. Θα δούμε πιο κάτω τή βαθειά σφραγίδα που έθεσε ή ταξική της προέλευση σ' όλο τό χαρακτήρα της.

Στην αρχή θέλουμε μόνο νά επιστήσουμε τήν προσοχή του άναγνώστη στο γεγονός ό,τι τή έποχή της γένεσης της τραγωδίας στη Γαλλία, ή άριστοκρατία της χώρας αυτής δέν άσχολούνταν καθόλου στην παραγωγή και ζουσε με τήν κατανάλωση των προϊόντων που παρήγαγε ή τρίτη τάξη (tiers état). Δέν είναι δύσκολο νά έννοήσει κανείς ό,τι τό γεγονός αυτό κατ' άνάγκην θά είχε τήν επίδραση στο στα προϊόντα τέχνης που δημιουργούνταν σε άριστοκρατικό περιβάλλο και που εξέφραζαν τά γεγονότα της άριστοκρατίας. Λόγου χάρι είναι γνωστό πως οι Νεο-Ζηλανδοί σε μερικά τραγωδία τους ψάλλουν τήν καλλιέργεια των πατατών. Είναι γνωστό άκόμη, πως μιά τραγωδία τους συνοδεύονται πολύ συχνά με χορό, που άναπαυστά άκριβώς τις κινήσεις του σώματος, που έχτελουδν οι άργότες στην καλλιέργεια του φυτού αυτού. Έδώ είναι όλοακέρως, με ποιο τρόπο επιδρά ή παραγωγική δράση των ανθρώπων στην τέχνη τους, και είναι επίσης φανερό ό,τι, επειδή οι άνώτερες τάξεις δέν άσχολούνται με τήν παραγωγική εργασία,—ή τέχνη που γεννιέται στο περιβάλλο τους δέν μπορεί νάχει καμιά άμεση σχέση με τή λειτουργία της κοινωνικής παραγωγής. Άραγε όμως αυτό σημαίνει, ότι στην κοινωνία, που είναι χωρισμένη σε τάξεις, έξασθενίζει ή έξάρτηση της συνείδησης των ανθρώπων ως άποτέλεσμα της ζωής τους; Όχι, αυτό δέν είναι καθόλου σωστό, γιατί άκριβώς ό ίδιος ό χωρισμός της κοινωνίας σε τάξεις καθορίζεται από τήν οι-

(*) Karl Bücher. Βλέπε σχετικά και στη «Θεωρία Ιστορ. Υλισμού». Μετάφρ. Φ. Όρμανού, σ. 133, 139, 296. (σ.σ. Ν.Ε.)

κοινωνική ανάπτυξη. Κι' αν η τέχνη, που δημιουργείται από τις ανώτερες τάξεις, δεν έχει καμιά άμεση σχέση με τη λειτουργία της παραγωγής, αυτό εξηγείται σε τελευταία ανάλυση, επίσης από οικονομικές αιτίες. Συνεπόμενα, η ματεριαλιστική αντίληψη της ιστορίας είναι εξ' ολοκλήρου εφαρμοσμένη και στην περίπτωση αυτή. Εννοείται βέβαια, πως στην περίπτωση αυτή δε φανερώνεται και τόσο εύκολα η άναμφισβήτητη σχέση αιτίας και αποτελέσματος που υπάρχει ανάμεσα στη ζωή και στη συνείδηση, ανάμεσα στις κοινωνικές σχέσεις που γεννιούνται με βάση «την εργασία» και στην τέχνη. Έδω, ανάμεσα στην «εργασία» από το ένα μέρος και στην τέχνη—από το άλλο μέρος, παρεμβάλλονται μερικά ενδιάμεσα στοιχεία, που συχνά τραβούν την προσοχή του έρευντή και δυσκολεύουν έτσι τη σωστή κατανόηση των φαινομένων.

Αφού κάναμε την αναγκαία διασάφηση, περνάμε σ'ω θέμα μας και προπατώς στην τραγωδία.

«Η γαλλική τραγωδία—λέει ο Ταιν στη Μελέτη του περί Τέχνης—εμφανίζεται την εποχή, που η άποικιασμένη και έγγενης μοναρχία του Λουδοβίκου XIV εγκαθιστά την κυριαρχία της αξιοπρέπειας, το τεχνικό άριστοκρατικό περιβάλλον, τις μεγαλοπρεπείς εμφανίσεις, την αυλική ζωή, και εξαφανίζεται από τη στιγμή που η τάξη των ευγενών και τα έθιμα της αυλής πέφτουν από τα χτυπήματα της επανάστασης».

Είναι όλοτελα σωστό. Μά η ιστορική εξέλιξη της γέννησης και προπαντός της κατάπτωσης της γαλλικής κλασικής τραγωδίας εΐτανε λιγότερο περιπλοκώτερη απ' ό,τι την αναπαριστά ο διάσημος θεωρητικός της τέχνης.

Ας εξετάσουμε το είδος αυτό του φιλολογικού προϊόντος από την άποψη της μορφής του και του περιεχομένου του.

Από την άποψη της μορφής της κλασικής τραγωδίας πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή προπαντός στις τρεις ένότητες (*) για τις οποίες έγινε κατά ταί τόση συζήτηση, κατά την εποχή της πάλης μεταξύ ρομαντισμού και κλασικισμού, πάλης, που θά μείνει άθάνατη στα χρονικά της γαλλικής φιλολογίας. Η θεωρία των ενότητων εΐταν γνωστή στη Γαλλία άκόμα από την εποχή της Αναγέννησης. Μά η θεωρία αυτή έγινε φιλολογικός νόμος, άδια-

(*) «Les trois unités» (unité d' action—ένότης δράσης, unité de temps—ένότης χρόνου, unité de lieu—ένότης τόπου. Στη γαλλική κλασική φιλολογία εΐταν οι τρεις δραματικοί κανόνες κατά τους οποίους έπρεπε να εκτοχέυθαι ολόκληρο το έργο, δηλαδή: 1) να περισταφεί γύρω από την κεία δράση, 2) στο χρονικό διάστημα μιάς ημέρας και 3) στο ίδιο οίκημα ή τοσάχτιστο στην ίδια πόλη. (σ. Ν. Ε.)

φιλονεκίτης κανόνας καλού «γούστου» μόνο κατά το δέκατο έβδομο αιώνα: «Όταν ο Κορνήλιος έγραψε κατά το 1629 τη Μήδεια του, λέει ο Λανσόν,—δεν γνώριζε τίποτα για τις τρεις ένότητες». Προπαγανδιστής της θεωρίας των τριών ενότητων υπήρξε ο Μαιρέ (*) κατά τις άρχές της τρίτης δεκαετηρίδας του δέκατου έβδομου αιώνα. Το 1634 παίχτηκε στη σκηνή η τραγωδία του «Sophonisbe» η πρώτη τραγωδία που γράφτηκε με «κανόνες». Η τραγωδία αυτή προκάλεσε μιά πολεμική και οι πολέμοι των «ξανθών» παρουσίασαν τα έπιχειρήματά τους που ύπενθιμίζουν κατά πολύ τις κρίσεις των ρομαντικών. Όπαδοί των τριών ενότητων εΐταν οι φιλόλογοι, όπαδοί της παλιάς φιλολογίας (les érudits) που νίκησαν μιά άποφασιστική και βέβαιη νίκη. Πού όφείλεται όμως η νίκη τους αυτή; Μιά για πάντα όχι στη σχολαστική πολυμάθεια τους, που δεν εΐταν κατανοητή από το κοινό, μά στις αυξανόμενες απαιτήσεις της ανώτερης τάξης, που της εΐτανε όλοτελα άναπόφευκτοι όφέλεις άσυναρτησίες της σκηνής της προηγούμενης εποχής. «Οι ένότητες είχαν ύπερ τους την ιδέα που κατ' ανάγκη θά τραβούσε τους καλοαναθρεμμένους ανθρώπους—έξακολουθεί ο Λανσόν,—την ιδέα της άκριβούς μίμησης της πραγματικότητας, που είναι ίσως η να προκαλέσει τις άμοζύουσες αταπάτες. Οι ένότητες, στην πραγματική τους σημασία, σημαίνουν το καλύτερο όριο έφευρετικότητας... Έτσι ο θρίαμβος των ενότητων εΐτανε στην πραγματικότητα νίκη του ρεαλισμού κατά της φαντασίας».

Έτσι, έδω νίκησε μάλλον η λεπτότης του άριστοκρατικού γούστου, που μεγάλωσε με τη στερέωση της «μοναρχίας των ευγενών». Οι μεταγενέστερες έπιτυχίες της θεατρικής τέχνης έκαναν δυνατή την άκριβη μίμηση της πραγματικότητας και χωρίς την τήρηση των ενότητων. Μά η έννοια των ενότητων συνδέθηκε στα κεφάλια των θεατών με μιά όλάκερη σειρά άλλων ενχώριστων και σημαντικών ενόχων, και γι' αυτό η θεωρία των ενότητων απόχτησε ένα είδος άνεξαρτησίας, που στηρίζονταν στις δήθεν άναμφισβήτητες απαιτήσεις του καλού γούστου.

Πού ύστερα η κυριαρχία των τριών ενότητων στηρίχτηκε, όπως θά δοίμε παρακάτω, σε άλλες κοινωνικές αιτίες και γι' αυτό η θεωρία αυτή ύποστηρίχτηκε άκόμα κι' από κείνους που μισούσαν την άριστοκρατία. Η πάλη ενάντια στις ένότητες εΐτανε πολύ δύσκολη: για να γκρεμιστούν, χρειαζόνταν μεγάλη όξύνση, έπιμονή και σχεδόν επαναστατική ενεργεία.

(*) Jean Mairet, γάλλος τραγικός. Γεννήθηκε στη Μπεζανσόν. Ό πρώτος που έγκανιες τον κανόνα των «τριών ενότητων». (σ. Ν. Ε.)

Μιά φορά που θίξαμε τη θεατρική τεχνική, ως σημειώσαμε και τα άκόλουθα. Η άριστοκρατική προέλευση της γαλλικής τραγωδίας, μεταξύ των άλλων, έθεσε τη σφραγίδα της και στην τέχνη των ήθοποιών. Σε όλους π.χ. εΐταν γνωστό πως το παίξιμο των γάλλων δραματικών ήθοποιών χαρακτηρίζεται με κάτι το τεχνικό ποικροκαλεί άκριτά δυσάρεστη εντύπωση στον άσυνήθιστο θεατή. Όσοιος εΐδε τη Σάρα Μπερνάρ δεν θά το διαμφισβήτησει. Ό τρόπος αυτός του παιξίματος κληρονομήθηκε από τους γάλλους δραματικούς ήθοποιούς, από την εποχή που κυριαρχούσε στη γαλλική σκηνή η κλασική τραγωδία. Η άριστοκρατική κοινωνία του XVII και XVIII αιώνα θά δυσάρεστούσαν πολύ άν οι ήθοποιοί της τραγωδίας ήθελαν να παίξουν τους όλους τους με την απλότητα και τη φυσικότητα που μς γοητεύει σήμερα π.χ. η Έλεονώρα Ντουζε. Το άπλο και φυσικό παίξιμο άπείρασε όλοζοημιάς όλες τις απαιτήσεις της άριστοκρατικής αισθητικής. «Οι Γάλλοι—λέει με περηφάνεια ο άββάς Ντυλόν—δεν περιορίζονταν στο κοστούμι για να άποδώσουν, δια των ήθοποιών και της τραγωδίας, την ευγένεια και την αξιοπρέπεια που είναι άπαραίτητες».

Άπαιτούμε άκόμα από τους ήθοποιούς να μιλούν, σε πιο ύψηλο και πιο έλευκτικό τόνο, από τον τόνο που μιλούν στη συνηθισμένη τους κουβένια. Ό τρόπος αυτός είναι δυσκολώτερος (sic) μά υπάρχει μέσα του περισσότερη αξιοπρέπεια. Οι χειρονομίες πρέπει να άναποκρύπνουν τον τόνο, γιατί οι ήθοποιοί μας πρέπει να έχουν μεγαλοπρέπεια στο κάθε τι που κάνουν».

Μά γιατί άπαιτούσαν από τους ήθοποιούς μεγαλοπρέπεια στο παίξιμό τους; Γιατί, η τραγωδία εΐταν το δημόζογμα της άριστοκρατίας της αυλής και γιατί τα κύρια πρόσωπα της σκηνής εΐταν οι βασιλιάδες, οι ήρωες και γενικά τέτοια πρόσωπα της ύψηλης κοινωνίας που το καθήκον της υπηρέσιας τους θά ύποχρέωνε, άν όχι να είναι, μά να φάνονται «μεγαλοπρεπή». Ό δραματογράφος, που στα έργα του δεν υπήρχε άκριτη συμβατική δόση άριστοκρατικής «μεγαλοπρέπειας» ποτέ δεν δέχονταν τα χειρονομήματα από μέρος των θεατών της τότε εποχής.

Αυτό μπορεί να το έννοήσει κανείς καλύτερα από τις κρίσεις περί Σαίξπηρ στη Γαλλία της τουνής εποχής κι' άκόμα και στην Αγγλία υπό την επίδραση της Γαλλίας.

Ό Χιούμ (*) διασχορίζεται ότι δεν πρέπει να ύπερεκτιμούμε τη μεγαλοφύα του Σαίξπηρ: τα δυσανάλογα πρόσωπα του συχνά είναι ψηλότερα από το πραγματικό τους ύψος. Για

(*) David Hume (1716-1776). Άγγλος φιλόσοφος, σκεπτικιστής και άγνωστικιστής.

τόν καιρό του ό Σαίξπηρ εΐτανε καλός μά δεν ταιριάζει για ένα άριστοκράτη με έκλεπτυσμένο γούστο. Ό Πάπας εξέφρασε τη λύπη του για τ' ότι ό Σαίξπηρ έγραψε για το λαό. Ό Σαίξπηρ, λέει, θάγαγα καλύτερα άν εΐταν υπό την προστασία του κυβερνήτου και άν ύποστηρίζονταν από τους άρχόνους. Κι' αυτός ό Βολταίρος που στη φιλολογική του δράση ύπηρεζε κήρυκος της νέας εποχής, έχθρικής στο «παλιό καθεστώς», και που έδωσε σε πολλές τραγωδίες του «φιλοσοφικό περιεχόμενο», άπίτισε τεράστιο φόρο στις αισθητικές αντίληψεις της άριστοκρατικής κοινωνίας. Ό Σαίξπηρ του φανότανε μεγαλοφύα μά ταυτόχρονα εΐτανε γι' αυτόν ένας άγορτικός βάραβρος. Η κρίση του για τον «Αμλέτο» είναι έξαιρετικά αξιοσημείωτη. «Τό έργο αυτό—λέει—είναι γεμάτο από άναχορονισμούς και πολλά άτοπα. Θάβουνε λ.χ. την Όφελία άπάνω στη σκηνή: αυτό είναι τόσο τερατώδες, που ό διάσημος Χάρουκ, άφαίρεσε τη σκηνή με το νεκροταφείο... Το έργο αυτό είναι γεμάτο από μέρη κατάλληλα μόνο για τον όγλο. Στην πρώτη σκηνή, παραδείγματος χάριν, ό φρονός λέει: «Δεν άκουσα ούτε περπάτημα ποτιζού». Έπιτρέπονται τέτοια άτοπα; Χωρίς άλλο, ό στρατιώτης μπορεί να εκφράζεται κανόν με τον τρόπο αυτό μέσα στη στρατόνα, μά δεν του έπιτρέπεται να φέρνεται έτσι και πάνω στη σκηνή, μπροστά στα εκλεκτά πρόσωπα του έθνους—πρόσωπα που μιλάν με ευγενική γλώσσα και ένώπιον των όποιων πρέπει να μιλά κανείς έξίσου ευγενικά. Φαντασθείτε, κύριοι, τον Λουδοβίκο XIV μέσα στη γαλαρία, που είναι γεμάτη από καθέστες και με τη μεγαλοπρεπή αυλή του, φαντασθείτε άκόμα ένα γελοιοποδό όλο κουρέλια να συνομιλεί με το πλήθος των ήρώων, των μεγάλων άνδρών και των όρατων κυριών, που άποτελούν την αυλή, και να τους προτείνει να άντακαταστήσουν τον Κορνήλιο, τον Ραξίνα και τον Μολέρο με τον Καραγκιόζη, που έχει θαμιάσιο ταλέντο και κάνει γοιμάτες. Τί σκέφτεστε; Πώς θά ύποδέχεσθό ένα τέτοιο γελοιοποδό;»

Στα λόγια αυτά του Βολταίρου βρίσκουμε ένδείξεις όχι μόνο της άριστοκρατικής προέλευσης της γαλλικής κλασικής τραγωδίας, μά και των αίτιών της κατάπτωσης της.

Τό εξεζητημένο εύκολα μετατρέπεται σε προσποίηση και η προσποίηση άποκλείει κάθε σοβαρή και στοχαστική έπεξεργασία του θέματος. Και όχι μόνο την έπεξεργασία. Ό κύκλος έκλογής του θέματος έπρεπε άναπόφευχτα να στενεφεί υπό την επίδραση των ταξικών προλήψεων της άριστοκρατίας.

Η άριστοκρατική έννοια περί αξιοπρεπείας έκοψε τα φτερά της τέχνης.

Η άριστοκρατική αξιοπρέπεια γίνεται κριτήριο στην εκτίμηση των έργων της τέχνης.

Αυτό είναι άρκετο για να προκαλέσει την καταπίωση της κλασικής τραγωδίας.

Μά δεν είναι άρκετο για να εξηγήσει την εμφάνιση του νέου είδους δραματικών έργων στη γαλλική σκηνή. Στο άναμπαζή, κατά την τρίτη δεκαετηρίδα του δέκατου όγδοου αιώνα, βλέπουμε να εμφανίζεται νέο φιλολογικό είδος ή όνομαζόμενη comédie larmoyante, ή κωμωδία που προκαλεί δάκρυα, που για ένα διάστημα έχει άρκετά σημαντική επιτυχία. "Αν η συνείδηση εξηγείται με τη ζωή, αν η όνομαζόμενη ψυχική εξέλιξη της ανθρωπότητας βρισκείται σε εξέλιξη, αίτια και αποτελέσματα, από την οικονομική εξέλιξη, ή οικονομία του 18ου αιώνα πρέπει να μάς εξηγήσει μεταξύ των άλλων, και την εμφάνιση της κωμωδίας που προκαλεί δάκρυα. Τίθεται το ερώτημα: μπορεί η οικονομία να μάς δώσει την εξήγηση αυτή;

"Οχι μόνο μπορεί μά και εν μέρει τώκανε ήδη, χωρίς καμιά σοβαρή μέθοδο. Για να το αποδείξουμε αυτό θα αναφέρουμε λόγον χάρη τον Χέντερο, που στην ιστορία του της γαλλικής φιλολογίας θεωρεί την «κωμωδία που προκαλεί δάκρυα» σαν αποτέλεσμα της ανάπτυξης της μπουρζουαζίας. Μά η ανάπτυξη της μπουρζουαζίας όπως και κάθε άλλης τάξης, μπορεί να εξηγηθεί μόνο με την οικονομική ανάπτυξη της κοινωνίας. Συνεπόμενα, ο Χέντερο, χωρίς να το υποψιάζεται και χωρίς να το θέλει—γιατί είναι ο χειρότερος έθελος του μαρτυριασμού, για τον οποίο έχει την πιο άνοχη γνώμη—χρησιμοποιεί τη μαρτυριαστική εξήγηση της ιστορίας. Και δεν είναι μόνος ο Χέντερο. Πολύ καλύτερα από τον Χέντερο προστρέχει στη μέθοδο αυτή ο Μπρουντιέρο(*) στο βιβλίο του «Οι εποχές του Γαλλικού θεάτρου».

Στο βιβλίο αυτό λέει: «Από την εποχή της χρεοκοπίας της τραπέζης Λαό, για να μην πάμε μακρότερα, ή άριστοκρατία κάνει καθεμερνά το έδαφος κάτω από τα πόδια της. Σαν να βιάζεται να κάνει άρχισως εκείνο που μπορεί να κάνει μια τάξη για να δυσφημηθεί... μά προπαντός ή άριστοκρατία καταστρέφεται, ενώ ή μπουρζουαζία, ή τρίτη τάξη, πλουτίζει—άποχτώντας δε δόλο και περισσότερη ουσία άποχτώντας και συνείδηση των δικαιωμάτων της. Η υπάρχουσα άνοχη την εξοργίζει περισσότερο από κάθε άλλη φορά προηγούμενος. Οι καταχρήσεις της φαινονται τώρα πιο άφορητες από άλλους. Όπως εκφράστηκε άφορτα ένας ποιητής: στις καρδιές γεννήθηκε το μίσος μαζί με τη δίψα της δικαιοσύνης. Είταν δυνατό ή μπουρζουαζία που διέθετε τέτοια μέσα

προπαγάνδας και έπιρροής, όπως το θέατρο, να μην τα χρησιμοποιούσε για τους σκοπούς της; Να μην έπαυε στα σοβαρά, να μην πρόσεχε από την τραγική της άποψη την άνοχη που μόλις είχαν περιγράψει οι συγγραφείς στις κωμωδίες: «Ο άρχοντοχωριάτης» και «Γεώργιος Ντατέν»;(*) Κι' άκόμα είταν δυνατό να επιτρέψει ή θριαμβήνουσα κατόπι μπουρζουαζία την διαρκή εμφάνιση επί της σκηνής αυτοκρατόρων και βασιλιάδων και να μη χρησιμοποιήσει, αν μπορούσε να εκφραστούμε κατ' αυτό τον τρόπο, τις οικονομίες της για να παραγγείλει το πορτραίτο της.

Έτσι λοιπόν, ή κωμωδία που προκαλεί δάκρυα είτανε το πορτραίτο της μπουρζουαζίας της Γαλλίας του XVIII αιώνα. Είναι άπόλυτα σωστό. Άλλωστε δεν όνομάζεται του κάκου και άστικό δράμα. Η σωστή όμως αυτή άποψη του Μπρουντιέρο έχει πολύ γενικό και έπομένως άφηρημένο χαρακτήρα. Άς προσπαθήσουμε να τον εξηγήσουμε πιο λεπτομερικιά.

Ο Μπρουντιέρο λέει πως ή μπουρζουαζία δεν μπορούσε να επιτρέψει να αναπαράστανται άνώνα επί της σκηνής μόνο οι αυτοκράτορες κ' οι βασιλιάδες. Αυτό μάς φαίνεται πολύ πιθανό ύπερα από τις εξηγήσεις που μάς δίνει στην παραπάνω περιοχή, μά από όσα ειπώθηκαν ως τα τώρα δεν είναι παρά μόνο πιθανότητα. Το γεγονός αυτό μά γίνει αναμφίβολο για τον αναγνώστη μόνο όταν γνωρισθούμε με την ψυχολογία έστω και μερικώς από τα πρόσωπα που πήραν ένεργό μέρος στη φιλολογική ζωή της Γαλλίας της τότε εποχής. Άνάμεσα σ' αυτούς αναμφίβολα βρίσκεται και ή με τάλento Μπωμαρσαί, που έγραψε μερικές κωμωδίες που προκαλούν δάκρυα. Ποιές είταν οι γνώμες του Μπωμαρσαί «για τη διαρκή αναπαράσταση επί της σκηνής, μόνο των αυτοκρατόρων και των βασιλιάδων;

Ο Μπωμαρσαί εξέγερθηκε άποφασιστικά και με πάθος ενάντια στη συνήθεια αυτή. Με δομικό τρόπο κορόιδεψε τη φιλολογική συνήθεια, που σύμφωνα μ' αυτήν ή ήρωες της σκηνής είταν βασιλιάδες κ' άλλα ύψηλα πρόσωπα της κατώτερης τάξης: «Νά αναπαράστανται κανείς τους άνηρότους της μεσαίας τάξης, δυστυχισμένους! Έλα δά! Αυτοί πρέπει να είναι πάντα γελαστοί. Γελαστοί πολίτες και δυστυχισμένους βασιλιάς. Νά ποιά μπορεί να είναι το θέατρο. Αυτό έχω ύπόψη μου» (**).

Ο δομικός αυτός χαρακτήρισμός ενός από τους όνομαστότερους ιδεολόγους της τρίτης τάξης, επιβεβαιώνει καθώς φαίνεται τα παρα-

(*) «Le Bourgeois gentilhomme» και «George Dandin» του Μολιέρου.

(**) Γράμμα του πάνω σε μία κριτική για τον «Κορσέ της Σεβίλλης».

ΣΠΑΡΤΑΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΣ (71 Π.Χ.).

«...Ο Σπάρτακος παρουσιάζεται σαν ο πιο περίφημος τύπος που παράγαγεν ή άρχαιότητα. Μεγάλος στρατηγός, ήρωικός χαρακτήρας, άληθινός αντιπρόσωπος του άρχαίου Προλεταριάτου».

[Γράμμα του Κάρολ Μάρξ στον «Εργκελ», (27 Φλεβ. 1861)]

Τ' όραμα γλυκού κάποιου Ναζοραίου τις στεγνές του στιγμές δεν τις γλυκαίνει, άφρτο που θα χρονίσει του μοιραίου τη δίχνη και τη νύχτα θα μακραίνει.

Πεθαίνει! Το σκληρό του «περωμένο» στην κρίση την ώρα τους χωρίζει, που μαρτύρια φοριχτά στο ζωημένο της Λύκαινας ή εκδίκηση χαρίζει.

... Κ' έτσι άγονος ο άγώνας μας συντρόφοι, χαμένη πάει ή τόση άφροσύνα! όρνα γεμίσαν πλήθος δρόμοι, λόφοι, γένηνα άγνωμιάς, εριννυακή όπτασία.

Και τα χλοερά λιβάδια δανωτρόφοι κάμποι για μάς πιά θάνα κ' ή κείσια στους δούλους ξελαγίνεται ύπλο! ο ζόφιο του χάρου, κρύψτε την άπελπισία.

Μά τί θωροώ τόρ' άξαρνα άντακού μου! Του Κάρκασου ο δεσμώτης με προσμένει! Το μυριολάβωτο σαρτάει χορμί μου, χαιρέται ή ύπαρξή μου ή τσακισμένη!

Ξεφυγώ! Και, μελλόζωοι πόθοι έμπρός μου, σά φύτρα της δικής μας άφθασιάς,

πάνω ψυχολογικά συμπεράσματα του Μπρουντιέρο. Μά ο Μπωμαρσαί όχι μόνο δε θέλει να αναπαράστανται τους άνηρότους της μεσαίας τάξης δυστυχισμένους αλλά διαμαρτύρηται άκόμη και ενάντια στη συνήθεια να εκλέγονται τα πρόσωπα των «σοβαρών» δραματικών έργων ανάμεσα στους ήρωες του άρχαίου κόσμου. «Τι έχω να κάνω—ερωτά—έγώ ο είνε ορνηκός πολίτης του μοναρχικού κράτους του XVIII αιώνα με τις περιπέτειες των Άθηνών και της Ρώμης; Μπορεί να με ενδιαφέρει έμένα ο θάνατος ενός όποιουδήποτε τύραννου της Πελοποννήσου ή ή θυσία της νεαρής προηγήσσης στην Αβλίδα; Όλα αυτά δε με ενδιαφέρουν καθόλου, δεν έχω καμιά σημασία για μένα».

Η έκλογή ήρώων από τον άρχαίο κόσμο είταν μά από τις παραπολλές εκδηλώσεις της γοητείας που έξασκούσε ο άρχαίος πολιτισμός. Η εκδήλωση αυτή είταν ή ιδεολογική άναβάλαση της νέας άναγεννώμενης τάξης ενάν-

σκοπίζονται στα πέριτα του κόσμου οι άνιχτοι παλμοί της άντασιάς!

Μορφές άγέννητου καιρού με κράζουν σύμβολο τους, νεομαρτύρων πλήθη! Κι' άπ' τη Λουέτια ως τη Σκυθία χαράζουν άβγες τελικών θριάμβων! Κάτω ή Λήθη!

Στήσε Άκριβέ, τη γνώση στο γρανίτη της Ξήσης, ξύπνα, κοίνα τους κούφους, ξαφιόνιστους με ταξικό άκονίτι, ξεσκέπαζε σκληρά σοφούς ζοφούς.

Πάρε τη φλόγα μου όλη Γη του Σκύθη, σπατάλα την, μην πεις πως θα σωθεί... κ' ή Μάξα που σ' άπια μια πάλη άσκήθη λαμπρό για τ' άβριο βάθρο θα ύψωθεί.

Η χορτερή ματιά σου, Για του Σκύθη, γράφει Ιριδένια θριάμβου τροχιά! κάμιν την άγάπη κλεις στα στήθη, μαργώνει ο νους σου τη σκληρότερα όχιά!

Γαλάτες, Άσιάτες, όσοι σκλάβοι, που σε νού και καρδιά δεν είστε γέροι, μάτε στής άντασιάς το καρδιά με Ίδέα άφεντομάχα τιμονιέρη!

Της λεφτεριάς τη δημιουργήτρα λάβρα νέου κόσμου καρφέγονται τα στέρνα, από μιάς ζειδωρης δουλιάς άνάβρα, Μάξα, το βίος τ' άτιμήτο σου κέρνα,

Καρδιά σπιθοβολ ύσα, νού δροσιά! Χούμα χαλάστρα, πλάστρα να προβάλει στής ματωμένης γής την πλατώσια, σ' άλώνη της σκληρότατης σου πάλης!

ΡΩΜΑΝΟΣ ΜΑΝΑΡΑΣ

τια στο φεουδαρχισμό. Η γοητεία αυτή πέρασε από την εποχή της Άναγέννησης στον αιώνα του Λουδοβίκου XIV, που τον σύγκριναν με τον αιώνα του Αύγουστου!

Μά όταν ή μπουρζουαζία άρχισε να εμπνέεται από την ψυχολογία της αντιπολίτευσης, όταν στην καρδιά της άρχισε να γεννάται «το μίσος ταυτόχρονα με την δίψα της δικαιοσύνης», τότε ή γοητεία που έξασκούσε άπάνω της ο άρχαίος κόσμος—και που προηγουμένως τη συμμεροζώνταν οι μορφωμένοι αντιπρόσωποι της—άρχισε να της φαίνεται άνοχη βίβαστη και οι «περιπέτειες» του άρχαίου κόσμου όχι άρκετά διδακτικές. «Όπως του άστικού δράματος γίνεται «ο άνθρωπος της μεσαίας τάξης» που λίγο-πολύ ξεδιανεύεται άπ' τους ιδεολόγους της μπουρζουαζίας της τότε εποχής. Τίχαρχηριστικό αυτό γεγονός, έννοείται δεν μπορούσε να χαλάσει τα «πορτραίτα».

(Η συνέχεια στο έρχόμενο)

Μετάφραση Μ.

(*) Ferdinand Brunetiere (1849-1909): Γάλλος κριτικός. (Les époques du Theatre francais).

κι' αυτή, σά γυναίκα, είχε ανάγκη από ανθρώπινο χάρη;

Ο μαθητής εΐτανε γιομάτος όνειρα, όπως συμβάνει πάντα στα δεκαοχτώ χρόνια, που όλη τη ζωή την έχει κανείς μπροστά του. Ο μαθητής εΐτανε γιομάτος άγάπη για τον κόσμο και για κάθε τι του κόσμου που άκόμη δέν είχε γνωρίσει. Εΐτανε διαχυτικός, παιγνιδιαρός και λιγούλακι μάγκας—γλήγορα έπιασε φιλιές—γλήγορα κι' ό ίδιος δέν ήΐαιρε με ποιά από τις καμιά δεκαριά φιλενάδες του—μαθήτρος του Γυμνασίου, την Κάτια, Όλια, Ζήνα, Άσα—εΐτανε σήμερα έρωτεμένος. Ο καιρός του περνούσε όχι μόνο με τ' ά μαθήματα μά και με τους φίλους του, τ' άγαπημένα του κορίτσια. Με τους φίλους άποστήθιζε τ'ό «Γκόγκολ και Διάβολος» του Μερξέζοφσκι, «Τολστόϊ και Δοστογιέβσκι» του Βερσεάφ,—με τις φιλενάδες, στο σκοτάδι του κινηματογράφου, άποστήθιζε στίχους του Μπάλμουντ.

Οί βαθμοί της τομηνιάς ήρθαν κακοί. Ο Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς έξηγήσε τι ήθελε να πεί με τη φράση του «έξοκετο καλύβη». Η φράση Λεοντίνα ήΐωσσε και τού πρότενε με άυστηρότητα να ήποταχτεί στον κανονισμό της: μα όρα τη μέρα περίπατο με τ' ά γιοπέδιλα στον στίβο,—θέατρο και κινηματογράφος μιά φορά τη βδομάδα, τ'ό Σάββατο—φίλους μπορεί να καλ'ά στο σπίτι μόνο τις Κυριακές—πρέπει κάθε φορά να λείπει που πηγαίνει και μπορεί να κάνει έπισκέψεις πάλι τ'ό Σάββατο—διαλέγοντας έπίσκεψη ή κινηματογράφο.—Τ'ά κορίτσια εΐταν έκτός του κανονισμού. Έδω δ'ό πρέπει να ποι'με τ'ό πως καμιά φορά τ'ό δρεπάνι της γερμανικής μεθοδικότητας βροίσει στην πέτρα της ρουσιικής άκαταστασίας(*)—εΐται που μιά φορά ό 'Αλέξης σάν τ'όκασσε κρυφά, άναγκάστηκε να ξενυχτήσει στην έμπασιά, πάνω σ' ένα κρύο σεντούκι, γιατί οί πόρτες, όσο κι' άν τις χτύπαε και τις άμπανε δέν άνοιγανε—εΐται που, μιά φορά που άργησε στον καφέ τρία λεπτά, έμεινε χωρίς καφέ—μα περιέργως εΐταν οί σιγχιές της συμφιλώσης γιατί ή φράση Λεοντίνα έμπαινε σιγά-σιγά στην κάμαρά του, κυτ'όσις τι διαβάζει, τ'ό χ'άιδε να μαλιά κι' άπίθωνε τ'ό μ'αγουλό της στο δικό του. Την άνοιξη δ'λ' αυτά τελειώσανε γιατί ό νέος 'Αλέξης άρρώσθηκε από νευρασθένεια όξείας μορφής. Οί γιατροί τού παραγγέιλανε να κάνει όσο μπορεί περισσότερο περίπατο—στο σχολείο τού δώσανε χ'άρι πως μπορεί να γυρίσει στους δρόμους και π'ό άργά άπ' τις όχτ'ό «ός διατελών υπό άνάρρωσιν»—και στο σπίτι, τρεις φορές τ'ό μερόνυχτο, ό Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς, μουμουρίζοντας για

τ'ό «έξοκετο καλύβη» τόν έλουζε με τόν κουβά άμυρ'ό νερό.

Στις Χριστουγεννιάτικες διακοπές, οί πρώτες προσβολές της νευρασθένειας έρχονταν στον 'Αλέξη μαζί με τις ήλιόλουστες μέρες που άΐναινε κατά τ'ά τέλη τού Δεκεβρη. Κάθε πρωί δ'ε μπόρει να σηκώσει άπ' τ'ό προσκέφαλο τ'ό ξεβιδωμένο του κεφάλι και πέρναε άγρυπνες νύχτες, ή άπ' τη μανία έπεφτε στην ύποχοντρία, περνούσε δ'όλοκληρες ώρες έαπλωμένος στο ντιβάνι με τ'ό μούτρο χωμένο στο προσκέφαλο. Έκενί άκριβώς την έποχη ήρθε κι' ή Σούρα Μπελοζέρσκαγια άπ' τη Μόσχα—έν' άσκημο, άν έξετάσουμε καλ'ά-καλ'ά, κορίτσι και μερικά χρόνια μεγαλύτερη άπ' τόν 'Αλέξη.

Τ'ό σούρουπο κάποτε που ό Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς με τη φράση Λεοντίνα πήγανε να φρονίσουνε τ'ά χρειαζόμενα για τ'ό Χριστουγεννιάτικο δέντρο, ό 'Αλέξης ειπε της Σούρας, κυτάζοντας τ'ό τσαλακωμένο μαντήλι του:

—Βλέπετε αυτό τ'ό μαντήλι; Τ'ό πρωί εΐτανε άσπρο και καλοσιδερωμένο. Τώρα είναι ξερωμένο και λερωμένο. Αυτό είν' ή ζωή. Η ζωή είνε ένας κριός τ'όχος που κοντά σ' αυτόν, χωρίς να τόνε βλέπουν, περνούν τ'ό μαγκουφισμένο τους καιρό οί άνθρωποι. Σήμερα, πηγαίνοντας στο δρόμο μου, ειδα πως κούλουραζότανε μες στην παγωνιά μιά γουιά διακονιάρα—μοίθρε να βάλω τις φωνές και να κλάψω—της έδωσα όσα λεφτά ειχα και τη φίλησα. Κυτάχτε, εΐται θ'ά γίνετε και σεις, σάν αυτό τ'ό τσαλακωμένο μαντήλι.

Η Σούρα δέν άπάντησε τίποτε. Ο 'Αλέξης μπήκε στην κάμαρά του κι' έπεσε στο ντιβάνι με τη μύτη στο προσκέφαλο. Ολίακρη ώρα πέρασε στην ήσυχία. Τότες ή Σούρα μπήκε σι-α-σιγά στην κάμαρά του, έσκυψε άπάνωθ'ε του και τόνε φίλησε στο σβέρο. Ο 'Αλέξης γύρισε ήσυχα, την έπιασε από τούς ώμους, της άπίθωσε τ'ό κεφάλι στο στήθος του και της ειπε:

—Εμείς—οί δυστυχισμένοι άνθρωποι, εμείς—μιαΐζουμε σ'ά σικές. Όπως τ'ό Διογένη βγαίνουμε με τ'ό φανάρι μέρα μεσημέρι, γιατ' εΐμαστε στραβοί. Ηΐθελαι να σ' άγαπήσω, μα δ'ε μπορώ, μου λείπει ή δύναμη.

Η Σούρα δέν άποκρίθηκε στα λόγια τούτα τού 'Αλέξη—ζήτηξε μόνο τ'ά χείλια του και τόνε φίλησε. Έκενίος της ειπε τότε:

—Φύγε, θέλω να μείνω μονάχος.

Η Σούρα έφυγε. Γύρισαν οί μεγάλοι. Στις έφ'τά, στο μυνούτο, τ'ό δειλνο. Στις δέκα, στο μυνούτο, έσβησε τ'ό φώς. Ο 'Αλέξης άναψε τ'ό κρυφό του κερι κι' έπεσε με τ'ό βιβλίο στο χέρι. Στις έντεκα, με τ'ό κερι στο χέρι, ό 'Αλέξης άρνήθηκε να τρυπάει μ' ένα καφ'ί τόν τοίχο της διπλανής κάμαρης, που εΐτανε προωρισμένη για τούς ξένους. Άπό την άλλη με-

ριά τού τοίχου, άκουσε μιά σιγαλή φωνή:

—Γιατί χαλάς τόν τοίχο; Δ'ε νυστάζεις; Έλα σ'ε με να κουβεντιάσουμε.

—Είμαι γδυτός, άποκρίθηκε ό 'Αλέξης.

—Και τι μ' αυτό; Άστοι εΐμαστε εμείς; Και γ'ό γδυθήρα—άπάντησε ή Σούρα.

Ο 'Αλέξης πήγε σ' έκενίνα, σίχοντας στους ώμους του ένα σάκι. Η Σούρα εΐτανε πλαγιασμένη και σκεπασμένη ός τ'ό πηγούνι με την κουβέρτα. Ο 'Αλέξης έκατσε στην άκρη τού κρεββατιού κι' άρχισε να μιλάει για τ'ό Χάμσον, για τούς άτυχους έρωτες που περιγράφει, και στο τέλος της ειπε:

—Δ'ε μπορώ να κοιμηθ'ό τη νύχτα. Όλο τόν κόσμο, όλες τις παραστάσεις π'όχω για τόν κόσμο κι' όλα μου τ'ά ένστικτα τώρα τ'ά μετ'αλλάζω. Άπό παιδι μου φανόντανε πως εγ'ό ειμαι τ'ό κέντρο άπ' όπου ξεκινούνε οί άχτίνες της ζωής. Τώρα μου ειμαι φανερό πως δέν ειμαι παρά ένα πελεκουδι στα νύχτα της ζωής.—Όχι, 'Αλεξάντρα(*), ποτέ δ'ε θ'ά σ' άγαπήσω!

Κ' ύστερα πάλι της ειπε:

—'Αλεξάντρα, εμείς δέν έχουμε προλήψεις. Ποτέ μου δέν ειδα γυναίκειους ώμους γυμνούς. Δείξε μου τους.

Αυτή, χωρίς να λείπει λέξη, ξεσκέπασε τόν ώμο της. Αυτός τόν παρατηρούσε όπως οί μηχανικοί που εξειρίζουν μιά κανονούγια μηχανή.

—Να στον φιλήσω;—ρώτηξε.

Έκενίνη κούνησε καταφατικά τ'ό κεφάλι. Κ' έκενίος τόν φίλησε σάν τούς έχτιμητές που δοκιμάζουν τ'ά νέα κρασιά.

—Είσαι παρθένα, 'Αλεξάντρα;—τη ρώτηξε.

—Όχι!, άπάντησε. Κάποιος, σάν εΐμουναι στην τελευταία τάξη τού Γυμνασίου....

Ο 'Αλέξης την έκουψε. Της ειπε:

—Δ'ε με γνοιάζει, 'Αλεξάντρα. Έγ'ό δ'ε σ' άγαπάω, με συμπάθει. Πάω να κάτσω μονάχος μου.

Κ' έφυγε. Όστόσο τρύπησε τόν τοίχο. Η τρυπούλα έρχότανε ίσα-ίσα στο προσκέφαλο της Σούρας. Τη νύχτα ό 'Αλέξης έβρινε μιά καρέκλα κοντά στην τρυπούλα και κουβεντιάζε με τη Σούρα, άποδειγνόντας της πως δέν την άγαπά! "Άλλη φορά δέν πήγε σ' έκενίνα, κούνησε και χώνοντανε στο κρεββατί του κι' άκρίωνε και χώνοντανε στο κρεββατί του κι' άκρίωνε από σιμά όλη τη σαλάτα που γινότανε μέσα από κεφάλι του. Τη νύχτα που ξημέρωσε για τ'ή άναχώρηση της Σούρας και τη Μόσχα, ό 'Αλέξης, μέσα από την τρύπα της λέει:

—'Αλεξάντρα, ντροπέμαι να τ'ό μολογήσω.

Ποτέ στη ζωή μου δ'ε φιλήθηκα με γυναίκα. Τρομάζω σ'ά συλλογούμαι πως αυτό θ'ά γίνει με γυναίκα που δ' άγαπάω. Ηΐθελαι καλύτερα μαζί σου.

—Κ' εγ'ό θέλω, άποκρίθηκε κείνη.—Έλα δ'ω, γ'όηγορα.

—Όχι, έλα σ'ε δ'ω—εΐπ' έκενίος.

Ήΐαιρε πως άν πήγανε αυτός, στο σκαλί της πότας κιάλας δ' άρχινούσανε να τρέμουνε τ'ά χέρια του και θ'ά έρωτενότανε με μιάς. Έτσι ούτ' έκενίος σ' έκενίνη, ούτ' έκενίνη σ' έκενίον πήγανε έκενίτη τη νύχτα—ούτε έκενίνη τη νύχτα, ούτε π'ά ποτές!...

Τ'ό πρωί ό 'Αλέξης πήγε στο σχολείο του. Η Σούρα, έφυγε στην άπουσία του. Δέν άποχαρητιστήκανε. Μόνο την Άλλη μέρα έκενίος βρήκε μιά σημείωση, χωμένη σ' ένα βιβλίο:

«'Αχ! 'Αλέξη! Τ'ό Μπριούσοφ ή ψυχρότητα δέν σ'άς πάει διόλου. Μόνο στις μακρινές έπαρχιές ζ'ουνε τέτοια κορίτσια με λακονόδ'α στα μάγουλα: σ' αυτές ποίνα γιομάτες αίμα, χουεύεται ή ψυχρότητα τού Μπριούσοφ. Σκεφτείτε καλά τη νύχτα τού Δεκεβρη...»—και τ'ό γυραφε πράματα που έκενίος δέν κατάλαβε.

Τ'ό Γενάρη, όπως και με τη γουιά ζητιάνα, ό 'Αλέξης φίλησε τη φαλάκρα τού καθηγητή τών μαθηματικών, λέγοντάς του με δάκρυα στα μάτια πως εινα συμπαθητικός και δυστυχισμένος σάν τόν Κόσμο, κι' άμέσως από κείνη τη μέρα, ό 'Αλέξης άπολύθηκε από τ'ό σχολείο κι' ό Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς άρχινε να τ'ό γυρίει από τρεις κουβάρδες τη μέρα άμμορό όρχο.

Τόν ίδιο μήνα, ό 'Αλέξης με μιά παρέα από μαθητές τού Γυμνασίου, βρέθηκε για πρώτη φορά στη ζωή του σ' ένα πορντέλο.

Τ'ό ένστικτο της σοματικής πάστρας, τόν έκαμε να μείνει μόνο μ'όρτσους—μα την Άλλη μέρα άρχινε να φωνάζει πως όλος ό κόσμος και πρώτα-πρώτα ό ίδιος, εινα άρρωστος από σύφιλη και πως έπρεπε να μ'ην τόν άγγίλουνε για να μ'ην κολλήσουν. Τώρα ό ίδιος δέν ήΐθελε να πάει πουθενά, καθότανε όλη μέρα κοντά στο τζάκι και κατά τ'ό σούρουπο μ' όλη τη φρανταστική του σύφιλη, πήγαινε στη φράση Λεοντίνα, τη χ'άιδε, έβρινε τ'ό κεφάλι του άπάνου στα γονάτα της, της έλεγε πως αυτή εινα ό μόνος άνθρωπος που έχει στον κόσμο, της φιλούσε τ'ά χέρια, τ'ό λαμό, τ'ά μάτια και τ'ά μάγουλα. Και τις νύχτες, ξάγρυπνος, άδειάζε όλη τη σαλάτα τών παραλογισμών του σ'ε γράμματα στη Σούρα Μπελοζέρσκαγια στη Μόσχα. Η Σούρα δέν τ' άπαντούσε ποτέ.

Στην άρχη τού Φλεβρηό ό Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς πήγε για μιά βδομάδα στο έπιστημονικό συνέδριο της Μόσχας και γυρίζοντας έφερε στον 'Αλέξη τ'ά γράμματα που ειχε στείλει στη Σούρα. Τ'ά γράμματα ειταν άνοχτά, και ό Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς δίνοντάς τα στον 'Αλέξη τού πρόστσε:

—Η Σούρα με παρακάλεσε να σου γυρίσω τις παλαβομάρες σου: Τ'ά διάβασα—Τ'ί άνόη-

(*) Ρούσικη παροιμία: (Τ'ό δρεπάνι βροίσει στην πέτρα) δηλαδή ό ένας πεισματάρης βροίσει τόν άλλονε. (σ.τ.μ.).

(*) Σούρα ειναί τ'ό χ'άιδευτικό της 'Αλεξάντρας.

τα πράματα κάθεται και γράφεις στα κορίτσια!

Ο Αλέξης οίχτηκε του μπάριου του με τις γροθιές για την παλιανθρωπία του να διαβάσει τα ξένα γράμματα. Ο θεός τώρηξε στ' άσπτείο και χωρατεύοντας του πιασε τα χέρια και του ζούληξε τα κόκαλα. Το μυαλό του Αλέξη, δέ μπόρσσε να χωρέσει τέτοια ξετσιπωσιά—ούτε από μέρους της Σούρας ούτε από μέρους του θειού του.

Ο Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς τούπε:

Ξέσκισε αυτά τα γράμματα, πρέπει να ντρέπεται για δαύτα.

Ο Αλέξης τότε πήγε να διαβάσει τα γράμματα στη φράου Λεοντίνα, μα ο Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς, θυμώνοντας έτσι που δεν πάει σέ Γερμανό, του τὰ πήρε και τάρριξε στη θρομάστρα. Και τότες μονάχα είδε ο Αλέξης πώς η φράου Λεοντίνα έκλαιε με χοντρά ήσχα δάκρυα.

Έδω τελειώνει το πρώτο κεφάλαιο του διηγήματος. Ο Αλέξης έφυγε το Μάη από του Γητφρήδ Γοτφρήδοβιτς για πάντα, για να μπει στη ζωή.

* *

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ έχει πηγή του το πρώτο κεφάλαιο, μα η λύση του έρχεται ύστερα από πέντε χρόνια. Σ' αυτό το διάστημα ξέσπασε ο πόλεμος—προανάκρουμα της επανάστασης. Ο Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς είχε άγοράσει ένα χτήμα στο σμίξιμο των ποταμών Κάντομκα και Όκα. Ο Όιος ξεκολουθούσε να μένει σάν και πρώτα στην πόλη, κάνοντας περιοδείες στην επαρχία—και στην έξοχη έμενε η φράου Λεοντίνα άπασχολημένη στην οργάνωση ενός υποδειγματικού γερμανικού νοικοκυριού, με γαλακτοκομεία, βουτυροκομείο, χοιροτροφεία και σκέτασε το σπίτι με κεραμίδια α λά γερμανικά.

Πρέπει να άναπαραστήσουμε την ιστορική κατάσταση. Πέρασαν τὰ χρόνια δεκατέσσερα και δεκαπέντε: ο πόλεμος όπου... κάθε γερμανική νίκη στο μέτωπο έπακολουθούσαν πογκρόμ(*) κατά των γερμανών στα μετόπισθεν.

Η φράου Λεοντίνα σχεδόν δεν ήβαιε να μιλάει ρούσικα. Μέσα σέ κολοσσιαία μοναξιά (άγαπημένη λέξη των γερμανών: Kolossal!), σέ ξένο τόπο, σέ χώρα για δαύτηνε άκατανόητη, σέ χώρα έχθρική (γιατί η

(*) Ρούσικη λέξη. Σημαίνει κυριολεκτικά διωγμό, κάψιμο, άρπαγή, καταστροφή περιουσίας, ξέλο και καμιά φορά και σκοτομό. Τὰ πογκρόμ γίνονταν συχνά κατά των Έβραίων στην Τσαρική Ρωσία. Έξκολουθούσαν άκόμη στην Πολωνία και στη Ρουμανία. (α.τ.μ.).

Γερμανία είναι ο τόπος που γεννήθηκε και— από μακρόν—έπαρνε στα μάτια της μορφή ιδανική), χωρίς γλώσσα, η περιήφανη αυτή γυναίκα, άμλητη και πάντα ντυμένη στ' άσπρα, όλόκληρες βδομάδες, μήνες πές, έμενε όλομόναχη μέσα σέ μιὰ πάστρα και μιὰ τάξη άληθινά γερμανική, κάτω από τὰ κεραμίδια του σπιτιού, στους σταύλους των άγγελιδών όπου το πάτομα έκαιπε κυριολεκτικά, στα χοιροστάσια, όπου τὰ γουρούνια ποτολοιούσανε την άγνωστη στη Ρωσία άλήθεια, ότι το γουρούνι είναι πολύ παστροκό ζώο. Τὰ βράδνα τὰ περνούσε κοντά στη λάμπα με τὰ βιβλία, άλαφιασμένη, και τ' άφτιά πάντα τεντινόσαν στους ύποπτους θορούβους μήν πὰς κ' είναι το κουνό του άμαξιού του Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς (που τότες πιά έγινε όλοτελα Φιόντρο Φιοντόροβιτς, ένεκα η περίπτωση) η κρυφπατήματα που προμηθούσανε πογκρόμ για να καταστρέψουν τη γερμανίδα. Το χειμώνα, κατά τὰ σουρουπάματα, τὰ γράγια των λυζιών στο χιόνι, τραβούσανε σέ μάκρος: η φράου Λεοντίνα πήγαινε ίσια, ήσχη, με το κεφάλι άλαφρογεμμένο στα μπρός, τὰ χέρια οριμένα πίσω όχι κατά το ρούσικο σύστημα.

Ο Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς—Φιόντρο Φιοντόροβιτς—ερχότανε πάντα άβρανα, με το σκοτάδι, ρώταε για τις γεννημένες γελάδες και τις άγέννητες, έφερε μιὰ βόλτα με το φανάρι στο χέρι το νοικοκυριό, έλεγε τὰ πολιτικά νέα μουμοιοριστιά, έβγαζε συμπεράσματα χωριστής ειρήνης—ύστερα άνοιγε τον πέτινο χαρτοφύλακά του και καθότανε στο γραφείο του γιομάτο χαρτιά με το μπλε και κόκκινο μολύβι διαρκώς στο χέρι του:—είτανε πολύ άπασχολημένος, βιαζότανε πολύ. Πριν πέσει να κοιμηθεί, κρυφά από τη φράου Λεοντίνα, έβγανε από την τσέπη του το ρεβόλβερ και τώβανε από κάτω από το προσκέφαλό του. Το πρωί πήγαινε στο Δημαρχείο του χωριού, έβρισκε το γραμματέα, κ' έπιανε μαζί του χωρατό προσπαθώντας να μιλεί ρούσικα χωρίς ξενική προφορά. Το μεσημέρι, ύστερ' από το φαί, χωρίς να πέσει να άναπαυθεί κατά τη γερμανική συνήθεια ός που τὰ σεβριόσουν τον καφέ, ξεκολουθούσε το δρόμο του, με τ' άμάξι, παρακάτω, χώνοντας τη γρηλι του μύτη μέσα στο γιανιά της γούνας του—κ' η φράου Λεοντίνα έμνησκε όλομόναχη. Σέ τέτοιες μέρες, το βράδυ τραβούσε τους σύρτες με έξαιρετική επιμέλεια και με έξαιρετική έγνοια επιθεωρούσε τις κλειδωνιές—κλειδωνιές και σύρτες—το μόνο ρούσικο στο νοικοκυριό της, γιατί στη Γερμανία δεν υπάρχονε στη ζωή του χωριού, ληστές, κλειδωνιές και σύρτες. Έτσι περνούσαν οι βδομάδες και οι μήνες. Για έργατες είχε Τάταρους, άνθρώπους πιο τίμιους από τους Ρώσους, που όπως κ' εκείνη μιλούσανε κακά τὰ ρούσικα: μ' αυτούς συνεν-

νοούνταν θανάσια—μα οι ρώσοι που καθότανε γάνω άποφεύγανε το «χτήμα της γερομανίδας».

Για τον Αλέξη δεν είχανε είδηση—κάπου εκεί στο μέτωπο πολεμούσε, άξιωματικός του ποροβολικού. Η Σούρα Μπελοζέρσκαγια άφισε την Ακαδημία στην άρχη του πολέμου. Στο σπίτι του Μπίτνερ ούτε μιὰ φορά δέ φάνηκε—κάποτε από το Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς η φράου Λεοντίνα έμαθε πώς η Σούρα μπηκε σέ ύληφρεσία, στην ίδια γουμπέρνια που ζούσανε κ' αυτοί, ός διευθύντρια του γαλακτοκομικού σταθμού, πώς με κάποιονε τάρτιασε στο βουτυροκομείο κ' έχει δυο παιδιά, δυο κοριτσάκια και πώς το ένα από δαύτα είναι τυφλό.

Μα νά την άνοιξη, μέσα στον άναβρασμό της επανάστασης των σοσιαλδημοκρατών, η φράου Λεοντίνα πήρε ένα γράμμα από τη Σούρα. Η Σούρα παρακαλούσε τη φράου Λεοντίνα να πάει σ' εκείνη, όσο μπορούσε γρηγορότερα, για μιὰ πολύ σπουδαία υπόθεση. Η φράου Λεοντίνα της άπάντησε πώς θα πάει της Αγίας Τριάδος, ήμέρα πολύ τιμώμενη από τους Γερμανούς.

Έπρεπε να κάνει έξηντα βέρστια (*) δρόμο. Η φράου Λεοντίνα παράγγειλε να ζέψουνε κατὰ το χάραμα το κάρρο, γιατί με τ' άμαξιά θάταν επικίνδυνο να ταξιδέψει. Βγήκε τὸ άσπρο τῆς φρέμα, με ναντελωτό μαντήλι στο κεφάλι και με γορζό λεπτό έπανωφόρι με κονκουλίσια για τη σόνη—που το είχε φέρε κ' αυτό από τη Γερμανία. Στα χέρια της φορούσε άσπρα γάντια και κρατούσε όμπρέλα. Χαμογελούσε στον ήλιο που άνάτελλε. Έκοψε και τούδωκε το κλειδί για να πάρει κ' άλλη βρώμη για να μη λείψει. Ο Τάταρος ρώτησε που θα πάνε και τούπε. Μα εκείνος έδειξε άμέσως ξάφνισμα:

— Όχι καλό πάει εκεί—τῆς ειπε.

— Γιατί; ρώτησ' εκείνη.

— Δεν κάνει—άποκριθήκε ο Τάταρος.

Η φράου Λεοντίνα σούφρωσε τὰ φρούδια της. Κάθισε άπάνω στο ντυρούσι με τη βρώμη και κινήσανε μέσ' από τὰ ρούσικα τὰ χωριά, με τὰ κελαιδιόματα των κορδαλών. Σωπαίνανε. Μεσοτρατίς η φράου Λεοντίνα άνοιξε το καπίστρι που έπαρνε μαζί της στις έκδρομές κ' έβγαλε μερικάς φέτες από ψωμοτύρι με κ' χοιρομέρι. Έδωσε μιὰ στόν Τάταρο. Έκλεινος χαμογέλασε και τῆς ειπε ξανά:

— Στο σπίτι.

— Έμένα ξαίρει... Δεν κάνει πάει εκεί...

Η φράου Λεοντίνα τούρηξε μιὰ περιήφανη ματιά και από άξιοπρέπεια δέ ρώτηξε γιατί δεν κάνει να πάν εκεί...

Τώρα είχαν άφισει πιά πίσω τους τὰ χωριά

(*) Ένα βέρστι: 1067 μ.

και την ήλιολουσιμένη μέρα. Σὰ σουρούπωσε, κ' ο ήλιος έφρηχνε πλάγιες πυρρές άχτινες, φτάσανε στο χωριό που είτανε το βουτυροκομείο. Κανείς δέ βγήκε να τους άπαντήσει. Η φράου Λεοντίνα χτύπησε στο παραθύρο για να ρωτήσει που έμενε η Σούρα Μπελοζέρσκαγια: πρόβαλε τότες ο παλιός της γνώριμος άγρονομός-βουτυροκόμος κ' άμέσως χάρηκε για να ξεπροβάλλει μιὰ άλλη γυναίκα:

— Ζητάτε την Αλεξάντρα Ίβανόβνα; ρώτηξε. Έδώ, άπ' αυτή τη σκάλα, στη μικρή κάμαρα.

Η φράου Λεοντίνα άνεβήκε. Μέσα στην κάμαρη έκλαιγε ένα παιδάκι και κανείς δεν άπάντησε. Οι λοξές κόκκινες άχτινες φέρνανε μιὰ κάποια θολούρα κ' άνησυχία μέσα στην κάμαρη, χτυπούσαν άπάνω σ' ένα ζουλιμένο σαμοβάκι και σπάνανε άπάνω του. Μέσα στην κάμαρη μύριζε φρεσκοψημένο μαύρο ψωμί και φρασιές—η συνειδημένη μυρωδιά των ρούφρασιές—η συνειδημένη μυρωδιά των ρούφρασιές. Η Σούρα βγήκε από τη σικον φτωχόσπιτον. Η Σούρα βγήκε από τη διπλανή κάμαρα με μιὰ λεκάνη στο χέρι. Είδη τη φράου Λεοντίνα κ' άρχισε να τῆς μιλεί σά νάχανε χιές μόλις χωριστεί.

— Χαίρετε, Λεοντίνα Κάροβνα, καθήστε. Νά χύσω μιὰ στιγμή τη λεκάνη.

Η φράου Λεοντίνα σκεκότανε στην πόρτα περιμένοντας. Η Σούρα γύρισε, έκλυνε τὰ χέρια της στο λαβωμένο, άπάνω από τον κουβά κ' έκατσε κοντά στο τραπέζι.

— Πρέπει να ξηγηθούμε, Λεοντίνα Κάροβνα—ειπε. Μου φάνεται πώς κ' οι δυο μας υποφέρουμε πολύ. Έγινε μιὰ επανάσταση που κατάστρεψε όλες τις πρόλπες. Για μένα είναι άνυπόφορο να ζω μέσα σέ μιὰ τέτοια ψευτιά. Τὰ κοριτσάκια αυτά που γέννησα είναι παιδιά του Γοτφρήδ. Κρίνετε μόνη σας—εγώ, περσότερο από σάς, έχω δικαίωμα να λέγομαι γυναικα του.

Η φράου Λεοντίνα διάκοψε τη Σούρα με μιὰ προσταχτική κίνηση του χεριού της. Μήλησε, άσφαλώς για πρώτη της φορά, τόσο σωστά τὰ ρούσικα:

— Ναι, θα τὰ πούμε οι δυο μας. Μα πρώτα, προτού μιλήσω μαζί σας, πρέπει να κουνεντισώ με το Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς. Σας περιμένω στο σπίτι. Καλή άντάμωση.

Ολόγισα και με άξιοπρέπεια που τίποτα δεν είταν ίκανό να λειιάσει, η φράου Λεοντίνα βγήκε από το δωμάτιο. Ο άμαξιάς περίμενε χωρίς να ξεξέψει. Έκατσε στο κάρρο, και τούπε:

— Στο σπίτι.

Κινήσανε σιωπηλά. Ο ήλιος έδωσε και το σουρούπο είχε χρώμα λιλά. Η νύχτα έπεσε γρήγορη, καθώς πάντα το Μάη. Στα λειβάδια τὰ πουλιά άναφτερώσανε. Μεσοστρατίδια άκούσανε πίσω τους ποδοβολήτο άλόγου: είταν ο Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς που έφτασε

καλπάζοντας. Ο Τάταρος σταμάτησε τ' ἄλογα. Ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς, σιωπηλός, χωρίς νὰ ξεστομίσει λέξη, ἔπεσε κατὰ γῆς, μπρόμπα μέσα στὴ σκόνη τοῦ δρόμου.

Ἡ φράου Λεοντίνα εἶπε γεγραμμένα:

— Σῆκο Γοτφρήδ. Μὴν ξεπέριτες μπρός στο Ἰαδδ. ρδίνωφ—καὶ πρόσταζε ρούσιζα τὸν Τάταρο: Μπρός!

Ὁ Τάταρος καμτίσκιωσε τ' ἄλογα. Φτάσανε στὸ σπίτι. Ὅλη τὴ νύχτα δὲν ἔσβυσε τὸ φῶς στὰ παράθυρα τῆς φέριμας Μπίντερ. Ὅλη τὴ νύχτα ὁ Τάταρος τὴν πέρασε στὸ παράθυρο, κατὰζώντας τὸ φῶς, κρυφακούοντας... Τὸ πρόσωπό του εἶταν σκεφτικό καὶ θλιμένο καὶ στὰ μoustάκια του ἔκατσε δροσιὰ. Στὶς κίμαρες εἶταν ἀπόλυτη ἡσυχία. Ὁ Τάταρος κρυφοκίταζε: ὅλη τὴ νύχτα ἡ φράου Λεοντίνα τὴν πέρασε ἀκίνητη στὴν πολυθρόνα, χωρίς οὔτε μιὰ γριμάτσα τὰ ζαρώσει τὸ πρόσωπό της, μετὰ τὸ κεφάλι ἀναγερόμενο καὶ τὰ πόδια τεντωμένα. Στὶς ἔξη σηκώθηκε, καὶ μετὰ τὰ κλειδιά στὸ χέρι πήγε στὸν δρομῶνα. Ἀρχισαν οἱ φροντίδες οἱ καθημερινές. Ὁ Τάταρος δὲν κατέβαζε τὰ μάτια του ἀπὸ τὴ φράου Λεοντίνα.

Ὁ Τάταρος εἶναι ἐντελῶς ἐπεισοδιακὸ πρόσωπο. Ἡ οὐσία τοῦ δεύτερου κεφαλαίου εἶναι πῶς τὸ πρῶο ἔφτασε ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς. Προσπάθησε νὰ γονατίσει, νὰ ζητήσει πλάγια, ἤθελε νὰ κλάψει, βεβασιάζοντας πῶς—ὅπως καὶ νάναι, ἡ Λεοντίνα εἶτανε τὸ καλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του, ἡ νεότης του, ὁ δρόμος του στὴ ζωὴ. Ἡ φράου Λεοντίνα δὲν τὸν ἄφρισε οὔτε νὰ γονατίσει, οὔτε καὶ νὰ κλάψει. Τὸν ἄφρισε νὰ τῆς φιλήσει τὸ χέρι, καὶ τότε:

—Τὰ παιδιά τῆς Ἀλεξάντρας εἶναι παιδιά σου, Γοτφρήδ. Ἐμεῖς θὰ πεθάνουμε, αὐτὰ πρέπει νὰ ζήσουν: πρέπει νὰ σκεφτοῦμε γιὰ δαυτὰ. Οἱ δυστυχίες μας, πάνε, πέρασαν. Ἐγὼ δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνη στὴν παιδαγωγικὴ ἱκανότητα τῆς Ἀλεξάντρας, στὸ πᾶν της βρωμιάνε φασαῖες καὶ ὁ κουβάς μετὰ τὰ ξεπλύματα βόσκεται ἐκεῖ πού ψήνεται καὶ τὸ ψωμί. Ἐοὐ ἔχεις τὰ ἴδια δικαιώματα ἀπάνω στὰ παιδιά ὅπως καὶ ἡ Ἀλεξάντρα. Κι' ἀπάνω νὰ τῆς τὰ πάρεις καὶ νὰ τὰ δώσεις σὲ μένα. Τὰ παιδιά ποτε δὲ θὰ μάθουνε ποιὰ εἶταν ἡ μάνα τους—καὶ ἔγὼ θὰν τ' ἀναδηρῶξω ἄξια τοῦ πατέρα τους. Μπορεῖς νὰ μὴν ξαναγορίσεις ἐδῶ, Γοτφρήδ, ὅπου νὰ μοὺ φέριες τὰ παιδιά. Πῆς τὸ τῆς Ἀλεξάντρας!

Τὸ μόνο φάλτσο σ' αὐτὸ τὸ λόγο τῆς φράου Λεοντίνας, εἶτανε πῶς δονομάτιζε τὴν Ἀλεξάντρα ὄχι φράου μὰ φρουιλάν: δεσποῖνε Ἀλεξάντρα! Σὰν τᾶπε αὐτὰ, ἡ φράου Λεοντίνα, πήγε στὸ σταῦλο τῶν ἀγελάδων—καὶ ἐπειδὴ κόντευαν οἱ ἔφρα, ἔτοιμάζανε στὴν τραπέζα-ορία γιὰ δεῖπνο.

Πέρασαν βδομάδες καὶ κανεὶς δὲ φάνηκε

στὸ χτήμα. Καμμιά εἶδηση δὲν ἀκούγονταν. Καὶ τότες ἦρθε ἡ Σούρα μετὰ τὰ δυὸ παιδιά της, τὴν ξεστομισμένη Ἄννα καὶ τὴ στραβὴ Μαρία. Ἡ φράου Λεοντίνα βγήκε νὰ τοὺς προῦπαντίσει. Φίλησε τὰ κοριτσοῦλα στὸ μέτωπο καὶ πρότεινε μ' ἓνα κίνημα τσο καὶ ζωηρό—ὄχι ρουσιζο—τὸ χέρι στὴ Σούρα. Μπήκανε μέσα. Ἡ φράου Λεοντίνα σήκωσε στὰ χέρια της τὴ στραβὴ Μαρία. Οἱ δυὸ γυναῖκες εἶτνε συγκεντρωμένες στὰ παιδιά: Τὰ πλύνανε, τὰ ταῖσανε καὶ τὰ βάσανε νὰ κοιμηθοῦνε. Τότες ἡ φράου Λεοντίνα φώναξε τὴ Σούρα στὴ σάλλα, κοντὰ στὰ ροδόδεντρα. Τὴν παρακάλεσε νὰ κάτσει καὶ τῆς εἶπε:

—Σὰς ἀκούω!

—Ναί—ἀρχισε ἡ Σούρα—πρέπει νὰ πάρουμε ἀπόφαση γιὰ ὅλα. Ὁ Γοτφρήδ περνάει τὴν περίοδο ἐκείνη πού οἱ ἄντρες ἀνσηχόουνε μπρός στὰ γεράματα τους—ὁμως ὁ Γοτφρήδ εἶναι ἓνας μ.π.ο.υ.ρ.ε.ο, σωστός γεροῦν ἀστός. Ὁ Γοτφρήδ μοῦπε γιὰ τὴν ἀπόφασή σας. Ἐγὼ ποτές μου δὲ θὰ τὸ δεχόμουν. Μὰ ὁ Γοτφρήδ μετὰρήθησε. Τὸ ξαίρετε πῶς τάφτιασε μετὰ ἄλλη γυναῖκα, μετὰ τὴ γυναῖκα τοῦ τοιφιλιά Σολοβίωφ πού βρισκεται στὸ μέτωπο; Τοῦ ἔδωσα τὰ καλύτερά μου χρόνια. Ἐμεῖς εἴμαστε καὶ οἱ δυὸ μας ἀπαρτημένες γυναῖκες—ἐμεῖς, εἶμαι βέβαια, θὰ βροῦμε τὸν τρόπο νὰ εἴμαστε καλές ἢ μιὰ γιὰ τὴν ἄλλη.

—Μίλησε τώρα ἡ Λεοντίνα:

—Τὰ παιδιά θὰ μέινουν σὲ μένα, γιὰ πάντα—ἔσεῖς λημονεῖστε τα, ἐγὼ θὰ εἶμαι μάννα τους, ἀλλὰ ἔσας καθόλου δὲ σὰς διώχνω. Σεῖς πρέπει νὰ συνεχίσετε τὶς σπουδές πού διακόψατε, θὰ πάτε πάλι στὴ Μόσχα, καὶ ἔγὼ θὰ σὰς βοηθῶ, ἐγὼ καὶ ὁ Γοτφρήδ. Θὰ γίνετε ἀγονόμος.

Ἡ Σούρα τῆς ἀποκρίθηκε:

—Ναί, θὰ σὰς ἀφρίσω τὰ παιδιά. Δὲ θὰ μιλήσουμε τώρα γιὰ ἀπονιά—ἔσεῖς τὸ ξαίρετε πῶς ἄλλο δὲ μοὺ μένει παρὰ νᾶβγο στοὺς δρόμους γιὰ διακονία. Μετὰ διώξαν ἀπὸ τὴν ὑπηγεσία. Τὶ παλιάνθωπος, τί ἀστός πού εἶναι ὁ Γοτφρήδ!

Ἡ φράου Λεοντίνα εἶπε αὐτοθρά:

—Ὁ Γοτφρήδ εἶναι δικός μου καὶ δικός σας ἄντρας. Ἐξευτελιζόντας τον, ἐξευτελιζετε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σας. Δὲν πρέπει νὰ μιλεῖτε ἔτσι.—Πάμε νὰ κάνουμε ἓνα περιπάτο, ὅσο κοιμᾶνται τὰ παιδιά.

Βγήκανε στὰ χωράφια, στὸ μεγάλο δρόμο. Ὁ ἥλιος καθότανε πίσω ἀπὸ τὰ ὑψώματα καὶ ὁ οὐρανὸς πορφυρώνεταν τόσο πού ἡ ἀτιόσφαιρα ἔπαινε χρώμα λιλά—κόντευε Ἀῦγουστος!

Ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο πέρασε ἓνα ἀμάξι. Μέσα σ' αὐτὸ καθότανε μιὰ γυναῖκα μετὰ λουστρίνα τῆς πόλης (τὰ λουστρίνα ἄστραφταν στὸ ἡλιοβασιλεμα) ὄμορφη, ἄνικα ὄχι πιά νύ. Ὁ

ἀμάξις φόραγε ἓνα σκοφό μετὰ γαυνοφότερα. Ἡ Σούρα μετὰ χαμηλὸ βλέμμα παρακολοῦθούσε τ' ἀμάξι.

—Ναί, αὐτὴ εἶναι—ἡ γυναῖκα πού γιὰ χάρη της μὰς ἀπαράτησε ἐμᾶς ὁ Γοτφρήδ, εἶπε.

Ἡ φράου Λεοντίνα δὲν ἀπάντησε τίποτε. Πήγανε μπροστὰ. Πολλὴ ὥρα πήγανε ἢ μιὰ κοντὰ στὴν ἄλλη σωπαίνοντας. Τότες ἡ φράου Λεοντίνα ρώτησε:

—Σούρα, θυμᾶστε διὰν μέναμὲ ἀκόμη στὴν πόλη, ὅταν εἶτανε μαζί μας καὶ ὁ Ἀλέξης!... Πῶς γένηκε τότες, τὰ γράμματα πού σὰς ἐνοχοποιούσανε νὰ τὰ στεῖλετε πίσω μετὰ τὸ Γοτφρήδ ἀνοικτὰ, ἀφοῦ τοῦ τᾶδωκες πρῶτα καὶ τὰ διάβαζε;

—Τότες, σ' ἔκεινο τὸ ταξεῖδι τοῦ τὰ φτιῶξαμε—ἀπάντησεν ἡ Σούρα.

Περατοῦσανε πάλι σιωπηλές. Ὁ οὐρανὸς εἶχε πιά σκοτεινιάσει ἀπὸ ὄρα, ἡ γῆ γαλάζωσε ἀπὸ τὸν Ἀῦγουστο—κρύωσε. Κοντὰ στὸ χτήμα, στὴν ἀιλόπορτα, ἡ φράου Λεοντίνα εἶπε:

—Ἡ τύχη μὰς ἔκανε συντρόφισσες, Ἀλεξάντρα! Μὰ σεῖς πρέπει αἶρω νὰ φύγετε—γιὰ πάντα. Ἀκούτε; γιὰ πάντα!...

Τὸ φῶς ἔκεινο τὸ βράδυ ἔσβυσε στὴ φέριμα ἀκριβῶς στὶς δώδεκα—μὰ ὁ Σαδδεδίνωφ δὲν κοιμήθηκε ἐκείνη τὴ νύχτα, ἀφορηγαζόμενος στὴν ἡσυχία τοῦ σπιτιοῦ. Στὴν κίμαρη τῆς φράου Λεοντίνας εἶταν σιωπὴ—καὶ πολὺ ἔσθερα ἀπὸ τὰ μεσάνυχτα, ἀπὸ τὴν κίμαρα τῆς Σούρας ἀκούγονταν ἀνακαλητὰ. Ἡ Σούρα ἔλεγε ψαλμοῦδιστα, ὅπως συνεθίζονε οἱ ρούσες μπάμπες(*)—«...κοριτσάκια μου ἀγαπημένα, θυγατεροῦλες μου γλυκές».—Ἡ κίμαρα τῆς φράου Λεοντίνας ἔμεινε σιωπηλή.

Τὸ πρῶο ἡ Σούρα ἔφηνε γιὰ τὴν πόλη, γιὰ νὰ πάρει τὸ τραῖνο γιὰ τὴ Μόσχα. Στὸν ἀποχωρησιακὸ φιληθήκανε. Ἡ φράου Λεοντίνα εἶπε: «Ἐμεῖς συντρόφισσες, Ἀλεξάντρα». Ὑστερ' ἀπάνω μῆνα μετὰ τὶς λασποδρομίες τοῦ Τρυγητῆ, ἦρθε στὴ φράου Λεοντίνα ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς νὰ κλάψει μετὰ γέριμα δάκρυα, νὰ δαρτεῖ, νὰ ξεθυμάνει: ἐκείνη τὴ γυναῖκα πού ζοῦσε μαζί της τὸν τελευταῖο καιρὸ, τὴ γυναῖκα τοῦ χτηματῆ Σολοβίωφ, τὴ σκοτώσανε οἱ χωριάτες, ἀφοῦ τῆς κίψανε τὸ τοιφιλιά. Ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς ἦρθε πεζός, ὄχι καβαλλήρης, στὴ φράου Λεοντίνα, νύχτα, μετὰ σπασμένα τὰ παπούτσια του ἀπὸ τὴ λίσπη τοῦ δρόμου. Τὸ πρῶο πήγε μετὰ τ' ἀμάξι ὁ Σαδδεδίνωφ στὴν πόλη γιὰ τὰ πράματα τοῦ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς καὶ κούβηλεσε τὶς γερομνιές βαλίτσες του. Ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς καθότανε στὸ γραφεῖο του χωρίς νὰ βγαίνει ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὁ Σαδδεδίνωφ φέρον-

τας μέσα τὶς βαλίτσες, εἶδε πῶς ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς βιάται μετὰ τὶς παλάμες του τὸ κεφάλι, σκεπάζοντας μετὰ τὰ δάχτυλα τὰ μάτια του μπροστὰ στὸ γραφεῖο πού δὲν εἶχε ἀπάνω κανένα βιβλίον.

***

Τὸ ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΟΥ ΔΙΗΓΗΜΑΤΟΣ εἶναι τὸ κεφάλαιο τοῦ συμπέρασματος. Τοποθετεῖται μέσα στὰ δεκάχρονα τῆς ρούσικης ἐπανάστασης πού φαίνεται σὰν ἓνας αἰώνας μέσα στὶς γεωλογικὲς ἐποχές. Ἀπὸ τὶς ραγίδες τῶν ἐποχῶν ξεπετινιὰ νέα ποτάμια καὶ τὰ παλιὰ χάνονται μέσα σὲ ἀβύσσους...

Μὲ τὰ λασποδρόμα τοῦ Τρυγητῆ γύρισε στὸ χτήμα καὶ ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς. Ἡ Ἐπανάσταση θεώρησε τὸ χτήμα ὑποδειγματικὸ νοικοκυριό—εἶτανε ὄλο-ὄλο δώδεκα ντεσπίνες(**) γῆ—καὶ οἱ γεροῦν εἶχαν στὸ χτήμα τους. Ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς σὰ γύρισε οὔτε μιὰ φορὰ δὲ βγήκε ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ χτήμα, μὰ οὔτε καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ὁ,τι εἶταν σωτήριο γιὰ τὸ ρῶσσο, γιὰ τὸ γεροῦν εἶτανε θάνατος. Ἡ ἐπανάσταση τὸν τᾶσισε. Χανότανε τ' ἄλλα, τὸ ψωμί, τὸ κρέας, τὸ φῶς, τὰ χρήματα, ῥιμάζανε οἱ δρόμοι, τὴ φωνὴ ἀντικατατίστανε τρομαγμένα μουρμουρητὰ, ἡ ὑγεία σφυροκοποῦνταν ἀπὸ τοὺς τύφους, τὰ λόγια ὑποχωροῦσαν στὰ ἔργα: Ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς σὰν τῆκανε νὰ μιλήσουνε μπροστὰ τὸν γιὰ τὴν Ἐπανάσταση, ριζόντανε πὸ κρεββάτι του καὶ ἀρρώστανε γιὰ κίμποσες μέρες. Ἀλλάξε ὄψη ἀπὸ τὸν πόνο σὰν εἶδε τὸ καινούργιο φύλλο τῆς ἐφημερίδας του μετὰ τὴ νέα ὀρθογραφία... Αὐτὸς εἶχε διαβάσει πολλὰ καὶ διάβαζε καλὰ ρούσιζα. Θυμᾶταν ἀπὸς τὸ Σσεδρίν(**) καὶ κίθε μέρα διάβαζε τὸ «Ρῶσσιζα Νέα»(***) καὶ ἡ φράου Λεοντίνα κρατοῦσε ταχτικά τὴ σειρά τους. Νὰ περιγράψουμε τὸ ρυθμὸ τοῦ καιροῦ του πού σταμάτησε τὸν Τρυγητῆ τοῦ 1917;—δὲν ἀξίζει τὸν κόπο, δὲν ἀξίζει νὰ συζητιέται ὁ καιρὸς τῶν γερόντων πού κλαῖνε γιὰτὸ ὁ καιρὸς τῶν κρηθένιος καὶ χωρίς ζάχαρη, πού ἀπαγγέλλουνε κομμάτια ὀλόκληρα ξεστήθου ἀπὸ τὸ Σσεδρίν, ψαλμοῦδιστα, σὰν ἀίρεται κρηθιστιανοί. Ἡ φωνὰ τῶν γερόντων αὐτῶν δὲ μορεῖ παρὰ νὰ μουλιάζει. Κ' ἔτσι μέσα στὴν πᾶστρα τοῦ νοικοκυριοῦ τῆς φράου Λεοντίνας μερδευτήκε ἡ μνηροῖδι τῆς γεροντικῆς ἀφροντισίας, κρεσεδίνωνε σπιβαλιῶν καὶ πρόστυχου καινοῦ.

(*) Ἡ ντεσπίνε—δεκάδα—εἶναι ἓκα στρέματα ἀπάνω-κάτω.

(**) Σσεδρίν, ρῶσσος σατυρικός τοῦ 1860—70.

(***) Ἐφημερίδα τοῦ φιλελεύθερου κόμματος, πού βγαίνει στὴ Μόσχα.

(*) Μπάμπα, τὸ θηλυκὸ τοῦ μουζίκου. Σημαίνει: χωριάτσα, γυναῖκα τοῦ λαοῦ.

“Ολοι φύγανε από το χτήμα έξω από τον Τάταρο Σαδδερόνιοφ. Εκείνος και η φράου Λεοντίνα βαστούσαν το νοικοκυριό. Η φράου Λεοντίνα έγραφε ένα κοστούμι από προσιά, για να τὸ φορέι όταν έβγανε στην αλλη τὸν ζῶον. Τὰ κορτσάκια μεγάλωναν. Η φράου Λεοντίνα τ' ἀνάθρεφε. Ὁ Τάταρος Σαδδερόνιοφ ήταος περσότερες λέξεις γερμανικὲς παρὰ ρουσίικες. Τὰ κορτσάκια μιλούσανε γερμανικά και τὸ ἴδιο κακὰ ρουσίικα και τατάρικα. Τὸ μικρότερο κορτσάικι είχε ἀπὸ γεννησιμιού του καταροράχτες στὰ μάτια. Δὲν έβλεπε τίποτα. Καί τὰ δυὸ κορτσάικια εἴτανε ἀληθινὰ «μαϊντ-χεν» (*). Αὐτὴν ἀκορβὸς τὴν έποχή, παρουσι-αστήσανε τὰ δεύτερα παιδακίσια χνάγια ἀπὸ λύζια: τὸ κοντόβραδο ἢ φράου Λεοντίνα έπαυσε μαζὶ τῆς τὸ μεγαλύτερο κορτσάικι και κατεβαίνανε μετὰ τὰ λύζια τὸν κατήφορο τοῦ Ὁκά. Ὁλοι οἱ δρόμοι στὸ χτήμα σκεπάστηκαν ἀπὸ χιόνι.

Ἐκείνη τὴ χρονιά έπερτε πολὺ χιόνι και σκέπαζε τοὺς δρόμους. Καί τὸ πρῶι εἴταν ἀνάγκη νὰ ξεχώνουνε τὸ σπίτι φτιάνοντας ὀλογύρω προχῶματα ἀπὸ χιόνι. Ὁλάκερες βδομάδες ἀνθρωπος δὲν πατοῖσε στὸ χτήμα. Στὸ σπίτι δὲ ζεσταίνανε ὄλες τὲς κάμαρες. Ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς καθότανε μέσα στὸ γραφεῖο του μετὰ τὲς κετσεδένιες μπότες και τὴ γούνα, σκυμμένο ἀπάνω ἀπὸ τὸ Σεδριν και γεμάτος γένια. Κάποτες ήρθε μιὰ μπάλια ἀπὸ τὸ γειτονικὸ χωριὸ κ' εἶπε πὸς ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ φανίζονταν ἀνθρωποφάγοι και ξεσηκῶ-νονταν ὁ κόσμος ἀπ' τὴν πείνα και πὸς σκοτώ-σανε τὸν κομισάρο (**). Τοῦ φάνηκε τόσο μακρινὸ σὰ νάκουγε τὴ φράου Λεοντίνα νὰ διαβάζει στὰ παιδιὰ γιὰ τὸν Ρομιασῶνα Κροῦσο.

Καί ξάφνου, τότες, ἔν' ἀπομεσήμερο, ὀλόσια ἀπάνωθε ἀπὸ τὸ χιονισμένο προχῶμα, φάνηκε νὰ περνάει ἕνα ἔλικηδρο μετὰ δυὸ ἄλογα πὸν στάθηκε μπρὸς στὸ κεραμιδιωμένο σπίτι. Ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ ἔλικηδρο βγήκε—ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς—τέτοιος, ὅπως εἴταν στὰ νειάτα του, ἔδω και εἴκοσι χρόνια, ὅτι εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὸ Χάλλε, ζωηρὸς και ἀντρεωμομένος. Στὴν ἔμπασιά έβγαλε τὴ γούνα του και παρουνιά-στηκε μπρὸς στὴ φράου Λεοντίνα μετὰ μιὰ μαθη φορεσιά και κίτρινα παπούτσιαι, ξου-ριμένους, στρογγυλοκέφαλος, μετὰ γριπὴ μῆτη—τέλειος γερμανὸς.

—Δὲ μετὰ ἀναγνωρίζεις;—ρώτηξε γερμανικά. Ὁ Ἄλέξης Μπίτνεγ; ὁ ἀνεμιὸς σου!

Στὴν πόρτα πρόβαλε τὸ κεφάλι του, ὁ κα-θαιτὸ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς, μετὰ τὴ γούνα στὴν πλάτη και τὲς κετσεδένιες μπότες φορεμέ-νες ἀπάνω ἀπὸ τὸ σόβρακο.

—Μπολσεβίκος;—ρώτηξε φωναχτά, ὁ κα-

θαιτὸ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς.

—Ναί, κομμουνιστὴς!—ἀποκοιήθηκε ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς Ἄλέξης. Ἐδὼ σήκωσαν ἔπαγιάσταση ἀπ' τὴν πείνα!

Ὁ καθαιτὸ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς ἔκατσε στὴ μεσάνυχτη πόρτα, χαχάνισε και μυτηρί-ξε. Στὸ τέλος εἶπε χαχανίζοντας:

—Ὅσον ἀπὸ δὸ!—κ' ἔκλεισε χτυπώντας τὴν πόρτα.

—Μὴ δίνεις προσοχή, Ἄλέξη!—εἶπε ἡ φράου Λεοντίνα.

Στὴν ἔμπασιά τρέξανε τὰ κορτσάικια κρα-τώντας τὸνα τ' ἄλλο.

—Νὰ τὰ παιδιὰ μου, εἶπε ἡ φράου Λεον-τίνα.

Ὁ καθαιτὸ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς δὲ βγή-κε διόλου ἀπὸ τὸ γραφεῖο του, κορμένους μέ-σα. Τὸ ἔπιλοιο τῆς μέρας πέτασε μετὰ χωρα-τὰ μετὰ τὰ παιδιὰ. Τὸ βράδυ ἡ φράου Λεοντίνα κ' ὁ Ἄλέξης καθήσανε στὸ ἴδιο ἐκεῖνο ντι-βάινι πὸν ὅταν εἴτανε στὴν πόλη βρισκότανε στὴν κάμαρη τοῦ Ἄλέξη. Ἀρχίσανε νὰ θυ-μονῶνται:

—Ὅλα περασμένα—εἶπε ἡ φράου Λεοντί-να. Μὰ ἐγὼ ἔχω παιδιὰ. Πάει νὰ πεί: ὄλα ἔμ-πρός, γιατί ἐγὼ ἀναθρέφω ἄξιους ἀνθρώπους.

Ὁ Ἄλέξης πήρε τὸ χέρι τῆς φράου Λεον-τίνας και τὸ φίλησε μ' εὐλάβεια.

—Μπορῶ, σὰν τὸν παλιὸ καριό, ν' ἀπιθῶ-σω τὸ κεφάλι μου στὰ γόνιτά σου; Μπορῶ νὰ μιλήσω μετὰ μιὰς ἀνοιχτά;

—Ναί, εἶπε ἡ φράου Λεοντίνα.

Ὁ Ἄλέξης δὲν ἀπίθωσε τὸ κεφάλι του στὰ γόνιτά τῆς... Τράβηξε τὸ κεφάλι τῆς ἀπάνω στὸ στήθος του—τὸ ψαρὸ πὰ κεφάλι τῆς—τὸ σκέπασε μετὰ τὰ χέρια του κ' εἶπε σιγὰ-σιγὰ:

—Λεοντίνα. Τὰ ξαίρω ὄλα. Ἀπάνησα τὴ Σούρα Μπελοζέρκαγια, αὐτὴ μοῦ διηγήθηκε γιὰ τὰ παιδιὰ σου... Δὲ θέλω νὰ πῶ τίποτα. Προσκυνῶ τὴν παληκαριά σου. Αὐτὰ τὰ παι-διὰ μοιροῦσανε νάνα δικὰ μου—τὸ ξαίρεις αὐτὸ;

—Ναί, ξαίρω—εἶπε ἡ φράου Λεοντίνα.

—Καί ξαίρεις;—τόρως, ἔπειτα ἀπὸ δέκα χρόνια, μοῦ φάνεται πὸς κάποτε εἶχαμε κά-ποιο ρομάντσο ἐμεῖς οἱ δυὸ, πὸν καθόλου δὲν τῶξαιρα, τότες... Ἔτσι εἴτανε;

Ἡ φράου Λεοντίνα, ἔσφιξε τὸ κεφάλι τῆς ἀπάνω στ' ἀστήτη τοῦ Ἄλέξη κ' ἀποκοιήθηκε ὄχι ἀμέσως:

—Ναί, ἔτσι εἴτανε—εἶπε σιγὰ-σιγὰ.

Ὁ Ἄλέξης ζήτησε μετὰ τὰ χεῖλια του τὰ χεῖ-λια τῆς φράου Λεοντίνας. Τὰ χεῖλια τῆς φράου Λεοντίνας ἀνατρίχλασαν. Σηκῶθηκε κ' ἔ-πιασε τὴ ζώνη τοῦ ἄσπρου τῆς φορέματος. Ὁ Ἄλέξης σηκῶθηκε κ' αὐτὸς. Κῦταξαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο τους, ὅσο πὸν ὁ τελευταῖος γύρισε ἄλλοῦ τὸ κεφάλι του.

—Εἶναι ἀργά, πῶ νὰ κοιμηθῶ μετὰ τὰ κορι-

τσάικια—εἶπε ἡ φράου Λεοντίνα και χαμογέ-λασε. Στὸ χτήμα ἔδω ζεῖ ὁ Τάταρος Σαδδε-ρόνιοφ. Ζεῖ κοντὰ μου τριάντα χρόνια. Μ' ἀ-γαπάει, ἐγὼ τὸ ξαίρω—Μὰ αὐτὸς ξαίρει...

Ἡ φράου Λεοντίνα ἐσόπασε:

—Ἄκου!... και πὸν βρισκεται ἡ Σούρα;

—Ἡ Σούρα εἶναι στὴ Μόσχα. Κάθε βράδυ πάει μετὰ τὸ τράκι, ἀπὸ τὸ ἕνα προάστειο στ' ἄλ-λο, στὲς ἔργατικὲς λέσχες και κάνει ἐκεῖ διαλέ-ξεις γιὰ τὴν καινούργια ζωὴ, γιὰ τὴν δημο-φιλία τῆς, γιὰ τὴ σοβιετικὴ φιλολογία. Πρέπει νὰ γράφει και σίχους. Ὁ ποδόγυρος τοῦ μα-κροῦ φουστανιού τῆς εἶναι, δὲν ξαίρω πὸς—πάντα ὄργος. Εἶναι πολὺ καλὴ, πολὺ γνωστι-κὴ και πολὺ δυστυχισμένη γυναίκα...

—Ἐγὼ κ' αὐτὴ εἴμαστε συντροφίισες—εἶπε ἡ φράου Λεοντίνα. Μὰ δὲ θέλω νὰ τὴν ἰδῶ. Καληνύχτα!

Τὸ πρῶι ὁ Γοτφρήδ Γοτφρήδοβιτς Ἄλέξης ἔφυγε.

Τὸ χεῖμῶνα τοῦ εικοσιἔξη-εικοσιεφτά, στὴν ἔξαιρετικὴ τρίτη δεκαετηρίδα τοῦ ρουσίικου εικοστοῦ αἰῶνα, στὰ δυὸ ζευγάρια τὰ χνάγια ἀπὸ λύζια προστέθηκε και τρίτο. Τὸ χεῖμῶνα τοῦ εικοσιπέντε-εικοσιἕξι, ἡ φράου Λεοντίνα ἀφοῦ πούλησε μιὰ γελάδα και τοὺς χοίρους, πῆγε μετὰ τὴ μικρὴ τυφλὴ Μαρία στὴ Μόσχα. Ἐκεῖ ὁ καθηγητὴς Ἄουεμπιαχ ἔκαμε τῆς μικρῆς ἐγκλείρηση κ' ἡ Μαρία εἶδε τὸ φῶς στὸν ἑνδέκατο χρόνον τῆς ζωῆς τῆς, εἶδε τὰ πρόσω-πα τῆς ἀδελφῆς και τῆς μάνας τῆς πὸν ἤξαι-ρε ψηλαφητὰ εἶδε τότες πὸν πρῶτη φορὰ ἄ-νοιξε τὰ μάτια τῆς, πὸς τὸ πρόσωπο τῆς φράου Λεοντίνας εἴτανε γιομάτο ρυτίδες ἀπὸ γε-ρούματα και—εὐτυχία. Ἡ μάνα κ' ἡ κόρη γυ-ρίσανε στὸ χτήμα: Στ' ἀγνάκια ἀπὸ τὰ λύζια προστεθήσανε και τρίτα.

...Τρία χνάγια ἀπὸ λύζια κατεβαίνανε τὸν κα-τήφορο στὸν Ὁκά κ' ἀπὸ κεῖ πᾶνε πίσω τὸν ἀνήφορο. Τὰ χνάγια πᾶνε ἴσια σὰν τὸ πέταμα τῆς σαίτας. Περάσανε τρεῖς γυναίκες μετὰ τὰ λύζια: μιὰ γριὰ και δυὸ κορτσάικια. Ἡ μέρα εἶ-ναι δεκεβριάτικη, παγωνιά, πέφτει χιόνι σκλη-ρὸ. Ἡ χώρα τοῦ Ὁκά... Τὸ σούρουπο περνάει στὴ νύχτα—Τὴ νύχτα, ὀπίτα στὰ χνάγια ἀπὸ τὰ λύζια τί περμιένεις; Θὰ περάσει ἡ λύκαινα μετὰ τὰ λυκόπουλα, θ' ἀνέβει τὰ ψηλῶματα, θὰ φέ-ρει βόλτα τὸ «χτήμα τῆς γερμανιάς» και θὰ οὐρλιάσει κιντίζοντας τὸ κεραμιδιὰ.

Μὰ ἔσπερ ἀπὸ τὴ νύχτα θάρτει τὸ χάραμα και θάρβει ὁ ἥλιος, κάθε φορὰ καινούργιος γιατί κάθε νέα μέρα φέρνει και νέα ζωὴ.

Μετάρφραση ἀπὸ τὸ ρουσίικο

Δ. ΧΩΡΑΦΑ

Η ΚΛΕΡΟΝΟΜΙΑ ΜΑΣ

ΣΤΟΝ ΛΗΜΠΚΝΕΧΤ

Σύντροφε Λημπκνεχτ, μάρτυρα, ιδέα, Θεὸν ἢ καρδιά μου πὸς νὰ σ' ὀνομάσει; Θυνητὸς δὲν εἶσα, ζῆς στὴν κάθε ὀραία ὅπου ἀγωνίζεται, ψυχὴ νὰ σπάσει

τοῦ κτήνους τὰ δεσμὰ και νὰ χαρίσει σ' ὄλους τοὺς σκλάβους τὴν εὐδαιμονία, χαρούμενος ὁ κόσμος πὰ νὰ ζήσει στὸν ἔρωτα, στὴ λεύτερη ἐργασία.

ΙΩΣΗΦ ΡΑΦΤΟΠΟΥΛΟΣ

[<Νουμάς>—1919. σελ. 420.]

ΕΡΓΑΤΗΣ

Μιὰ γλώσσα φλόγας και καπνοῦ πετιέται στὸ [σκοτάδι ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ φουρνέλο κ' ὁ ἐργάτης—δαμαστής ρίχνει τὸ κάρβουνο φαγὶ και ξανακλείνει εὐτὺς στὴν ἀτσάλεια φυλακὴ τὸν αἴλο δράκο τοῦ [Ἄδη...

Κ' ἔσπερα, μπροστὰ στὸ σκοτεινὸ φεγγίτη [ἀπουμπιστὸς σφουγγίζοντας ἀτέλειωτα τὸ μαῖθρον ἰδρωτὰ του φουσομὰνὰ και βλαστημὰ και δείχνει τὴ γρο- [θιά του στὸν οὐρανὸ, στὸ φῶς!

ΧΡ. ΕΣΤΕΡΑΣ

[<Νουμάς>—1919. σελ. 532]

LES ÉDITIONS REIDER

7, PLACE SAINT-SULPICE - PARIS-VI

DERNIÈRES PUBLICATIONS

J. JOLINON : LE JOUEUR DE BALLE	12 fr.
E. RICHARD : MARCEAU - LA - ROSE	12 fr.
J. TOUSSEUL : LA VEILLEUSE	12 fr.
AZORIN : ESPAGNE	18 fr.
L. FRANK : LE BOURGEOIS	2 vol. 24 fr.
VANDERVELDE : LE PAYS D'ISRAEL	15 fr.
F. STIEVE : L' ALLEMAGNE ET LA POLITIQUE EUROPEENNE (1890-1914)	18 fr.
E. VERMEIL : BEETHOVEN avec 60 planches en héliogravure, br. 16.50 rel. 22 fr.	

(*) Κορτσάικια, στὰ γερμανικά.

(**) Σοβιετικὸς Διοικητικὸς Ἐπίτροπος.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Στό Βερολίνο, στις 9 του Μάρτη—όπως είχαμε προαναγγείλει—άρχισε τις εργασίες του το Διεθνές Αντιφασιστικό Συνέδριο υπό την προεδρία του ΑΝΡΙ ΜΠΑΡΜΠΟΥΣ, Προέδρου της Έπιτροπής Αμύνης κατά της Δευτής Τρομοκρατίας στα Βαλκάνια. Στο Συνέδριο δήλωσαν ήδη συμμετοχή άπειραίριθμες οργανώσεις εργατών και διανοσμένων από κάθε χώρα, μεταξύ των οποίων και η ομάδα της «ΝΕΑΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗΣ». Το Αντιφασιστικό Συνέδριο δέν εκπροσωπεί κανένα πολιτικό κόμμα. Είναι μόνο ή ζωντανή ένωση όλων των αντιφασιστικών δυνάμεων. Έντονη εκδήλωση της παγκόσμιας διαμαρτυρίας ενάντια στα ανέλευθρα μέτρα και τις τρομοκρατικές διαθέσεις των φασιστικών Κυβερνήσεων. Από τη σχετική έκκληση (πού ξεκινάει της καθυστερημένης της δέν μπορούσαμε στο προηγούμενο φύλλο να δημοσιεύουμε) μεταφέρουμε τα ουσιώδη σημεία:

ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥΣ ΤΟΥ ΦΑΣΙΣΜΟΥ

«Πάνω από εκατό εκατομμύρια άνθρωπος βαρύνει ό ζυγός του φασισμού στην Ιταλία, στην Πολωνία, στα Βαλκάνια.

Η διεθνής απομόνωση των χωρών αυτών, ή ολοκληρωτική κατάπιξη κάθε ανεξάρτητης διανοητικής δράσης, ή προορευτική κάθε προοδευτικής θεωρίας και διδασκαλίας, οδηγούν αναπόφευκτα στην παρακμή του πολιτισμού.

Η πολιτική κατάπτωση είναι άμεση συνέπεια της χτηνώδινης καταπίσης των λαϊκών μαζών και του αποκλεισμού των από τη δημόσια ζωή.

Η φασιστική πολιτική της έπιβουλης και της έδαφικής επέχτασης, αντιπροσωπεύει μια διαρκή άπειλη για την ειρήνη του κόσμου. Γι' αυτό καταγγέλλουμε τό φασισμό ως έχθρο του εκπολιτισμού της ανθρωπότητας.

Κανένας εργάτης, κανένας διανοούμενος, κανένα έλευθερο πνεύμα δέν μπορεί να μείνει αδιάφορο ή ούδέτερο στόν κίνδυνο που αντιπροσωπεύει ό φασισμός για τό μέλλον της ανθρωπότητας. Κανένα σόφισμα δέν μπορεί να δικαιολογήσει την εγκατάλειψη της αντιφασιστικής πάλης.

Σέ κάθε εργάτη, σέ κάθε διανοούμενο, πρέπει να θεθεί τό ακόλουθο ρώτημα:

«Μέ ποιόν είσαι; Μέ τους δήμιους ή μέ τά θύματα; Μέ ποιόν τάσσεσαι; Μέ τους αντιδραστικούς που θέλουνε να μάς ξαναγυρίσουν πίσω στο Μεσαίωνα ή μέ τους ανθρώπους που θυσιάζουνε την έλευθερία και τη ζωή τους για την πρόοδο της ανθρωπότητας; Σ' όποιο κόμμα κι' αν ανήκεις, όποια κι' αν είναι ή εθνικότητα ή τό θεήσκευμά σου, μέ ποιόν είσαι; μέ τό φασισμό ή ενάντια στο φασισμό;»

Τό ρώτημα τούτο πρέπει να θεθεί σέ κάθε άτομο, σέ κάθε κύκλο και σέ κάθε οργανισμό.

«Όλοι οι ειλικρινείς αντίπαλοι του φασισμού πρέπει να έννοθουνε για τό πάλη. Ας αντίτάξουμε στο φασισμό, ισχυρό προμαχώνα συσσωματώνοντας τις δυνάμεις της διεθνούς εργατικής τάξης και τους διανοούμενους τους άποφασισμένους για την πάλη.

Έπειλεί ή οργάνωση της διεθνούς δράσης ενάντια στους εξααιρετικούς νόμους, ενάντια στα ειδικά δικαστήρια, ενάντια στις έξορίες και για την άμνηστία των πολιτικών καταδικών. Η πολιτισμένη ανθρωπότητα ξεγεγίεται με αγανάχτηση ενάντια στο βάρβαρο καθεστώς των φασιστικών φυλακών όπου οι πολιτικοί κατάδικοι φθίνουν μέσα σέ ύπόγεια, σκοτεινά, ύψηλα και βρώμικα μπουντρούμια.

Τό Συνέδριο αυτό θάναι τό συγκεντρωτικό σημείο όλων των έχθρων του φασισμού ενάντια στην Ίερά Συμμαχία των φασιστικών Κυβερνήσεων και των συνεχόνων των.

Δέν πρέπει να γίνει μια άκαδημία όπου θα έκφωνοϋν ώραίους λόγους και θα ίκανοποιείται με την πλατωνική αναγνώριση των κοινών προσπαθειών. Αντίθετα, τό Συνέδριο θάναι μια έντονη εκδήλωση, ή ζωντανή ένωση των αντιφασιστικών δυνάμεων για την πραγματοποίηση των πραχτικών συγκεκριμένων καθηκόντων της πάλης. Τό Συνέδριο θάναι επίσης τό σημείο της άρετηρίας ενός κινήματος πύό πλατιού και πύό βαθιού όλων των αντίπαλων του φασισμού...

Άπευθινόμεστε πρώτα-πρώτα στους εργάτες όλων των χωρών και τις οργανώσεις τους, γιατί ή εργατική τάξη, είναι κατά τη γνώμη μας, ό παράγοντας της προόδου στην ιστορική περίοδο που ζούμε.

Στρεφόμεστε προς τη νεολαία όλων των χωρών, προς τους σπουδαστές και τους νέους εργάτες και τους λέμε: «Ό μεγαλύτερος άριθμός των μαρτύρων της πάλης ενάντια στο φασισμό άποτελείται από νέους καθώς σεις. Θυσίασαν τη ζωή τους για την πρόοδο της ανθρωπότητας. Έπισπεύσετε τον έρχομό της μέρας όπου οι έλπίδες τους θα γίνουνε πραχτικότητες.

Άπευθινόμεστε τέλος προς τους διανοούμενους: "Ας είναι πεπεισμένοι ότι ό φασισμός αντίθεται, όχι μόνο στην οικονομική και πολιτική ανάπτυξη της κοινωνίας αλλά και στην πρόοδο του πολιτισμού και της μορφωτικής ανάπτυξης.

Οι έννομνες αντιφασιστικές δυνάμεις θα φράξουνε τό δρόμο στο φασιστικό χείμαρρο, καταστροφέα των υλικών, έπιστημονικών και ήθικών αξιών της ανθρωπότητας.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑΣ

ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ HENRI BARBUSSE

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΚΑΙΣΑΡΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ: «Ό Παράφρονος αΰλης». (Έκδοση Α. Ι. Ράλλη)—Αθήνα 1929.

Η άναγγελία της έκδοσης της συλλογής του Καίσαρα Έμμανουήλ—πρέπει να τό πό—μ' έκανε να την περιμένο με άρκετό ενδιαφέρο. Έλπίζα πως τό τραγούδι του θα είταν πραχτικά ένας παράφρονος αΰλος στην άγαστη συμφωνία των νευροπαθών ποετών και ή πνοή του στίχου του δυνατός σίφουνας που θα σκορπούσε τη διανοητική κόπρη του Αύγουστου. Και είχα βίσιμα δεδομένα:

Δέν πάλε πολλά χρόνια—στα 1925—δημοσίευσε τον «Πρόλογο του Κοινωνικού Έπαναστάτη» που προσοίνιζονταν έργο έφρωστο και μεστό. Τ' άλλα τραγούδια του, που έβλεπαν τό φως σκορπισμένα σε περιοδικά, τού έτοιμαζαν τό δρόμο για να ταχτεί πρωτοπόρος της ιδεολογίας της τάξης που τραγούδησε. Και τότε, την εποχή εκείνη—

Μαρσάς έγώ, προς τους θεούς θα έναντιωθώ, και την απόκοσμη άρμονία των θείων αυλών... φωτιά θα χύσω μέσ' στις φλέβες των ανθρώπων!

Ό αΰλος του άπηχούσε τον παλμό και τον τόνο της άπαναστατημένης συνείδησης του έκμεταλλεύμενου. Και στα χρόνια που ακολουθήσαν, ή φυσική και κανονική εξέλιξη θάπρεπε να τον είχε σιμάσει πύότερο στο πανανθρώπινο ιδανικό, θάπρεπε να δυνάμωνε τη φωνή του για ν' άκουσεται πύό έντονα και πύό πλατεία.

Ό πρόλογος αυτός θάπρεπε να προηγηθεί για να χροματίσει περισσότερο την άληθινή άπογοήτευση που δοκίμασε με τό διάβασμα της τελευταίας συλλογής του. Είναι, σ' άλήθεια, ένας παράφρονος αΰλος στο πρώτο του τραγούδι, είναι μια ζωντανή και οίχτρη παραφωρία στη συγχορδία των αισθημάτων που

τόσο άριστοτεχνικά διατύπωσε. Η ποίησή του δέν διαφέρει ούτε στο ελάχιστο, από την ποίηση των άρωστεμένων μαλαξέδων της νεοελληνικής διαόησης, έχτος αν πρέπει να τού παίνεψουμε την διορρη φόρμα, την περιφρόνησή του στην κουδουσιστή ρίμα, την προσοχή του για την άποφυγή της ρασμωδίας, και την πρωτοτυπία της έκλογής των έλεγείων του.

Όμως όλα τούτα είναι έξωτερικά προτερήματα άνάξια να σταματήσουν για πολύ την προσοχή μας. Βέβαια ένα γλυκοκίποτο μοιρολόδι θέλγει την άκοή μας όπως και οι σκαλισμένες φρασσοδες που τις δίνει με τέχνη ό ποιητής εύχριστούν την αισθητική. Άραγες όμως τά προσόντα αυτά είναι ίκανά για να δικαιώσουνε την άπουσία της βαθύτερης ουσίας, να δικαιολογήσουνε την έχτιμηση που δ' αξιόνει ό ποιητής από τους άναγνώστες του—και για να ξεημάστε—άπό άναγνώστες που θα ξετάσουν περισσότερο τό περιεχόμενο παρά τό έξωτερικό περίβλημα άνκαι τό δεύτερο έμπεραζεται άναμφισβήτητα από τό πρώτο.

Μά ό κ. Έμμανουήλ δέν φαίνεται να ενδιαφέρεται και πολύ γι' αυτό. Άλλωστε για τους ποιητές έχει την «καλύτερη» και τη χειρότερη ιδέα:

Πώς μοιάζουμε με ώραία μυθιστορήματα!

Σ' άφρο papier vélin άριθμημένα, με culs-de-lampe, hors-textes, λεπτά στο γράμμα (ψιμμο)

είμαστε για τους λίγο τυπωμένα...

γράφει στο ποίημά του ε' επιγραφόμενο: «Ποιητή». Και ό κ. Έμμανουήλ, για τους λίγους έγραφε, για τους πολλούς λίγους «παρακμασμένους νέους» που σά μια τοιχογραφία μοιάζουν άμνησθέντη—για να μεταχειριστομε τό στίχο του—ή κάλιο σά μια χαλκομανία που την κολιά στόν τοίχο ή ματιά μιας έρωτευμένης κυρίας στό νάναξο, στην ήθονική έπαφή, τού τέρρου» ή δταν «μια στή αθέτρια, υπέρκομψη ζωρέττα της, μια κάσια Λιλή άρνείται να χορρέψει... Η ιδέα του θανάτου που διαχίνεται σ' όλα

σχεδόν τὰ τραγούδια τῆς συλλογῆς, σὰν μορφή τῆς σκέψης, ἢ διαρκῆ ἀπασχόληση μὲ τοὺς νεοραφεικούς ἥρωες τῆς ζωῆς, δείχνουν ὅτι ὁ ποιητὴς περνᾷ μιὰ κρίση. Ἐξ ἐλπίσεων δὲ θά- νου παροδικῆ, τ' ἄρα ταλέντα δὲν πρέπει νὰ σαβα- νώνονται μὲ τὶς ἀράχνες τῆς ἀπειθοδοσίας. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι, ἔχουμε τὴν ὑπόνοιαν νὰ περιμένουμε. Καὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸ τοῦ κ. Ἐμμανουὴλ ἔχουμε τὴν ἀξίωση ν' ἀκούσουμε ὄχι παράφρονες κρυστῆς ἠτιοπάθειαι ἀλλὰ ἐγερτήρια σαλλίσματα.

Μ. Μ. ΖΩΤΟΥ: «Βήματα». (Ἐκδοτ. Ἑταιρία «Ἀρ- τια»)—Ἀθήνα 1929.

Ἄν ἰδανικὸ τὸν σημερινὸν ποιητὴν μᾶς εἶναι νὰ συγκινοῦν τοὺς φρενασθεῖς ἀουραίους τοῦ «Παιγίου» ὁ κ. Μ. Μ. Ζώτος μὴν εἰς καταλογί- σαι στο παθητικὸν μὴ τέτοια ἐπιτυχία. Ἄλλη ὁ- μως, φανταζόμεθα, νὰ εἶναι ἢ πρόθεσις τοῦ ποιητῆ, ἄλλως, καθὼς μᾶς ἄρκει νὰ παραδεχόμεθα ἀπὸ προ- σωματικῆ γνωριμία, ὁ σκοπὸς τὸν ἑαυτοῦ ἢ γνωρι- μία μου μὲ τὸν ποιητὴ, δὲ θὰ μὲ ἐμποδίσει νὰ τοῦ πᾶ ἀπέρραστα τὴν γνῶμην μου: κοπίασα-κοπίασα πολὺ νὰ βρῶ στὴ συλλογῇ του στοιχεῖα τέτοια ποὺ νὰ τὸν ἀποχωρίζουν ἀπὸ τὸν ὄραμθ, πὼς θὰ προτι- μούσα νὰ ἐξακολουθούσα νὰ μένω μὲ τὴ συμπάθεια τῆς ἀναμονῆς τοῦ ἀρανέσθωτον ἔργου του, γιὰ νὰ μᾶς δοθεῖ ἡ εὐκαιρία ἀργότερα νὰ τοῦ ποῦμε δυὸ λόγια ἐνθαυραυνικά. Ὁ κ. Ζώτος δὲν στερεταί ἀπὸ τὸ χά- ρισμα τῆς καλῆς στιχοποιίας. Μὰ στὴ σημερινῇ τα- ραγμένῃ ἐποχῇ, ἡ ρίμα, τὸ μέτρο, ὁ ρυθμὸς δὲν εἶναι τὸ πᾶν. Βέβαια εἶναι στοιχεῖα, καὶ στοιχεῖα ὑπολο- γίσμα γιὰ τὴν ἀριτιότητα μιᾶς ποιητικῆς δημιουργί- ας. Μὰ ἢ μορφή ποὺ παῖει ἐπίσης σημαντικώτατο ρόλο, τὸ περιεχόμενον ποὺ ἀποτελεῖ αὐτὸ τὸν πυρῆνα τῆς ποιήσεως ἔχουν παραμεινεῖ ὀλίγετα ἀπὸ τοὺς σχεδὸν τοὺς νεοελληνοὺς ποιητῆς. (Δὲν εἶναι ἢ ὠρα τὸν ἐξαιρετέον). Μὰ τὸ γεγονός αὐτὸ, διαπιστοῦμε- νὸν ἔτσι μονοκόμματα, δὲ μὴν παρα νὰ ἀδηγήσει σὲ σφαλῆρα συμπεράσματα, σὲ σφαλῆρα ἐξτίμησι τὸν δρον καὶ τὸν αἰτίων τῆς προέλευσός του. Μιὰ προ- σκεχτικὴ ὁμοσ ἐπισκόπησι καὶ ἀνάλυσι τοῦ περιβάλλ- λοντος, θὰ μᾶς δείξει ἀμέσως τὸν ὀρθὸ δρόμο, θὰ μᾶς δώσει τὸ μίτο γιὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ φαινομένου. Καὶ ἢ παρακμὴ τῆς ἀστικῆς τάξεως τοῦ ἔθνος, ἢ, τι εἶχε νὰ δώσει, ὁ πρόσωπος ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα παρα- σμῶς τῆς ποὺ συντέλεσε ὅστε νὰ μὴ μᾶς δώσει τὸ καλύτερὸ τῆς, ἐπιδρᾶ ἀναντιρρητικῶς καὶ ἀναμφισβή- τητικῶς ἐπὶ τὴν παραγωγή τὸν ἀνθρώπου ποὺ βρίσκονται ἀκόμη προσκολλημένοι στὸ ἰδανικὸ τῆς, στοὺς ἀν- θρώπους ποὺ νοιώθοντας τὴν ἀνεπάρκειά τῆς καὶ τὴν στερισσὴν τῆς τῆς ἀποχωρίζονται γὰ νὰ στα- θοῦν στὸ διάστημα «οὐδέτερον»—ἐνδὲ ἔμπραχτα τὴν ὑποβοηθοῦν—στοὺς ἀνθρώπους ποὺ τῆς ἐναντιώ- νονται χωρὶς σύστημα καὶ χωρὶς πεπαιχτα.

Ὁ κ. Ζώτος δὲ μπόρεσε ν' ἀπορῆναι αὐτὴ τὴν κακὴ ἐπύρρη, δὲ μπόρεσε νὰ τὴν ἀπορῆναι γιὰτὶ δὲν εἶδε ἀκόμη τὴ ζωὴ γύρω του μὲ διαγεία στοῦ μᾶτι, δὲν προσανατολιστικῶς πρὸς τὸ φῶς τῆς νέας μέρας, ἔμεινε θεληματικᾶ ἴσως, στὸ σκοτάδι. Τέτοιος ὅπως τὸν θέλουν οἱ τυρλοπόντικες τῆς διανοήσεως... Καὶ ὁσὸς γιὰ μιὰ στιγμὴ—δυστυχῶς παροδικῆ— νομίζεις πὸς ὁ ποιητὴς ἐφῆται σὸ νόημα τῆς ἐπο- χῆς του, ἐφῆται στὴν ἐπραγματικότητα. Ἄδει σ' εἶνα του ποιήμα ἀπερριμμένο στὸν Κερνατωχάκι: «Ἀλθίθια στένερον ἢ ζωὴ κ' εἶναι ἢ γενιά μας [στειρα] ἢ Ποίηση παραλίγημα, τὶ θέμε πᾶ ἐδῶ κάτω: Ἄν ἔχει τόπο ἐδῶ γιὰ μᾶς κ' ἢ μόνη ἐμπρός [μας] θύρα γιὰ νὰ διαβοῦμε, ἀπόμεινε μονάχη τοῦ θανάτου!» Ἄπ' αὐτὸ βγαίνει ἔνενο ποὺ λέγαμε καὶ πὸ πάνω: Πῶς ὅσοι νοιώθουν τὴν ἀνεπάρκειά καὶ τὴν στερισσὴν τοῦ ἀστικῆς ἰδανικοῦ, ἀποχωρίζονται

τὴν τάξην τους γιὰ νὰ σταθοῦν ὡς ἓνα σημεῖο «οὐ- δέτερον», γιὰ νὰ πέσουν πάλι στὴν ἀγκαλιὰ τῆς, μό- λης ἢ στιγμῇ τὸ ὄρισι.

Ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς, τὸ «Παραλήρη- μα» ἐξεχωρίζεται. Ἀνομιμα γιὰτὶ ὁ χώρος δὲ μὸς ἐπι- τρέπει νὰ τὸ παραθέσω.

Τελειώνοντας θὰ ἔπρεπε νὰ διατυπώσω ἴσως συμπεράσματα ἐν ἐπρόκειτο γιὰ «φρασμένα» ποιητῆ. Ὁ κ. Ζώτος εὐτυχῶς βρῖσκειται ἀκόμη στὴν ἀρχή. Ἄν μᾶς προδιαθεῖται κακὰ ἢ συλλογῇ του γιὰ τὴν καποινὴν ἐξέλιξή του, τίποτε θῆκος δὲν προσεφλεῖ τὴν ἀποτυχία του ἂν θελήσει νὰ κυτᾶει ἀπὸ σιμῶ- τερα.

Ο ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«**Μαρία Πενταγιώτισσα**».—Μετὰ τὸ «Λιμάνι τὸν δακρῶν» εἶναι ἡ δεύτερη τανία ἑλληνικῆς παρα- γωγῆς τῆς φρενιτῆς σαζόν. Τὸ σενάριο τῆς εἶναι ἔ- νιας ἑλληνικῆς φρέδος ἐπεξεργασμένος καὶ παραφου- σκαμένους μαζί, ὅσο χρειαζόμεθα γιὰ νὰ φτιαχτεῖ ὁ- πως-ὅπως μιὰ ὑπόθεσις ἰκανὴ νὰ δικαιολογήσει τὴν ἐκλογὴν του. (Ἡ προχειρότητα καὶ ἡ τσαπατσουλιὰ δὲν εἶναι καινούργιον ρομέτιο προτόν...). Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ θὰ εἴχαμε νὰ ποῦμε πολλά. Ὅταν ὁμοσ πάρε κανένας ὄπ' ὄφη του τὰ πρόσωπα ποὺ ἀνάλα- βαν νὰ ἐκπληρώσουν χρέη ἄλλοτρια μὲ καταπληχ- τικὴ ἀλθιναὶ εὐκολία καὶ ἐπιπολαιότητα, θὰ εἶταν περιττὸς καὶ ἀδικὸς κόπος νὰ ἐπιμένουμε... Τὸ καθαρὰ τεχνικὸ μέρος θὰ εἶχε νὰ σημειώσει κανεὶς ἀρκετὰ πλεονεκτήματα. Τὸ ἑλληνικὸ τοσιὸ συνέβαλε ὅσο ἰσχυρὸς εἶναι ἐπιτυχία τῆς φωτογρά- φησῆς. Ὁ φωτεινὸς ὀρανοσ εἶταν τὸ δειλὸ γιὰ τὸν σκηνοθέτη. Ἀποτελέσε ἔναν ὀδοιῶδῃ συντελεστῆ τὴν ἐπιτυχία τοῦ γυρισματος. Ἄλλοστε εἶνε κ' ὁ πρῶτος πειραματισμὸς ὅστε οἱ καποινῆς προσά- θεσις νὰ στιρλοποιήσονται σὲ ἀσφαλῆ πείρα.

Στὸ μέρος τῆς ὑπόκρισις οἱ ἐλλείψει εἶταν ὀλο- γάνερες. Ὁ... ἄστηρ τοῦ Χόλλυγουντ—ἡ κ. Πόπε- Λίνα—μᾶς φανέρος σὲ πλείστες περιστάσεις τὴν ἀ- νεπάρκειά της. Ὅσον ἀφορᾶ δὲ τοὺς κολοριασμέ- νους ληστῆς τοῦ βουνοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ καταβῆλει κανένας προσάθειες γιὰ νὰ συγκρατεῖ τὰ γέλωτα. Ὁ κ. Μαράς στὸ ρόλο τοῦ παπᾶ δὲν ἔπρεπε ἔξω. Εἶπε πολλές—πᾶρα πολλές—ἐπιτυχημένες στιγμῆς ἔτσι ποὺ σκέπαζε τὶς τυχὸν ἐλλείψει. Ἡ κ. Τριγῆ, στὸ μικρὸ καὶ σύντομο ρόλο τῆς δασκάλας, εἶδεῖε προσόντα ποὺ θὰ μπόρουσαν νὰ τὰ ἐκμεταλλετοῦν μέλλοντις ἐπιχειρηματίες. Χαρακτήρισε τὸ ρόλο τῆς ἐπιτυχέστατα.

Γενικὰ ἡ ἐντύπωση μᾶς δὲν εἶταν ἰκανοποιητικῆ. Μὰ ὑπάρχει τὸ ἑλαφρυντικὸ τῆς πρώτης προσά- θεσις. Ἐξ ἐλπίσεως καὶ στὸ μέλλον δὲν θὰ παρα- μεληθοῦν ὀρισμένους παραγόντους ἐπιτυχίας ποὺ διέ- ρφταν ὀλίγετα ἀπὸ τὴν προσοχὴ τὸν διαφόρον ἐπι- χειρηματιῶν.

BUREAU D' ÉDITIONS
 152, Faubourg St-Denis — PARIS
 P. Vaillant COUTURIER :
TROIS CONSCRITS - LE MONSTRE - ASIE
 [Théâtre Prolétarien No 4] 1 fr. 50
A LA CONQUETE DE LA JEUNESSE OUVRIERE
 1 fr.
CLASSE CONTRE CLASSE 10 fr.

Ο ΚΟΙΝΟΣ ΑΓΩΝΑΣ.—Σὰν πραγματικὴ ἠρω- τοπορία τῆς διανοήσεως στὴν Ἑλλάδα ἢ «Νέα Ἐπιθεώρησι» δὲ μπόρουσε παρὰ νὰ δηλώσει συμ- μετοχὴ στὸ Ἀντιφασιστικὸ Συνέδριον τοῦ Βερολί- νου. Δυστυχῶς καθαρὰ οικονομικοὶ λόγοι ἐμπόδι- σαν νὰ στείλουμε ἀπὸ δω τὸν ἀπεσταλμένον μᾶς. Τὸ πρόσωπο ὁμοσ ὀποῦ ἀνατέθηκε ἡ ἐκπροσώπησι μᾶς ἐκτελεῖται ἔτσι καὶ τὸσο τὰ ἑλληνικὰ πράγματα ὅστε νὰ ἀκουστεῖ ἢ φωνὴ τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως μέ- σα στὸ Συνέδριον. Ὁ συνεργάτης μᾶς Ἑρρίκος Μπαμπῆσις ποὺ ἀναθέσαμε τὴν ἐκπροσώπησι μᾶς θὰ εἶναι καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον σὲ θέσιν νὰ ἐκ- φράσει τὸν παλμὸ καὶ τὴν ἀπόφασι τῆς πάλης ποὺ ζωντανεῖται ὅσο πρωτοπόρους τῆς ἑλληνικῆς διανοήσεως.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΚΗΝΗ.—Μᾶς ἀπόλαυται τό- σο πολλὰ—τόσο πολλὰ! ἢ Ἐλευθερὴ Σκηνὴ ὅστε νὰ μὴ εἴραρε κανεὶς ἀπὸ ποῦ ν' ἀρχίσει καὶ ποῦ νὰ τελειώσει. Καὶ πρῶτ' ἀπ' ἅλα στὸ ζήτημα τῆς Τέχνης, θὰ γυρίσει λέει ὁ μέγας Μαέστρος στὸ νεο- συμβολισμό, νεορεαλισμὸ κλπ. Καλὰ... Ἐξ ποὺ νὰ πάει καὶ νάρθει, θὰ βρούμε καιρὸ γιὰ νὰ μιλήσουμε πᾶνω σ' αὐτὸ. Πολλοὶ ἐποσχηθήσαν νὰ φτεῖθουν γυροφάλα στὸ Βόρειο Πόλο καὶ πολλοὶ ἔχρισαν παλάτια στοὺς ἄμους τῆς Σαγιάας. Ἐξ εἶναι, τε- λιοσπάντων! Ὅμοσ ἔνενο ποὺ δὲν εἶναι ὀλοῦο ἐ- λειθερος γὰ κάνει ὀποσδήποτε ρηξικέλευθο καὶ «ἐπαναστατικὸ» κύριος, εἶναι τὸ νὰ παῖε μὲ τὸ φουμάκι τοῦ κάθε ἐπαγγελματία ἠθοποῦ. Μόνον σὲς πλάτες τὸν βιοπαλαιάτων αὐτῶν δὲ μπόρουν νὰ κάνουν τοὺς νεωτερισμοὺς τῶν οἱ μεγαλοπνοὶ νεωτεριστῆς. Ὅσο γιὰ τοὺς ἐθνοδοσιασμοὺς καὶ τὴν καλὴ θέλησι τοῦ μεθόδουλο προσωπικοῦ—γι' αὐτὰ, κανεὶς ποτε δὲν ἀμφεβαλλε. Μὰ ἐπὶ προ- κείμενη περιπτώσει ὁ καθέσι καταλαβαίνει ποὺ τὰ παχιά αὐτὰ λόγια δὲν ἀποτελοῦν παρὰ τὴ σάλτσα τῆς ἀμασίας ποὺ πρόκειται νὰ σεβῆρει ἢ ἐμφαρρόδιτη τριάς στοὺς πεινασμένους βιοπα- λαιστῆς.

ΔΥΟ ΛΟΓΙΑ ΑΚΟΜΗ.—Μ' αὐτὰ ὅλα δὲν ἐπι- δομαζόμενε διόλου τὴν στάσι τῆς κ. Κυβέ- λης ἢ ὀποία δηλωσε στὸ προσωπικὸ τῆς, ὅπως λέ- γεται, ὅτι ὀποιος πάρε μέρος στὸν Καλλιτεχνικὸ «Ὀμιλο δὲ τὸν διώξει». Ἄν αὐτὰ ἀλθεθούην, ἢ κ. Κυβέλη δὲν εἶχε καμμιὰ ἀπολύτως δουλειὰ νὰ ἀ- νακατέταται σὲς ὑποθέσεις τὸν μεθόδουλον. Κα- λὸς ἢ κακὸς ὁ Καλλιτεχνικὸς «Ὀμιλος»—αὐτὸ εἶναι δουλειὰ ποὺ μόνον τοὺς προλεταρίους τοῦ Θεάτρου ἐνδιαφερεῖ καὶ μόνον αὐτοὶ ἔχουν λόγο στὸ προ- κείμενο.

Η C RHODUS!—Ὅταν τὸ μόνον ποὺ δὲ φορο- λογιεταί, οὐτε ἐλέγγετα, εἶναι οἱ τίτλοι καὶ οἱ ἐπικρίσεις, οὐτε παρᾶνεο οὐτε ἐπληχτικὸ εἶναι νὰ ξεφυρθούμεν κάθε τόσο λογιῆς-λογίης «καινοτό- μου», «ἐπαναστατικῆς», «πρωτοπόρου» κλπ. τὸν γλυ- κόν νεροθὸ. Τώρα τὸ κατὰ πόσο ἰκανοποιεταί τὸ νοήμον κοινὸν τοῦς ἀπὸ τέτοιες ἀδειες βιτρίνες, αὐτὸ εἶναι ζήτημα ποὺ δὲν ἀφορᾶ ἑμάς. Ἐμεῖς μπόρεσ τὴν αἰωνόμειν μιὰ μόνον ἀπάντησι ἔχουμε: «Ἰδοὺ ἢ Ρόδος! ἰδοὺ καὶ τὸ πῆδημα!...»

Η ΠΟΡΕΙΑ ΜΑΣ.—Στὴν ἐξαιρετικὴ αὐτῆ περι- πτωσι κρῖνουμε σκόπιμο νὰ προτάξουμε ἀγ- χι-ἀρχὴ τὴν «Πορεία μᾶς». Οἱ «θέσεις» αὐτῆς ποὺ διαβάστριαν καὶ συζητήθησαν μέσα στὴν ὀλομέλεια

τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς μᾶς, ἀπῆχον τὶς γνώμες γενικὰ τοῦ περιοδικοῦ μᾶς. Ἐνας λόγος παραπάνω γιὰ ν' ἀκούσουμε πλατύτερα τὶς γνώμες καὶ τὸν ἄλλον ἀναγνώστην μᾶς, ἀνοίγοντας μιὰ ἐλευθερὴ συζήτησι. Θὰ παρακαλοῦμαστε ὁμοσ τοὺς ἀναγνώ- στες μᾶς νὰ περιορίζουμε ὅσο μπόρουν, νὰ εἶναι σαφείς καὶ συγκεκριμέναι.

ΠΑΓΚΣΟΜΙΟ ΡΕΠΟΡΤΑΖ

—Τὸ πρῶτο ἐργατικὸν θέατρο τῆς Ἀγγλίας ἰδρῦ- ἔθηκε τὴν περασμένη βδομάδα στὸ Μάντσεστερ. Τὸ νέο θέατρο, οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ ὀποιοῦ εἶναι ὀλοι ἐργά- τες ἐρασιτέχνες, θ' ἀσχοληθεῖ κυρίως μὲ τὴν πολι- τικὴ σάτυρα.

—Ἐικοσιεξ ὀσβετικὸν φιλμ ἀπαγορεύθησαν στὴ Ρωσία γιὰ καλλιτεχνικὴν ἀνεπάρκειαν.

—Ὁ Ὀνορέ Ντομιέ τιμήθηκε σὲς 26 τοῦ Φλε- βάρη στὴ Γαλλία μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσις πενήντα χρόνον ἀπὸ τὸ θάνατό του. Ὁ Ντομιέ εἶ- ταν ἓνας ἑλληνικός προλεταρίος καλλιτέχνης, ποιη- τῆς, ζωγράφου καὶ λιθογράφου διάσημος ποὺ ἀπο- τύπωσε σὲ θαυμασίους πίνακες τῆς ζωῆ καὶ τὰ δραμα- τικὰ γεγονότα τοῦ αἵματος του, ἀντλώντας τὶς θεμα- τικὰ του ἀπὸ τὸ λαϊκὸ περιγύρου βπου ἔζησε. Ταυτό- χρονα εἶταν ἓνας ἐπαναστατικὸς ποὺ συχνὰ καταδι- κᾶσθηκε ἀπὸ τὴν ἄρχουσα τάξην γιὰ τὶς τολμηρές ἐμ- πνεύσεις του.

—Ὁ Μάρκο Πράγκ ἰταλὸς δραματογράφος καὶ κρι- τικός πέθανε στὴ Βαρῆ. Εἶταν γινὸς τὸν ποιητῆ Ἐμίλιο Πράγκ, καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς διασημότερους ἐκ- πρόσσωπος τοῦ ναυαρχισμοῦ. Τὰ κυριώτερα ἔργα του εἶναι ἢ «Ἰδεὼδες γυναικῆς», «Ἡ κλεισμένη πόρτα» καὶ «Οἱ παρθένας». Ὁ θάνατός του συνεκί- νησε ἀρκετὰ τοὺς ἴταλικούς φιλολογοὺς κύκλους. Τὸ γεγονός ὁμοσ εἶναι ὅτι δὲν ἄφινει κανεὶα κενό.

—Νέο βιβλίον τοῦ Μπενεντέτε Γκρότες—τοῦ Ναπολιτάνου φιλόσοφου—ἀναγγέλλουν οἱ ἰταλικῆς ἐφημερίδες. Ὀνομάζεται: «Ἱστορία τοῦ Μπαρόχ στὴν ἴταλία».

—Ὁ Παναΐτ Ἰστράτι βρῖσκειται ἤδη στὸ Παρίσι γυρίζοντας ἀπ' τὴ Σοβ. Ρωσία. Σὲ δυὸ συνευτιέσεις του στὰ «Nouvelles Littéraires» καὶ στὰ «Mondes» ἐκθέτει τὶς ἐντυπώσεις του. Στὴν τελευταία, ποὺ μπο- ρεῖ νὰ θεωρηθεῖ σὰ μιὰ ἀνασκευὴ σκόπιμον παρα- μνησιῶν τῆς πρώτης, λέει ἀνάμεσα σὲ ἄλλα: «Πὼς μπορεῖ, ἀλθιναὶ, νὰ ἀπογοηθεθεῖ ἓνας ἐπαναστατικὸς ποὺ εἶραρε, δὲ ἢ πάλιν θάνατο μακρὰ καὶ δὲ δὲν εἶναι μέσα σὲ ἔντεκα χρόνια ποὺ πλάθειαι ἓνας νέος κό- σμος πρὸς τὸν ὀποῖο τοῖνεμο μὲ δλες τῆς δυναμείας μᾶς... Σήμερον τουαυτί, εἶμαι πεπεισμένος ὅτι βρι- σκόμαστε σὲ μιὰ ἀπὸ τῆς πρώτης φάσεις τῆς πραγμα- τοποιήσεως τοῦ σοσιαλισμοῦ στὴ Σοβιετικὴ Ρωσία καὶ τῆς προόδου τὸν στὸν ἐπίλοιστο κόσμον. Πιστεύω ἀ- κόμη πὼς ἢ παρακαταθήκη τῆς προλεταριακῆς ἐνεργ- ητικότητας εἶναι τόσο μεγάλη ποὺ δλες οἱ πιθανό- τητες εἶναι ἀνοιχτές γιὰ δλους θέλουμε ν' ἀγωνι- στοῦν στὸ πλεορὸ ποὺ προλεταριάτου καὶ στὸ ἐπι- πεδο τῆς πάλης τὸν τάσεων».

—Ἡ ἄλλη φλόγα» εἶναι ὁ τίτλος ποὺ νέου βι- βλίου ἐντυπώσεων ἀπὸ τὴ Σοβ. Ρωσία ποὺ ἐτοιμά- ζει ὁ Παναΐτ Ἰστράτι στὸ Παρίσι. (Ἀποσπάσματα τοῦ ἔργου θὰ δημοσιεύουμεν προσεχῶς).

—Ὁ Ἄνρι Γκιμπλὸς προλεταρίος συγγραφέας κα- ταδικασμένος σὲ θάνατο ἀπὸ τὸ Στρατοδικεῖον τοῦ Παρισιοῦ, ζεῖ ἀκόμη στὴν ἔσπρια. Μὲ τὴν πρωτοβου- λία τοῦ Ρομάν Ρολλάν καὶ ἄλλων ἀριστερῶν διανο- ούμενων, ὀδογράφηκε μιὰ ἐκκλήσι γιὰ τὴν παροχὴ ἀμνηστίας σὲς τὸν προγραμμαμένον συγγραφέα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

(Βιβλιοκριτικό σημείωμα γράφεται όταν μας σταλούν δυο αντίτυπα. Το ένα μένει στη Βιβλιοθήκη του περιοδικού και τ' άλλο δίνεται στον κριτικό.)

Τά βιβλία που συνοδεύονται με άστερισκό (*) θά κριθούν στο ερχόμενο.

Λογοτεχνικά:

Καϊσ. Ξεμανουήλ: «Ο παράφρονος αδός». (Έκδοτ. Οίκος Α. Ι. Ράλλης) 1929. Δρχ. 20.

Μ. Μ. Ζώτου: «Βήματα» (Εταιρία Έκδόσεων «Αρτια») Αθήνα 1929.

* Δημ. Μπόγγη: «Η Δράκαινα». Δράμα σε 3 πράξεις. («Ακαδημαϊκό»). Αθήνα 1929. Δρχ. 25

Τού ίδιου: «Αραβιστάματα». Ήθογραφικό δράμα σε 3 πράξεις. Αθήνα 1929.

Κριτικά:

Ζάν Ζωρές και Α. Τρότσκι: «Η φιλοσοφία και η κοινωνιολογία του Τολστόϊ». («Ακαδημαϊκό») 1929.

Στρατή Σωμερίτη: «Ιστορικός Ύλισμός και κριτικός φιλοιστιρισμός» 1929.

Φιλοσοφικά:

Ι. Ν. Θεοδωρακοπούλου: «Η Γνωσολογία του Rickert ως εισαγωγή εις τον Νεοκαντιανισμό». (Έκδ. Οίκος «Κοραΐς») 1929.

Ι. VINCHON: «Η Τέχνη και η Τράλλα». Μετάφραση—Εισαγωγή—Σχόλια Π. Πικρού. (Έκδ. Γκοβόστη) 1929. Δρχ. 15.

S. FREUD: «Εισαγωγή εις την ψυχανάλυσιν». Μετ. Χ. Βασιλειάδου. (Γκοβόστη) 1929. Δρχ. 15.

Άρχαίον Φιλοσοφίας και θεωρίας των επιστημών. Τριμηνιαίον φιλοσοφικόν σύγγραμμα («Ακαδημαϊκό») 1929. Δρχ. 25.

Μελέτες:

«Η Νεώτερη Φυσική. Τρεις μελέται ξένου επιστημόνου. (Καλλέργης) Άρ. 3—Δρχ. 5.

Μπένας Σω: «Ο οδηγός της Ξυπνης γυναικας προς το σοσιαλισμό και την κεραταιοκρατία. (Μετ. Έλλης Δαμπριδη—Καλλέργης) Άρ 4—Δρχ. 5.

Παιδικά-Σχολικά:

Άγ. Μεταλλινού: «Σχολικες κομωδιες» (Έκδ. Α. Ι. Ράλλης) 1929 Δρχ. 15.

Κ. Παπαχαλαάπου: Λογοτεχνικό Παιδικό Θέατρο. (Ράλλης) 1929. Δρχ. 15 Σο.

Λαφονταί: «Μθθοι». Έμμετρος μετάφρ. Γ. Σημηριώτη («Κοραΐς») 1929. Δρχ. 22.50.

Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΜΑΣ

Δ Η Λ Ω Σ Η

«Όσοι στέλνουν συνεργασία στο περιοδικό πρέπει να έχουν υπ' όψη τους ότι μαζί με το ψευδώνυμο τους είναι απαραίτητο να μας γνωρίζουν και το πραγματικό τους όνομα με την ταχ. διεύθυνσή τους. Αιωότητα ή Κριτική Έπιτροπή μας δε θ' ασχολείται καθόλου με τη συνεργασία τους. Στήν Άλληλογραφία θά χρησιμοποιούμε μόνο το ψευδώνυμο.

Γρ. Στπ. Νεμάν. Είναι μιá σειρά από 4 φυλλάδια. Τήν «Κομ. τής Θεσαλλ.» έξεδωσε ο «Κοραΐς». Η «Άγία Οικογένεια» του Μάρξ δε βγήκε ακόμη. «Ηρόδοτ. Μενίλ. Θά δημοσιευτεί. — μ. α. Το τραγούδι σας παρά τις φραδικές του άτελειες θά δημοσιευτεί γιατί έχει καλό αίσθημα. Μ' όλο που σας παντεύουμε πίσω από τά άρχικά σας (Μαν. Άλλ.)» σάς

Η“ ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,,

άντιμετωπίζει ένα αισχρό και άγριο μπ ο υ κ ο τ ά ς, έμπνεόμενο και ύποκινούμενο από κρατικά όργανα. Συνέπεια του είναι και η καθυστέρηση τής κυκλοφορίας του φύλλου μας για ΕΦΤΑ ολάκερες μέρες. (Στό ερχόμενο οι λεπτομέρειες τών έκβιασμών...) Σήμερα άπαντούμε: Η “ΝΕΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ,, έχοντας συνείδηση τής άποστολής τής Θ Α Α Μ Υ Ν Θ Ε Ι !

παρακαλούμε να έχουμε και τυπικά τήν ύπογραφή σας.—Νικ. Βελ. Πειραιά. “Αν δουλεύει καλύτερα ίσως γίνει δημοσιεύσει. Αφαιρέσει τον όρισμένο κοινοτυπίας και έπιμεληθείτε το στίχο σας.—Τριαντ. Ροδ. Ένταυθα. Ο στίχος σας έχει πολλές άτελειες και χασμωδιες. Προσπαθείστε.—Στρ. Θεοδ. Μιτυλήνη. Θά το διαβάσουμε και θά σας άπαντήσουμε στήν Άλληλογραφία του άλλου φύλλου.—Δ. Γκράνταν Τερπινή. Εδχαριστούμε για όλες τις καλές προσάψεις σας. Θά φροντίσουμε για ότι μας γράψετε. Τή όση του περιοδικού πού ζητάτε θά σας τη γράφουμε μόλις έξετάσουμε και πληροφορούμε. Δυστυχώς δέν τήν έχουμε πρόχειρη.—Νικ. Κλον. Πορταριά. Στείλαμε. Εδχαριστούμε.—Κικ. Καρ. Χανιά. Μόλις το διαβάσουμε θά σας άπαντήσουμε. Να συγχωρήσετε τή μικρή καθυστέρηση πού προέρχεται από τό γεγονός ότι μās κατακλύζει η συνεργασία. Θαν. Άτλ. Ένταυθα. Δέ νομίζετε πώς καταλληλότερος θά είναι ο χώρος τής έφημερίδας «Εργάτιας».—Γ. Άναγν. Κατερίνη. Λάβαμε και σας εδχαριστούμε. Στέλλουμε.

Σε γράμματα πού πήραμε μετά τις 15 του μήνα θ' άπαντήσουμε στο ερχόμενο.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ

Θ Καπουτζήν. Βόλον. Έχουμε στο νου μας και έτοιμάσουμε μεγάλες τεχνικές και άλλες μεταρρυθμίσεις. Πρέπει όμως να σημειώσετε πώς χρειαζόμαστε τά απαραίτητα για τήν περίπωση όλικά ήμεσα. Έλπίζουμε η αυξανόμενη κυκλοφορία πού περιοδικού να μās επιτρέψει να πραγματοποιήσουμε όλα τά σχέδια μās—ίσως—ίσως κι' από τό ερχόμενο.—Κ. Περίδι. Θεσσαλονίκη. Τα hors-textes φυσικά είναι πρόσθετο έξοδο γιατί τυπώνονται σε ιδιαίτερο χαρτί. Δε συμφωνούμε όμως με τή γνώμη σας ότι θά είναι προτιμότερο τά λερτά αυτά να τά διαβέταμε στήν άφιση σελίδου. Το τελευταίο νινόμενου του καλλιτεχνικού έπιμελητή μās “Άλ. Χορόβιτς άρισε σ' όλους τήν καλύτερη έντύπωση και πολλοί μās προτρέπουν να συνεχίσουμε. Με τις τεχνικές μεταρρυθμίσεις πού μελετούμε θά ιδείτε ακόμη έκπληξεις... Γ. Ίωανν. Πάτρα. Είστε από τους άναγνώστες μας πού μās προτρέπουν να αυξήσουμε τις σελίδες τής προορισμένες για τις μελέτες. Ωστόσο μιá άλλη μεριά μās συμβουλεύει να δώσουμε μεγαλύτερη προσοχή στή λογοτεχνία. “Αν έξετάσετε όμως όλοι καλά τά πράματα και τους όρους του περιοδικού μας, θά ιδείτε πώς κρατάμε τήν πού σωστή άποψη στο ζήτημα τούτο. Το Λογοτεχνικό μέρος τότε μόνο βρίσκει άνετο χώρο στο περιοδικό μας όταν πραγματικά τό αξίζει.

(Στό ερχόμενο άλλες άπαντήσεις σε ύποδείξεις).